

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

12
2022

TEMA MESECA

Klodwig Tschada

Z NAMI NA POT

V senci Kranja

4,20 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – **IZDELEK MESECA JANUARJA**

PRAVLJIČARIJA POD TRIGLAVOM, Kristina Menih

V zadnji dolini pod Triglavom se končuje človeku poznano življenje in se začneja domišljjski svet sanj. V svetu drugačnih zgodb se ne glede na razlike pletejo povezave poštenih duš, ki mislijo dobro. Prijateljstva med hišno ljubljenko, pitbulko Dixie, medvedom Demom, ježkom Pleškom, vilami, škrti in drugo visokogorsko in obmorsko družino so še kako mogoča, zanimiva in tudi poučna.

Format: 165 x 240 mm, 124 strani, italijanska vezava

CENA: V času od 1. 1. do 31. 1. 2023 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 8,95 €* (redna cena: 17,90 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

KVIZ PLANINCI, Drži ali ne drži?

Izvirna in hitra igra za dva igralca združuje znanje, sklepanje, taktiko in nekaj sreče.

Navdušila vas bo z inovativnim načinom igranja, primerna pa je tako za otroke kot odrasle. Izvedeli boste več kot sto dejstev o planinstvu in hribih s kar štirih različnih področij – planinske kulture in zgodovine, planinskih poti, gorske narave in varnosti v gorah.

VABLJENI K NAKUPU!

Cena: 11,90 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 122. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

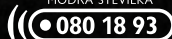
NAKLADA: 4300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Posiljeni prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročeni prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

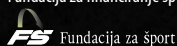

Transakcijski račun PZS
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551
SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 42 EUR, 66 EUR za tujino, posamezna številka 4,20 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (31,50 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Dve sonci za Razorjem

Foto Gregor Kresal

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Naši naši in naši njihovi

Nemogoče je določiti trenutek, ko se tehtnica naklonjenosti naroda nagne na eno ali na drugo stran. A ko se nagne, tam po navadi ostane. Pri tem imam v mislih običajne ljudi, ki se v življenju s tem vprašanjem niso posebej obremenjevali. Ne glede na to pa se je zgodilo, da je nekatere od njih zgodovina pozabila in jih ni priznala kot naše, druge, na primer uspešne znanstvenike, pa posvojila, čeprav jim to ni bilo v interesu. Deljenja na naše in njihove se nismo nikoli otrešli, spreminjala se je kvečjemu formulacija, kdo so "njihovi". Pred prelomom v dvajseto stoletje je na Kranjskem vladal politični razkol, ki se je na planinskem področju odrazil tudi v boju za slovenski obraz gora, ker so nemške sekcije na Kranjskem s kočami, potmi in tablami v nemškem jeziku germanizirale vzpeti svet. Boj za gore med Slovenskim planinskim društvom in Kranjsko sekcijo DÖAV je zaradi silnih viharjev v časopisu in posameznih rušilnih akcij, ki so se jih lotevali pregreti posamezniki, dobil skoraj mitske razsežnosti.

Vemo, kako se je končalo. Monarhija je po prvi vojni razpadla in SPD je naše gore "očistila" ostankov germanizacije. Nemške sekcije so bile ukinjene in dosežki njihovih članov so se, razen redkih omemb, razblinili ob nastanku kraljevine južnih Slovanov. A to v resnici ni bilo tako preprosto, kot prebrati prejšnjo poved.

Narodnost je bila do druge polovice 19. stoletja vezana bolj na status kot na etnično pripadnost, zato so se Slovenci, ki so znotraj monarhije iskali svoje mesto, politično razdelili na tiste, ki so videli prihodnost v dogovarjanju za ugodnosti s Habsburgi, in na radikalnejše, ki so zahtevali avtonomijo.¹ Spor z dolgotrajnimi posledicami med tedanjimi klerikalci in liberalci je najbolj goreče potekal ravno v letih ustanovitve SPD. Žal je politika dvojne narave, ki je navzlic glasnemu zavzemanju za slovenstvo paktirala tudi z nemško manjšino, odigrala usodno vlogo v slovenskem planinstvu.

Na Kranjskem so po zlomu monarhije Nemci postali predstavniki sovražne države in so se morali večinoma izseliti, v obliki kolateralne škode pa je to doletelo tudi prebivalstvo, ki ga politika načeloma ni zanimala – z nemštvom ga je morda povezovala javna služba, študij ali članstvo v nemškem športnem društvu (ker slovenskega ni bilo).

Namen oktobrskega članka o alpinistih na Kranjskem in aktualna zgodba Klodwiga Tschade v nobenem primeru nista poskus rehabilitacije tedanje nemške manjšine in njene vloge v naših gorah, temveč priložnost za mehak premik dojemanja "leta nič", pravega začetka organiziranega planinstva in alpinizma pri nas.

Ko je bila leta 1874 ustanovljena Kranjska sekcija DÖAV, je bila še nadnacionalna in je imela v svojih vrstah ugledne Slovence. Tudi ponesrečeni poskus organiziranja Triglavskih prijateljev iz Bohinja, še dve leti prej, je bil zamišljen kot nadnacionalen. A glavne pobudnike je zgodovina pozneje potisnila v ozadje in prikrila dejstvo, da smo kljub opozarjanju Johanna Frischaufa, za razliko od Hrvatov, na ustanovitev SPD po nepotrebnem čakali še dvajset let. Podobno je bilo v alpinizmu. V evropskem merilu uspešne plezalne vzpone (tedaj še naših) fantov in deklet, smo zaradi politične etikete namerno spregledali, začetke našega alpinizma pa potisnili v čas, ko so imeli vzponi "naših njihovih" že brado. Tokratna zgodba Klodwiga Tschade, Ljubljancana slovenskih korenin in najsposobnejšega alpinista na Kranjskem pred prvo svetovno vojno, je tipično ogledalo njihovega časa.

Dušan Škodič

¹ Borut Batagelj, *Strukturne spremembe v dojemanju gora na Slovenskem do začetka 20. stoletja*, 2010.

UVODNIK

1 **Naši naši in naši njihovi**

Dušan Škodič

TEMA MESECA

4 **Zmagovalec je tisti, ki je nekaj naredil iz sebe**

Dušan Škodič

INTERJUJ

22 **Miha Habjan**

Marta Krejan Čokl

KARNIJSKE ALPE

26 **Biser, ki ga skrivajo grape**

Olga Kolenc

SPOMINI

30 **Alpinistične jakne kot Helly Hansen**

Lidija Honzak

Z NAMI NA POT

32 **Spoznavanje manj znanega**

Andreja Erdlen

INTERJUJ

41 **Marko Volk**

Marta Krejan Čokl

TUJINA
46 **Maglič v megli**

Damir Šantek

DOŽIVETJE
50 **Brez Pelca mi živeti ni**

Marko Tonkli

DOŽIVETJE
54 **Ko se zaljubiš v Pireneje**

Marlenka Drevenšek

ZDRAVJE
59 **Gibanje z zavedanjem**

Mateja Pate

GORSKO REŠEVANJE
62 **Učasih kava ni samo kava**

Jernej Ržen

ALPINIZEM
64 **Zlati cepin za življenjsko delo Silvu Karu**

Mire Steinbuch

GORE IN VARNOST
65 **Posvet tudi o pasteh družbenih omrežij**

Zdenka Mihelič

POTI
66 **Od hladnih ledenikov do toplega morja**

Vladimir Habjan

PLANINSKA ORGANIZACIJA
68 **Inflacija vplivala na dvig članarine**

Zdenka Mihelič

- 69 **NOVICE IZ VERTIKALE**
- 71 **LITERATURA**
- 73 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**
- 75 **FILM**
- 76 **U SPOMIN**

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

NOVA KBM

0400 1004 7070 066.

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

Dušan Škodič

Zmagovalec je tisti, ki je nekaj naredil iz sebe¹

Klodwig Tschada (1892–1918)

Tako v Julijskih kot Kamniško-Savinjskih Alpah obstajajo alpinistične smeri, ki zbuja spoštovanje, čeprav so bile preplezane še pred prvo svetovno vojno. Takšne so na primer Tschadove smeri. Preplezal jih je v družbi ali sam, nekatere tudi v drznem sestopu. Toda kdo sploh je bil neznani alpinist Klodwig Tschada, človek pred svojim časom?

Portret letalskega poročnika Klodwiga Tschade, posnet med prvo svetovno vojno
Arhiv družine Tschada/Pfenicher

O Tschadi in njegovem življenju razen redkih in nasprotujočih omemb v člankih in na spletu, ni najti nič uporabnega. Zelo nenavadno je, da Tschade ne omeni niti pedantna Mira Marko Debelakova v *Kroniki Triglava*, ki se ji zlepa ni nič izmuznilo in tudi v *Našem alpinizmu* iz leta 1932 manjka večina njegovih vzponov. Od planinskih publicistov ga je, a nerazumljivo površno, predstavil predvojni alpinist in pisatelj Boris Režek v knjigi *Stene in grebeni*, ki je izšla pri Planinski založbi leta 1959.

Režek ga opiše² kot edinega pravega plezalca med ljubljanskimi Nemci, ki je opravil več drznih vzponov v letih, ko je bilo med Slovenci le nekaj belih vran, ki so se spogledovale z alpinizmom.³ Tako pravi: "Ljubljanski Nmec Klodwig Tschada (1877–1935), je bil uradnik Kranjske hranilnice in se je kot plezalec uveljavil razmeroma pozno, ko je bil star že 34 let." V nadaljevanju Režek ugotavlja, da tak samorastnik v Ljubljani ne bi mogel zrasti, saj se v svojem nemškem, alpinistično povsem nepomembnem ljubljanskem okolju, ne bi mogel tako razviti. Našteje tudi nekaj tedaj najzahtevnejših plezarij; vzhodno steno Watzmanna, južno steno Dachsteina in severno steno Reichensteina, v katerih naj bi si Tschada v prejšnjih letih pridobil izkušnje med nemškimi alpinisti.

Vprašanje je, od kod Režku podatek o Tschadovem nabiranju alpinističnih izkušenj med Nemci, saj v nemških virih pred letom 1910 o njem ni najti nobene omembe. Bilo pa bi tudi nenavadno, če bi bila, saj je bil tedaj še mladoletni gimnazijec.

Glede Tschadove osebnosti: "Bil je mrk, vase zaprt človek, ki o sebi ni rad govoril, tako da je bilo mogoče le iz drugih virov izvedeti, kje je plezal." A vedeti moramo, da je imel Režek v času Tschadovega odhoda iz Ljubljane komaj dve leti, zato je razpolagal s podatki, ki so mu jih priče povedale šele desetletja pozneje.

Zdaj, ko je od Tschadove smrti minilo več kot sto let, bi se končno spodobilo, da si odgovorimo na vprašanje, kdo je bil v resnici Klodwig Tschada, kajti od opisa Borisa Režka o Tschadi je pravilen samo njegov priimek. Ali je možno, da so Režku opisovali drugega Tschado? Prav mogoče bi bilo, da so mu opisali očeta, ki je dočakal starost in so se ga Ljubljanci kot upokojenega bančnega knjigovodje dobro spomnili. Grob očeta Ludwiga Tschade, ki je umrl leta 1931, je na ljubljanskih Žalah.

² Boris Režek, *Stene in grebeni*, Ljubljana 1958, str. 153–154.

³ Študentska skupina Dren je pred prvo svetovno vojno delovala zunaj okvirov SPD. Pripomogla je k razvoju alpinistike, turnega smučanja in jamarstva. Alpinistično so izstopali Michler, Kovač, Pavel Kunaver in Bogumil Brinšek.

¹ Eden od mnogih citatov, ki jih je Tschada zapisal na strani svojih plezalnih dnevnikov.

Družina Tschada v Ljubljani

Ludwigovi stari oče Anton Tschada je izviral iz Altzedlische (danes Staré Sedliště na Češkem, op. a.). Bil je eden prvih strojevodij v monarhiji in je upravljal lokomotive na novi avstrijski pridobitvi, Južni železnici Dunaj–Trst. V Ljubljani je spoznal svojo ženo Terezijo Novak. Anton in Tereza Tschada sta zaradi moževega poklica živela v raznih krajih monarhije. Njun sin Ludwig se je rodil leta 1862 v Budimpešti na Ogrskem, hči Augusta pa v Benetkah (ki takrat še niso bile del Kraljevine Italije, op. a.). Anton Tschada je umrl leta 1866 v železniški nesreči pri Pragi, kjer je družina tedaj živela.

Tereza Tschada, ki je ovdovela pri triintridesetih letih, se je z otrokoma vrnila na rodno Kranjsko. Tako so čeri življenja Ludwiga pri štirih letih naplavile v Ljubljano. Ludwig se je v Ljubljani izšolal in se pozneje zaposlil pri Kranjski hranilnici (*Krainische Sparkasse*), kjer je sčasoma napredoval vse do glavnega knjigovodje. Na svoje delo se je zelo dobro spoznal in po pripovedovanju sorodnikov je ob službi poučeval knjigovodstvo na zasebni trgovski šoli, s čimer si je izboljšal dohodke. Oženil se je z Ljubljančanko Marijano Podlogar, s katero sta si v otroštvu delila podobno usodo, bila je namreč sirota.

Poleg sina Ludwiga, ki se je rodil 1. februarja 1892, sta imela še osem otrok, od tega pet sinov. Zaradi otroške boleznii je pri treh letih umrl prvorojenec Wilhelm, nazadnje pa še najmlajša dva sinova. Tako sta poleg štirih sester po moški strani zadnje leto prve svetovne vojne dočakala le Ludwig in njegov deset let mlajši brat Ferdinand. Ludwig, ki mu je bilo ime tako kot očetu, si je v gimnaziji omislil vzdevek Klodwig, po katerem je bil znan prijateljem, uporabljal pa ga je tudi pri športnih udeleževanjih. Povsod drugje je seveda moral uporabljati uradno ime Ludwig.

V popisu prebivalstva je navedeno, da je imela družina Tschada bivališče na Karlovski cesti 15, pod grajskim hribom, v veliki večstanovanjski stavbi z notranjim dvoriščem, za katero se je med starejšimi Ljubljančani ohranilo avstrijsko ime *Wasserkomanda*.

V rubriki "občevalni jezik" je pri vseh družinskih članih (tudi pri materi) navedena nemščina. Tako je dal popisovalcu zapisati glava družine, ki je bil po mami Slovenec, zaposlen pri nemški banki. Oče Ludwig Tschada se je zavestno čutil Nemca, vendar odločno zavračal vsak šovinizem, ki je na Kranjskem naraščal ob koncu 19. stoletja. Njegov komentar glede tega naj bi bil kratek in jasen: "Ne maram kričačev!"

Rad je imel svoj mir in bil velik ljubitelj narave. Avtomobilov je bilo na Kranjskem malo, zato pa so bile prašne ceste kot nalašč za hojo in spoznavanje okolice. S seboj je na dolge sprehode jemal otroke, ko so bili dovolj veliki, in pri tem jim ni prizanašal, se spominja Ferdinand. Vsakodnevno so prehodili po deset kilometrov, ob nedeljah, ko je bil oče najmanj prizanesljiv, pa tudi več kot dvajset.

Klodwigovo otroštvo in obiskovanje gora

"Oče je rad zahajal v gore in ko je bil Klodwig star trinajst let, ga je peljal na Grintovec in Triglav. Tam se je kmalu pokazala sinova drzna plat. Preverjal je svoje meje in kot pri vsakem početju skušal priti dlje kakor drugi.

Označene planinske poti, po katerih je hodil oče, so za Klodwiga kmalu postale premalo zanimive, zato se je v planinstvu že pri petnajstih letih osamosvojil in se začel preskušati v plezanju. S planinskimi kočami se ni obremenjeval. Prenosišče si je raje poiskal pri pastirjih in oglarjih, ker so bila njihova preprosta bivališča višje in bliže goram, pa tudi cenejša. Od doma je bil vaju skromnosti in zlahka je shajal s tistim, kar je bilo na voljo, podobno kot tudi mi ostali. Naš najljubši zajtrk je bila polenta z mlekom, brez vseh dodatkov," je zapisal v spominih Ferdinand Tschada.

Klodwig je v Ljubljani obiskoval osnovno šolo in prvo gimnazijo. Učenje mu je šlo zlahka in sproti od rok. V letniku 1909/10 je maturiral na ljubljanski realki. V arhivu dunajske univerze so bili prijazni in poslali popis maturantov, kar se je izkazalo kot uporabno, zato ker med njegovimi sošolci najdemo tudi Maxa Palouca, s katerim sta pozneje skupaj preplezala nekaj smeri, in Riharda Kilarja, očeta našega povojnega alpinista Mitje Kilarja (1931). Klodwig ima (tako kot Kilar) na seznamu dodano zvezdico, ki si jo je zaradi zelo dobrega šolskega uspeha prislužila približno četrtina maturantov.

Fotografija družine Tschada v Ljubljani, posneta okoli leta 1899. Poleg staršev, očeta Ludwiga in mame Marijane, so na njej hčere Marija, Elsa in Ernesta, desno stoji sedemletni Ludwig (Klodwig) Tschada. Arhiv družine Tschada/Pfenicher

Nr.	Name	Geburtsort	Geburtsjahr	Dauer der Gymnasialstudien
1	Celan Valentin	Apace (Steiermark)	1887	9 Jahre
2	*Fabiani Friedrich	Marburg (Steiermark)	1891	8 Jahre
3	Hönigmann Herbert	Gottschee	1891	8 Jahre
4	*Jaklitsch Anton	Mitterdorf b. Gottschee	1890	9 Jahre
5	*Jencic Salvis-lav	Sittich	1891	8 Jahre
6	*Kilar Richard	Laibach	1892	8 Jahre
7	*Konschegg Georg	Radmannsdorf	1892	8 Jahre
8	Kulavics Otto	Hinterbrühl (Nieder-österreich)	1892	8 Jahre
9	*Lobe Johann	Ebental	1891	8 Jahre
10	Mesicek Johann	Mali vrh (Steiermark)	1891	9 Jahre
11	Palouc Maximilian	Laibach	1891	8 Jahre
12	Ravnikar Gabriel	Laibach	1891	9 Jahre (krankheitshalber)
13	*Reichenauer Wilhelm	Hermannstadt (Siebenbürgen)	1891	8 Jahre
14	Schuster Julius	Laibach	1892	8 Jahre
15	Stajer Franz	Wippach	1890	10 Jahre
16	Susnik Franz	Velika Kostrevnica	1889	8 Jahre
17	Trtnik Albert	Laibach	1892	8 Jahre
18	*Tschada Ludwig	Laibach	1892	8 Jahre
19	Verbic Felix	Oberlaibach	1889	9 Jahre (krankheitshalber)
20	Vrhovec Stanimir	Rudolfswert	1889	10 Jahre
21	Wittine Heinrich	Lichtenbach	1891	8 Jahre
22	Zalar Ludwig	Laibach	1888	11 Jahre
23	Zeleznikar Alex-	Laibach	1890	10 Jahre

Maturanti ljubljanske realke. Popis dijakov, ki so maturirali na ljubljanski realki v letu 1910 in odšli študirat na Dunaj. Med sošolci Tschade najdemo tudi Maksu Palouca in Riharda Kilarja. Vir Arhiv dunajske univerze

Mitja Kilar se spomni pripovedovanja svojega očeta o Klodwigu Tschadi. V času obiskovanja realke se je z njim dvakrat odpravil v gore, obakrat v Kamniško-Savinjske Alpe. Skupaj sta šla skozi Žmavcarje na Kotličice ter naslednjič na Mrzlo goro. Za tisti čas dve zahtevni planinski, ne pa tudi alpinistični turi.

"Po končani realki", pripoveduje Mitja, "sta šla oba študirat na Dunaj. Oče se je vpisal na pravo. Nekajkrat sta se še srečala, vendar sčasoma izgubila stik in se vključila v družbo novih sošolcev. Tschada naj bi takrat postal tudi bolj vklopljen v nemško okolje."

Podatek, ki ga je posredoval Kilar, razkriva, da ni šlo za odljudnega in tevtonsko zadržtega človeka, ki bi se izogibal slovensko opredeljenih sošolcev. Tako Palouc, s katerim je skupaj plezal v Ojstrici in Planjavi, kot Janežič, s katerim sta pri sedemnajstih plezala na Montaž, kot Kilar, s katerim sta planinarila, so bili po rodu Slovenci, zato grobi Režkov opis ne ustreza. Vsekakor je imel Režek med še živečimi ljubljanci možnost to preveriti, ni pa nujno, da je nekaj let po koncu druge svetovne vojne za to obstajalo zanimanje. Vsako vojno se skuša prikazati kot očiščenje slabega, povezanega s preteklo državno ureditvijo. A se pozneje rado pokaže, da je bilo "pri čiščenju" uporabljenega več belila kot čistila.

Per aspera ad astra⁴

Uradni alpinistični dosežki Klodwiga Tschade se pojavijo meteorsko, med zadnjimi počitnicami pred odhodom na Dunaj, ko je štel osemnajst let. Toda pred tem se je drzni mladenič že dobro prekalil v naših gorah (zagotovo pa ne v Nemčiji). Tako kot je bilo tedaj priljubljeno med ljubljanci, se je prostega plezanja, vrvne tehnike in uporabe klinov učil v previsih šmar-

nogorskega Turnca, obiskal pa je tudi desetine gora v Kamniško-Savinjskih in Julijskih Alpah. V prvem od svojih dnevnikov leta 1907, ko je imel komaj petnajst let, našteva ture, ki jih je opravil tisto poletje.

11. julij 1907, Grintovec čez Mlinarsko sedlo

13. julij 1907, Kočna po SV grebenu

15. julij 1907, Skuta

12. september 1907, Mrzla gora čez Mrzli dol

14. september 1907, Dolgi hrbet

15. september, Štajerska Rinka–Kranjska Rinka–Skuta, grebenko prečenje

18. september 1907, Ojstrica čez Škrbino

Planjava iz Logarske doline (ni zapisal datuma)

Po spominih brata Ferdinanda so bile gore Klodwigova velika strast, plezalnih tur pa se je loteval na kar najbolj naraven način. Klin, zabit v skalno razpoko, mu je predstavljal zadnjo možnost. Bil je dober opazovalec narave; njegovi opisi plezanja so bili redki, vendar detajlni. Zavedal se je mogočnosti narave in človeških meja. Vedno je živel v določenem razumnem tveganju, vedno si je veliko upal, vendar je vse, kolikor se je le dalo, prej temeljito premislil. Znanje je črpal iz obstoječe literature in jezik mu pri tem ni bil ovira. Na popisu literature je imel poleg nemških vodnikov in priročnikov tudi prve slovenske in celo nekaj čeških. Zaradi tekoče slovenščine mu namreč ni bilo težko razbrati sorodnega slovanskega jezika.

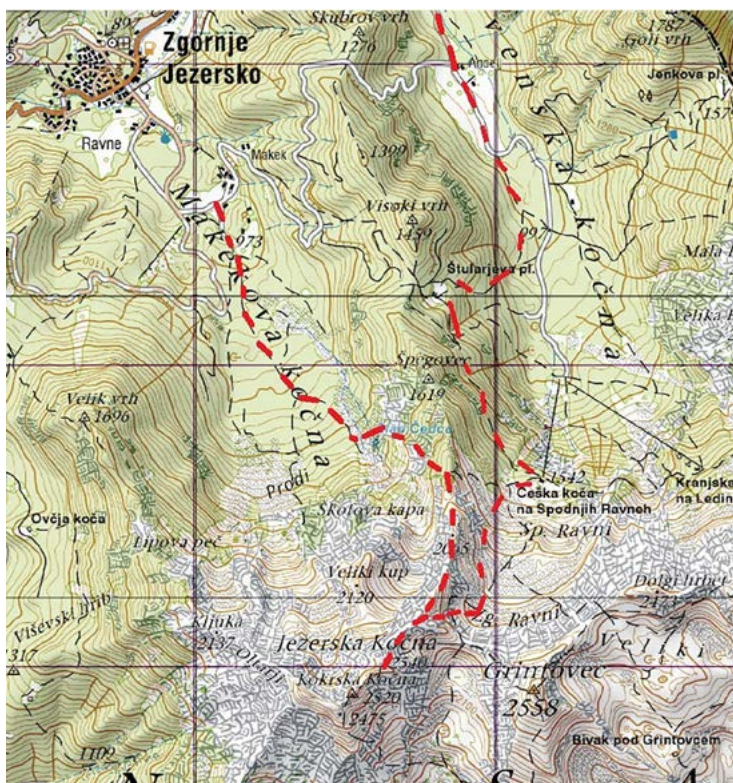
Zdrava mera drznosti, tehnično znanje in predvsem velika kilometrina po brezpotnih gorah so doprinesli, da se je mladi Klodwig Tschada spoprijemal z alpinističnimi problemi, kot bi že nekoč v sanjah videl vse skrite prehode. Imel je svojo filozofijo in njegovi plezalni dnevniki so polni raznih motivacijskih pregovorov in izrekov. Bral je Nietzscheja in njegove misli o nadčloveku, ki pa jih je dobrih dvajset let pozneje nacizem zlorabil in razlagal na način, da jih je spremenil v rasno razlikovanje. Klodwig je verjel predvsem v voljo človeka, ki lahko naredi veliko zase in za človeštvo. "Zmagovalec je tisti, ki je nekaj naredil iz sebe," je zapisal.

Tri plezalne sezone

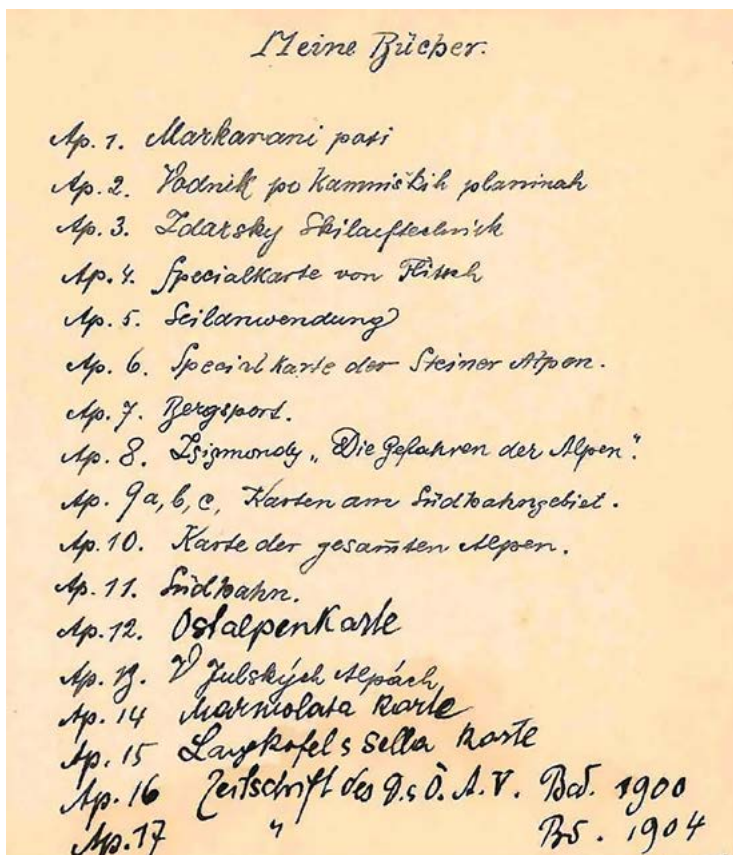
Klodwig Tschada je ob koncu najstniških let v treh poletnih sezonah, med leti 1910–1912, opravil vse glavne alpinistične vzpone kot član Dunajskega akademskega kluba (*Akademische Sektion Wien*). Veliko je plezal sam in tudi v sestopu, kar ni bila navada. Za sestop po severni steni Kokrske Kočne mu Režek odkrito priznava drznost brez primere in iznajdljivost pri iskanju naravnih prehodov. V članku z naslovom *Južni greben Kokrske Kočne*,⁵ ki je v *Planinskem vestniku* izšel v prvem letu druge svetovne vojne, se Tschade spominja z dobro mero slabe vesti, česar pa pozneje, ko je imel priložnost, ni popravil: "Malo pod vrhom, tik ob stezi, je strmi, tesni kamin, kjer je leta 1911 začel Klodwig Tschada svoj sloviti sestop po severni steni Kočne. Resna reč za tisti čas! Kdo še ve

⁴ Prek trnja do zvezd. Latinski pregovor, po katerem se je treba za resen uspeh zelo potruditi, je zapisan na notranji platnici enega od plezalnih dnevnikov Klodwiga Tschade.

⁵ *Planinski vestnik*, št. 8–10, 1941.

Po Tschadovi skici vrisan potek njegovega odmevnega in do danes neraziskanega drznega sestopa s Kokrske Kočne na Jezerško
Plezalni dnevniki Klodwiga Tschade

Del popisa planinske literature Klodwiga Tschade, iz katerega je jasno, da je mladenič iskal vse znanje o gorah, ki je bilo tedaj na voljo, ne glede na jezik. Poleg raznih zemljevidov in nemških priročnikov na njem najdemo tudi Seznam markiranih potov SPD in Kocbekov vodnik iz leta 1894 ter Tehniko smučarskega teka od Zdarskega in Vodnik po Juljskih Alpach od Viktorja Dvorskega. Plezalni dnevniki Klodwiga Tschade

Plezalni vzponi Klodwiga Tschade, zapisani v arhivu Akademskega kluba na Dunaju:

1910, ko je imel 18 let:

Kokrska Kočna, avgust 1910: prvi sestop po severni steni, sam.

1911, ko je imel 19 let:

Kokrska Kočna, prvi sestop po zahodnem grebenu, sam

Turn pod Razorjem, prvi vzpon v severni steni, IV, 60 m, sam

Ojstrica, prvi vzpon čez vzhodno steno, z Maxom Paloucem, III, 700 m

Škrlatica, varianta v severni steni, Robert Damberger, Klodwig Tschada, Karl Niederdöckl

Triglav, severna stena, Nemška smer, IV, 800 m, prva prosta in solo ponovitev

Planjava, severna stena, prvi vzpon, z Maxom Paloucem, IV/III, 1000 m

Kanin, severna stena, s Friderichom Fanegichom, II, 200 m

Tega leta je v dnevnik Akademskega kluba vpisal tudi nekaj planinskih vzponov: Vršič, Snežnik, Montaž (Parte di Mezzo), dvakrat Triglav, Grintovec, Skuta, Grossglockner, Hohe Scharte

1912, ko je imel 20 let:

Velika Ponca, z Gustavom Renkerjem, II, 400 m

Turska gora, prvi sestop po severni steni, sam

Turn pod Razorjem, varianta v severni steni, IV, 60 m, sam

Travnik, severna stena, III/IV, 700 m, sam

Prisojnik, vzhodna stena, drugi vzpon, sam

Vpisani zimski vzponi: Hoch Schwab, Kitzbüheler Horn, Grossen Tragl, Lawinenstein, Zwischen-sulzbachtörl

Končno mi je 27. avgusta 1910 uspelo, čeprav sem bil spet sam. Dan prej, v petek zvečer, sem se s steklenico mleka v nahrbtniku vzpenjal do svojega pogostega zavetja na Štularjevi planini. Pregarjale so me težke misli in razpel sem si ovratnik, da mi je svež veter z zasneženih poljan Zgornje ravni hladil pregreto domišljijo. Vstopil sem v kočo, spil topel čaj, v nahrbtnik spravil vse, kar bom potreboval, in se ob devetih zvečer odpravil spat. Mirno sem spal in se okrepljen zbudil ob 4. uri zjutraj. Ob pol osmih sem že stal na osončenem vrhu Kočne. Vreme je čudovito, danes je najboljši dan za to turo.

Vpišem se v vpisno knjigo in odločno začnem sestopati v žleb, ki mi takoj ponudi naporno plezanje. Rdeč, hudo krušljiv kamin je tako ozek, da ga je mogoče splezati le s pomočjo hrbta in nog. Šele po nekaj metrih lahko noga dobi oporo, posuto z rdečim drobirjem. Vsak korak sproži plaziče grušča, ki bi bili za plezalca spodaj zagotovo nevarni. Prav nobena skala, na katero stopiš, ali oprijem na njej ni varen. Vse se ob najmanjšem dotiku podaja in si utira pot proti dolini. V kaminu se je zagodil velik blok, tako da se je

drobljiva gmota grušča zadržala za njim in nastala je majhna strma terasa, na kateri stojim. Zaman iščem trdno skalo, kamor bi zabil klin. Nazadnje sem prisiljen uporabiti v žleb zataknjeno skalo, potegniti okoli nje vrv in se spustiti navzdol. Uspelo mi je; po nekaj drsečih korakih v grušču zagledam naslednje mesto za spust. Toda moram se vrniti daleč nazaj, da v slabi skali najdem prostor za klin. Spet se spuščam. Vrv je prekratka in le s težavo dosežem stojišče. Na srečo še pravočasno opazim, da je oprimek, za katerega se držim, le trd led, prekrit s peskom. Ravnotežje obdržim s cepinom. Zdaj naj bi šla vrv, po kateri sem se spustil, navzdol, a noče. Kaj naj storim – gor, tam sprostim zagozdeno vrv in se spet spustim čez nevarno mesto. Par stopinj vsekanih v led me pripelje do varnega mesta, kjer si odpočijem.

S tega stojišča vidim v nadaljevanju ledeni žleb, ki je težji, kot se mi je zdelo od zgoraj. Izmenjujejo se razpoke, polne ledu in drobirja. Težke planinske čevlje zamenjam za mehke plezalnike in počutim se kot preroben. Cepin in nahrbtnik odložim pod previs. Železni klin, ki ga zabijam v skalo, se upogiba in stoka pod mojimi udarci, nato pa, ko že verjamem, da mi bo uspelo, se krhka skala razkolje in z njo se odlomi tudi ukrivljeni klin.

Končno zagledam primerno skalno glavo, ki ji lahko zaupam svojih 75 kg. Da bi se zavaroval, v razpoko zabijem nov klin, vpnem vrv in se previdno umaknem s tega negostoljubnega mesta nad prepadom, med

spustom pa me s curkom osreči še ledena snežnica. Sledita dva zahtevna spusta. Nahrbtnik, privezan na vrv, se neusmiljeno kotali po steni navzdol skupaj s pošiljkami grušča.

Kmalu dosežem veliko snežišče in se drsam po snegu navzdol, dokler se ne konča z meliščem. Ta mi ne povzroča težav, vendar neusmiljeno grize moje nove plezalnike, zato se preobujem.

Iz doline do mene seže zvonjenje z Jezerskega, naštejmem enajst udarcev. Okoli mene so še visoke stene, pod mojimi nogami pa leži zelena dolina. Počutim se močnega in v najboljšem razpoloženju, zadovoljen sam s seboj, brez skrbi ali vznemirljive tesnobe. Najlepše trenutke današnje ture doživljam ob šumečem potočku, ki je v svoji strugi gladko zbrusil skale.

Toda ni še končano, saj stojim na višini 1900 do 2000 m, v popolnoma neznani steni. Po premagovanju več težavnih polic in pragov stojim nad zadnjim skokom, visokim 100 m. Spust po vrvi ne pride v poštev, zato prečkam na levo do strmega, plitvega žleba, ki me prisili, da planinske čevlje ponovno zamenjam za plezalne. Kmalu sem zunaj in lahko si spet mirno pretegnem vse ude – končano je.

Pozneje sem pri Kazini na Jezerskem čakal na pošto vozilo, ki me je odpeljalo domov! Češki turisti, ki se v plezalnikih sprehajajo po glavni ulici na Jezerskem, verjetno menijo, da sem velik revež, ko gledajo moje obrabljene hlače, razcapana oblačila in obdrsane planinske čevlje ..."

*Severno ostenje
Kočne
Foto Franci Horvat*

Ski ausföhrge.

Umgebung Laibach.

1/2 8 mit der Post nach Sönce von hier über das Bela
auf den Tösch. Rückkehr nach Jillichgratz oder
nach Fischhoflak oder über die Katarina nach Lwi-
schenwässer, beziehungsweise über den St. Jakob.

Unterkunft: Unter dem Töschsattel, und auf der
Katarina.

7te mit dem Luge über Lwischenwässern und von
hier auf den St. Jakob und über die Katarina
nach Podutke, bzw. nach Sönce.

Klodwigov popis možnih zimskih in turnosmučarskih izletov v okolici Ljubljane, opremljen z informacijami o javnih prevozih in možnostih prenočišča ter prehrane, kakor ga je na nekaj straneh kot zametek vodnička opisal v enem svojih dnevnikov.

Plezalni dnevniki Klodwiga Tschade

Sam v Nemški smeri

Klodwig Tschada je v poletju 1911 opravil izredno dejanje, ko je kot prvi sam ponovil Nemško smer. Soliranje smeri sicer ni bilo predvideno, kajti za to turo je bil dogovorjen s soplezalcem Paloucom. Kaj je botrovalo, da je Palouc v Vrata prispel šele en dan kasneje, iz opisa žal ne izvemo. Morda je bilo v Klodwigovi odločitvi tudi nekaj nečimrnosti. Vreme je bilo dobro in bil je trdno odločen, da opravi ta vzpon, zato ni hotel čakati v negotovosti, če bo soplezalec prispel ali ne. Vsekakor je Max Palouc⁶ takrat zamudil življenjsko priložnost, da bi preplezal Nemško smer.

Plezalni dnevnik: Severna stena Triglava, avgust 1911
"V samotni dolini Vrata je globoka noč, ko pridem do ogarske kočice in skozi nizka vrata vstopim v sajasto notranjost. Dve zakajeni postavi se dvigneta iz slamnjač in si radovedno ogledujeta poznega gosta. Stari oglar, s katerim sem v sončnih dneh preživel že veliko ur v sproščenem klepetu, me takoj prepozna in z veseljem pozdravi.

V spodbudnem pogovoru mine kratka ura, medtem ko jem večerjo in v običajni naglici pakiram nahrbtnik. Zunaj tli mogočen kup oglja, iz lukenj v kopi se lenobno vijejo trakovi modrikastega dima, ki s svojim ostrim vonjem polnijo hladen gorski zrak. Ogenj na ognjišču ugaša in le tu in tam utripa kakšno poleno, ki meče slikovite sence na borno opremo ogarske kočice in njene prebivalce. Stopim na prosto in od dima rdeče oči usmerim v temno steno, ki se dviga visoko nad dolino. Zdi se, da mi je vreme naklonjeno. Oblaki, ki so segali čez vrh Triglava in proti Luknji, so se že zdavnaj razblinili v kopreno. Srce mi radostno bije v pričakovanju jutrišnjega dne. Le ena stvar mi

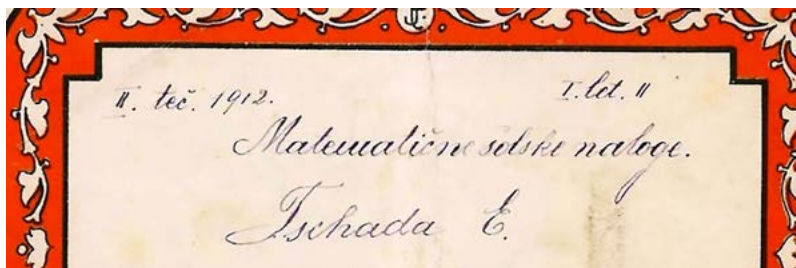
O popotnik po deželi Kranjski,
če kdaj začutiš klic Triglavske stene,
bo to kot toplota, ki se ti razliva skozi vene.
Najprej si jo temeljito ogleduješ,
v sebi snuješ in vse detajle načrtuješ,
Pa vendar, človek – deset proti ena lahko staviš,
prej mrtev boš v dolini, kot lahkotno z njo opraviš!

Klodwig Tschada

O Womserer im Tramerland
Besteht es nach die Tugler wohnt
so ist es sicher wohl gelan,
du paust dir est die Wände an,
Den gebst du blintwärts lieber chamm,
Nun gehn gegen einen weiten Raum
Das bist du nett ein Mordstouren
Du eher herunter als oben bist.

Nekaj kratkih verzov, ki jih je Klodwig Tschada morda še pod vtisom svojega drznega dejanja z odločno pisavo zapisal v svoj dnevnik.

Plezalni dnevniki Klodwiga Tschade

Zadnji od sedmih ohranjenih plezalnih dnevnikov Tschade je zanimiv, ker ima v čisti slovenščini zapisano naslovnico. Očitno je imel v gimnaziji namenjenega za matematične šolske naloge, vendar je ostal prazen in ga je izkoristil za svoje zapiske. Plezalni dnevniki Klodwiga Tschade

⁶ Za Nemško smer je bil Klodwig dejansko dogovorjen z Maxom Paloucem in ne z M. Janežičem, kot je bilo napačno zapisano v oktobrski številki. To seveda ne spremeni dejstva, da je Klodwig zaradi zamude prijatelja sam vstopil v Triglavsko severno steno.

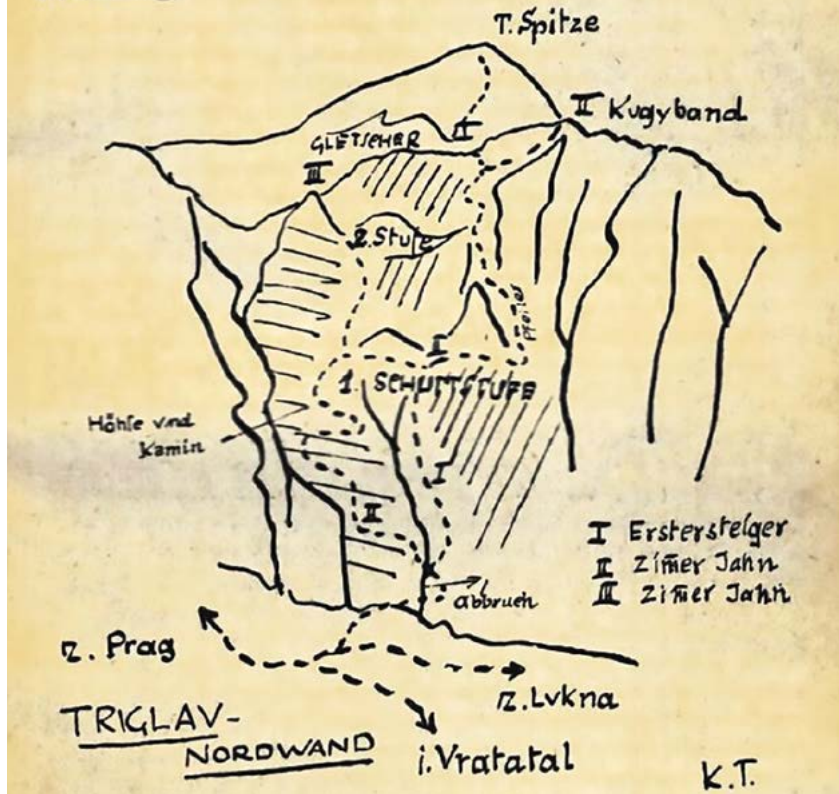
senika. Zvezde na nebu so še vedno mirno sijale. Ura je bila štiri. Malo raztezanja udov in pretegovanja je odpravilo zaspano ohromelost. Ognjišče je bilo že budno in ogenj je veselo prasketal, tako da so iskre izletavale v zrak. Po obilnem zajtrku stopim proti koncu doline. V šibki svetlobi sem bolj sanjaril, zdaj pa prihajajoči dan že usmerja vso mojo pozornost na severno stran Triglava, ki se dviga v osupljive višave. Mračno in monotono deluje mogočna stena in glavo moram nagniti nazaj, da lahko vidim njen rob. Končno prvi blede sij preleti najvišji rob, ko tresoč stojim in občudujem okolico pod vtisom vsemogočnosti.

S tresočimi prsti – nočem zanikati velikega vznemirjenja – izvlečem skico vzpona. Mešanica možnosti se kot pahljača odpre mojim preiskujočim očem. In potem spet ta stena; ta groza, ki vabi, njen pritisk se mi zdi kar otipljiv. Da ne bi izgubljal časa, pohitim do kraja, kjer vidim planinsko pot čez Prag. Po nekaj minutah prispem v kot, ki ga obdajajo krušljive rdeče stene in taleči se sneg. Preobujem se in se povzpnem levo, na široko polico. Nahrbtnik privežem na dolgo vrv, da ga bom na težjih mestih lahko povlekel za seboj. Sledim gruščnati terasi, ki vodi do velikega, spolzkega žleba. Stena v njem mora biti nepreplezljiva, saj jo je voda zlizala do gladkega. Zraven se dviga stolp, ki s steno tvori ozko škrbino. Pod previsen blok odložim vetrovko in cepin, da se razbremenim teže. Po ozkih stopih se vzpnem po stebru, dokler ne dosežem točke, kjer je mogoče prestopiti škrbino. Zgornji del zahteva veliko spretnosti in me spravi v vznemirljivo mrzličnost. Le še zelo malo razmišljam o vrnitvi in srečna drznost bo tokrat moja spremljevalka vse do vrha Triglava.

Žleb je podoben velikemu koritu in poln pravih balvanskih pošasti. V tej divji grapi hitim od balvana do balvana, dokler gre. Stena postane navpična, plitvi kamini v njej so videti zelo izpostavljeni. Tod je skoraj nemogoče plezati, toda na levi pod mogočnimi previsi teče čudovita polica vse do mejnega stebra grape. Nadaljuje se skozi vrsto navpičnih kaminov na veliko teraso. Bilo je res veliko veselje, tako svobodno in sproščeno se sprehajati po trdnem, le rahlo nagnjenem grušču. Če mi le ne bi bilo treba skrbeti, kaj bo v nadaljevanju? Povsod je namreč videti nemogoče, le navpično nad seboj vidim ozko, navzven nagnjeno črno poč. Nahrbtnik bo še ostal, kjer je, saj bi se bilo nemogoče stisniti z njim v to 15 cm široko razpoko. Sledi čas za dvigovanje, pritrjevanje in zatikanje. Razpoka zahteva trdo delo in vso mišično moč. Z zagozdenimi rokami in levo nogo sem se centimeter za centimetrom pomikal navzgor po spolzki skali. Končno je bil previs premagan, vendar mi je sitna razpoka še dolgo odzvanjala v glavi in utrujenih mišicah.

Do tega mesta sem preplezal tretjino stene. Ta zdaj postane nekoliko lažja. Njeni številni stolpi, kamini in žlebovi se združijo v ogromen kamnit slap zgornjega dela stene. Težave so le v številnih previsih, ki jih je treba premagati, in od katerih so mi zlasti štirje nudili precej trd odpor. Čudovito mesto za počitek se mi

d) Ueber die Nordwand auf den Triglav, ohne Steig-anlage. Sehr schwierige Kletterfahrt (s. die Anstieg-Zeichnung).

Skica vzponov v variantah Nemške smeri, ki jo je Klodwig Tschada narisal za Rotschnikov vodnik po Julijskih Alpah, izdan leta 1914. Tschada je glede na opis ponovil Zimmer-Jahnovo varianto z izstopom sredi Kugyjeve police in dodal vzpon na vrh. Vir Rotschnikov vodnik po Julijskih Alpah

ponuja v nadaljevanju in svojim pregretim mišicam dovolim, da si nekoliko odpočijejo. Medtem z očmi in s pomočjo Jahnove⁷ skice v roki iščem nadaljevanje. Nasproti mene se na mestu, kamor želim priti, blešči zaplata rumenega jegliča. Stena je še v senci in prijeten hlad mi boža segrete ude. Opazujem ostenje Škrlatice, obsijano z ognjenim sijem. Niti kančka snega ni tam, ker ne more kljubovati žgoči sončni pripeki.

V pričakovanju, da kmalu dosežem rob stene, zapustim to čudovito mesto in se po razčlenjenih skalnih počeh vzpnem višje in dosežem snežno zaplato, po kateri se da lepo napredovati in pridobiti višino. A na vseh težjih mestih moram svoj težki nahrbtnik vdano vleči za seboj. Zaradi tega balasta sem imel nasploh veliko težav. Kot z lovkami polipa se je oprijel vsakega najmanjšega skalnatega izrastka in ni popustil še tako brutalni sili.

Nobeno mesto me ne ustavi prav dolgo. Študiram, študiram in še enkrat študiram. Tako grem vztrajno naprej, vse dokler z olajšanjem ne dosežem roba stene. Potikam se po majavih skalah Kugyjeve police, ki ločuje steno od vršnega nadaljevanja. Na levi se mali ledenik strmo lomi proti večjemu in debelejšemu polju firna. Tisoče malih potočkov snežnice je v

⁷ Znani nemški alpinist Gustav Jahn. S Franzem Zimmerjem prva ponovitev Nemške smeri 2. avgusta 1906.

*Pogled na čudovito
kuliso Martuljkove
skupine. Ponca
so levo od
markantnega Špika.
Foto Franci Horvat*

trdo, prosojno modro površino izdolblo nešteto žlebičev. Voda, ki odteka, pada čez bele previse triglavske stene, tam prepredene s črnim mahom.

Hodim po strmih melišču in snegu in po več manjših premorih se bližam vrhu gore. Sledim grapi do vrste kaminov, ki pripeljejo do višine Malega Triglava. Pred menoj je le še lažje plezanje. Ko dosežem vrh, je ura 10.10. Še nikoli doslej nisem videl tako jasnih Visokih Tur. Z vpisno knjigo v rokah si privoščim visokogorsko sončno kopel in pojem zadnje ostanke skromnih zalog, dokler ne ostane le prazna vreča.

V sestopu sem se počasi štiri ure vračal do oglarske kočice v Vratih. Tam pa je na moje veliko začudenje sedel moj prijatelj Max z veliko skledo polente v rokah in okoli ust. Jasno je, da sem mu takoj navdušeno pomagal in zaradi volčje lakote nato nisem mogel niti vstati. Popoldne je v pogovoru hitro minilo in v dolino sva se spustila šele v prihajajočem večernem hladu. Zlato zahajajočega sonca je preplavilo greben Škrlatic in mrak je zdrvel navzgor po temnih jelovih pobočjih. Nekaj časa sva stala očarana nad prizorom, dokler niso ugasnile še zadnje luči na vrhovih in so se pojavile prve zvezde. Nadela sva si nahrbtnike in se odpravila v Mojstrano."

Nemški soplezalci

Plezalni dnevnik: Na Ponco iz Martuljka, 1912

"Z nekaj novimi zalogami, ki sem jih kupil v Kranjski Gori, sem se odpravil proti Gozdu (Martuljek), kjer me je čakal Gustav Renker. Tovariš me je pozdravil z iztegnjenimi rokami in žarečim obrazom. Ta slika,

zlasti dejstvo, da je Renker v iztegnjeni desnici mahal s cepinom, me je megleno spominjala na motiv na stekleničkah alpskega likerja Triglav. Prijatelj mi je za dobrodošlico povedal, da je gostilna, ki sem jo priporočil, zelo mizerna in da se v njej ne dá dobiti ničesar. Toda motil se je in kmalu je bila pred nama slastna polenta; Renker jo je jedel s soljo in veliko zabele, jaz manj zahteven pa "brez soli in brez zabele", a z mlekom. Mizo sva si postavila zunaj in sede na vrtu izmenično gledala vročo polento in Martuljske vrhove.

Zvečer sem stal ob ograji in se oziral proti ponosnemu skalnemu obzidju, vendar že kmalu začutil prihajajoč rosnih hlad. Bogate barve dneva so se razblinjale in prešle v svetlo modri somrak, kontrasti so se zmanjševali, dokler se na bledem večernem nebu niso izrisali obrisi gora. Padajoča zvezda je močno zasijala in izginila za grebeni. Moje oči in misli so spremljale to zvezdo na njeni poti, in ko je za vedno potonila za masivnim stolpom Špika, me je spreletel občutek razočaranja.

Postelja je bila nekoliko prekratka in trda; podobe, ki so se mi živahno vrtele v glavi, se nikakor niso hotele zgostiti v globoke sanje. Poskušam zaspati, potem pa fantje spodaj v gostilni začnejo peti svoje težke, čudovite ljudske pesmi. To traja do polnoči. V rahlem polsnu poslušam zvoke in tudi Renker se zdi, da se je sprijaznil s situacijo.

Ob 4. uri so naju zbudili. Žal je trajalo kar nekaj časa, preden sva bila pripravljena zapustiti bivališče. Najini koraki so puščali sled v rosnih travah, prečkala sva že-

lezniško progo in se tiho vzpenjala v hrib. Svetlo modrino jutranjega neba ni motil niti en oblak. Na iglicah jelk so visele neštete kapljice rose in številne pajkove mreže so premoščale brezna med vejami. Strma pot me je ogrela, slekel sem površnik; vlažen, svež hlad mi je ovil gole prsi in z globokimi vdihmi sem srkal gorski zrak z vonjem po smoli. Hladen izvir nama je ponudil osvežujoč napitek, nato se je pobočje spet strmo vzpenjalo in kmalu naju je dosegel priduščen zvok Martuljskega slapu. Savska dolina z belimi hiškami je bila že globoko pod nama. Prispeva Za Ak, v veliko krnico, ki jo od vseh strani obdajajo ostenja. Vode, ki jih napajajo mogočna snežišča, so odprle vrata v to pravljico deželo.

Naravnost pred nama Široka Peč, Dovški križ in Ponce razprostirajo svoje vitke konice in izbočene stene, njihova podnožja pa krasijo bujna gozdna vegetacija. Vse diši po mirni vsemočnosti; slika togega miru. Ali lahko ta mir sploh kaj zmoti?

V tišini stopiva na trdo, z gruščem prekrito pot. Po komaj vidni sledi se vzpenjava; šele po parih urah se približava snežišču, ki naj bi nama omogočilo vzpon na sedlo med Dovškim Križem in Ponco.

Pri velikem balvanu sva se spomnila vrvi – bila je navadna vrv za prevezovanje sena, ki nama jo je gostitelj prijazno posodil, in prijatelj Renker je delal velike stopinje v sneg, da sem mu lažje sledil. Najina pot se je vzpenjala vse višje in strmina je naraščala. Končno sva iz sence stopila na bleščeč sneg. Hoja po snegu je bila neskončna, a nepopisno lepa. Sprva sva udobno napredovala po globokem žlebu, nato pa se je sneg spremenil v trd led s precejšnjim naklonom. Težko breme nama je padlo s srca, ko sva se na grebenu končno izkopalila iz ledenega žleba.

Pogled na severno steno Škrlatice bi priporočil vsakemu izkušenemu alpinistu. Divjina gorskega sveta in njegova elementarna moč mi še nikoli nista prišli na misel tako kot na tej turi na Ponco. Počutil sem se popolnoma majhnega in šibkega.

Kratek grebenski odsek je bil lahek in hodila sva brez vrvi. Iz pripovedovanj sem vedel, da običajni vzpon vodi po zahodni steni, s sedla med Malo in Veliko Ponco. Dostop je bil razmeroma lahek, vendar zoprn zaradi gnile rdeče skale in potrebna je bila previdnost pri vsakem koraku.

Ko sva po dolgem in napornem boju končno stopila na sedlo, sva si oddahnila. Od tu se proti severu, v dolino nad Martuljkom razteza snežišče v dolžini približno 700 m. Proti jugu, v smeri dolin Krnice in Pišnice, pa je kratek snežni žleb, ki kmalu preide v melišče in omogoča enostaven sestop. Tu sva se razšla; jaz sem se odpravil proti severu v krnico Za Akom, moj prijatelj pa je toliko počakal, da sem dosegel dno dolinice. Še en oddaljen pozdrav in majhna pika je izginila proti Krnici.

Dolge odseke sestopa proti dolini sem premagal v hitrem tempu. Borovci dihajo v pozni sončni svetlobi in jaz si utiram pot med njimi. Utrujen se okopam v poživljavači vodi potoka, nato nadaljujem pot. Na

divjih vrhovih zgoraj se še zadržuje mlačen sij in moje misli na opravljeno trdo delo. Zvečer spet sedim na istem mestu kot včeraj, le da sem danes bolj resen. Kaj so mi povedale gore? Še razmišljam o tem ..."

Iz plezalnega dnevnika: Severozahodna stena Travnika, 1912. Sam.

"Bilo je v Savinjskih Alpah, ko me je dež, ki ga je bičala nevihta, vsega mokrega pregnal v pastirsko kočjo. Sedel sem v toplo zakurjenem prostoru skupaj z veselimi, neprestano pokašljujočim starcem. Tu in tam sem pogledal skozi majhno okno v kopreno oblakov, ki mi je preprečevala videti severno steno Planjave in pod njo zelenilo bujnih gorskih zelišč, spomin na lepše sončne dni.

Pastir je medtem prinesel nekaj napol mokrih polen in zakuril dober ogenj. Bledi polmrak, ki prodira skozi malo okno, se meša s temno rdečo barvo gorečih polen in razkriva nejasne obrise preproste opreme kočje. Dežne kaplje, ki jih nevihta v valovih zliva na skodle, harmonično bobnajo po strehi. Ta monotona glasba planinca zlahka spravi v obup, zame pa je bila dobrodošla priložnost, da malce sanjam o mislih in občutkih, ki mi jih je prijazen gorski duh letos podaril v tem pestrem obilju.

V naslednjih vrsticah bi rad opisal nekaj teh srečnih ur ...

Še zaspan zapustim vasico Rateče. Jutro je lepo in v težkih planinskih čevljih krevsam po kamniti, lepo ograjeni poti v dolino Planico. Bledo modro nebo se razteza nad temnimi jelovimi gozdovi, medtem ko na vzhodu sonce že meče zlati sij na vrhove Karavank. Pogumno preskočim leso, ki ločuje pot od pisanih travnikov, in se po od rose lesketajoči travi mimo svetlo zelenih cvetočih krompirjevih njiv odpravim do kočje v Planici. Višje gore mečejo sence na rosno

Ob srečanju s prijateljem Renkerjem se je Klodwigu zazdelo, da gleda reklamo za znameniti Klauerjev liker Triglav, popularen na Kranjskem v tistem času. Vir: Arhiv RS

*Kristalna podoba
Jalovca, levo
stene nad Planico
s Travnikom v
ospredju
Foto Franci Horvat*

dolino, skozi katero po blagem klancu vodi bela gramozna pot.

Nekaj krajših vzponov me prebudi iz zasanjanosti in kmalu me očara drzni rog Jalovca, ki se kot velikanski kristal dviga v modro nebo. Hitim naprej z dolgimi koraki. Dolina okoli sirarne se razprostira v lepoti mogočnih borovcev v okolici, katerih veje segajo skoraj do tal. Govedo, ki počiva v senci in neutrudno prežvekuje alpsko travo, se lepo vklaplja v to gorsko razglednico.

Vse, kar se mi zdi odveč, pustim pri nergavem starcu v koči, in se lahkotno oblečem za vzpon. Moj prvotni načrt je bil doseči vrh Jalovca s Kotovega sedla po zahodnem grebenu.

Kot dober visokogorski turist pa sem tudi jaz takoj izgubil označeno pot proti koncu doline in nato nesrečno preklinjal skozi robidovje in grmovje, dokler nisem prišel do velike jase z balvani pri Tamarju. Tu sem si s snegom hladil okončine, saj sem bil oblečen le v kratke hlače, očistil sem praske, ki so mi jih neusmiljene veje in trnje vrezali v brezhibno rdeče rjavo barvo moje kože.

Začel sem se strmo vzpenjati v breg. Dolina je bila že precej globoko pogreznjena in ker sem kmalu občutil otopele noge zaradi tega hitenja navzgor, sem si začel jemati krajše "odmorčke za razgled" ter se opotekal od balvana do balvana. Ustavil sem se pri precej velikem sklanem bloku, okoli katerega je nastal pravi tok grušča. Na tem mestu sem se odločil, da opustim manj atraktiven vzpon na Jalovec in se raje spoprime kar z nenadoma pred menoj zraslo steno Travnika.

Vstop se mi je zdel precej strm, predvideval pa sem lahko in razgibano nadaljevanje, le izstop mi je ostajal skrivnost. Na ozkem meliščnem jeziku sem si naredil stojišče, obul plezalne čevlje in zvil vrv, vse nepotrebno spakiral v nahrbtnik in ga skupaj s cepinom privezal na vrv. Beli apnenec je bil čvrst, vendar je imel bolj slabe oprimke. Šlo mi je hitro, le nahrbtnik za menoj je venomer stokal pod mojimi odločnimi potegi vrvi in se mi maščeval z nadležnim zatikanjem v previsih. Vse od vstopa sicer ni videti ničesar posebnega, pobočje je navpično, v neposredni bližini vidim le belo lisaste apnenčaste skale in modro globino. V dolini je medtem skupina ljudi opazila, kaj počnem, in zdi se, da so šokirani nad mojim položajem. Vendar tu sploh ni slabo. Spet sedem, si obujem planinske čevlje z debelim podplatom in plezalnike pospravim v nahrbtnik. Naslednji odsek je lahek, a precej krušljiv. Velike skale se z dolgimi skoki odkotalijo v globino in povzročijo velik hrup. Hitro si prizadevam naprej, da ne bi vdihaval žveplovega smradu razpadajočega kamenja.

Zaradi plasti grušča na nagnjenih skalnih ploščah je potrebna velika previdnost. Izstopim iz temnega kamina, zavijem okoli strmega rebra in kmalu globoko zadihan stojim na strmem snežnem jeziku, ki sem ga že v dolini predvidel za izstop. Nadaljevanje se mi zdi mogoče; zelo zadovoljen si privoščim kratek počitek, saj me čaka le še zadnji napad. Spet osvobojen teže planinskih čevljev se hitro vzpenjam ob levi strani sneženega jezika. A kmalu se ujamem v 100 metrov dolg strm kamin, ki zahteva intenzivno

vlečenje nahrbtnika za seboj. Na desni se dviga strma plošča, na levi je previsna rdeča stena. V razpoko potisnem prste, z eno nogo se zataknem vanjo, z drugo iščem trenje in tako počasi plezam naprej. Spolzka in z mahom porasla razpoka mi nudi le minimalno oporo. A od tod ne najdem izhoda, čeprav me kvečjemu dvajset metrov loči od prijaznega sedla. Z vso hladnokrvnostjo se moj um odloči, da še vedno obstaja mala možnost, zato poskusim ponovno. Skozi gladko navpično steno teče nekakšna nagnjena vrzel, široka kot razpon rok. Po nekaj gimnastičnih gibih naslonim podlaket leve roke ob rob vrzeli, konice plezalnih čevljev dobijo oporo, mišice desne roke se napnejo – stvar deluje. Po tem nenavadnem prečenju, dolgem približno pet metrov, dobim zaupanje v oprijem in po nekaj minutah sem na sedelcu, kjer iz teme grape stopim na sonce.

Glasovi spodaj mi sporočajo, da tudi omenjeni turisti čutijo veselje nad mojim uspehom. Četrť ure pozneje že stojim na vrhu Travnika. Uživam v razkošju bližnje in daljne okolice in si prenapete ude kopljem v prijetno toplem vetru. Spust s Travnika ni enostaven in srčno vesel sem bil, ko sem stopil na z rdečimi črtami označeno pot proti Jalovcu. Planinska pot, ki jo je zgradila Kranjska sekcija, vodi v čudovitih ovinkih na planoto pod Jalovcem. Dokaj hitro sem dosegel zgornji rob velikega in precej strmega snežišča. Sive megle so se že nekaj minut valile čez rob grebena in mi zakrivale pogled v dolino Koritnico, ki je v nastajajočem mraku predstavljala ostro nasprotje bleščečim vrhovom grebena med Travnikom in Mojstrovkami. V skupini Viša in Montaža so se zadrževali črni oblaki. Temni zahod je ponujal paleta globoko hladnih odtenkov resnosti, medtem ko je vzhod še sijal v svetlo rdečih barvah veselja. Tu in tam se je skozi luknjo v nepravilno oblikovanem oblaku na zahodu prelil snop zlata, ki je v hladne stene poslal svetle lise. Potem me je ovila megla in moje lahko oblečeno telo je spreletel mraz. Pohitel sem in dosegel naslednji vrh.

Če sem hotel še isti večer priti v dolino, sem si lahko privoščil le nekaj trenutkov počitka. Ura je bila šest zvečer. V dolini je odhajajoči dan pletel nežne tančice, ki so se v mehkih odtenkih odele v črno in svetlo vijolično barvo, medtem ko so gorski vrhovi utripali v zadnji zlatorumeni barvi.

Po planinski poti sem prišel do terase, ki mi je preko z gruščem posejanih polic odpirala možnost spusta na Kotovo sedlo. Previdno sem dosegel prvi globoki žleb severozahodnega grebena, ki se v velikem skoku spušča proti snežišču. Nadaljnja pot po zelo razgibanem grebenu mi ni predstavljala težav, vendar so moji čevlji in tudi hlače močno trpeli zaradi ostrih skal. Hitra vožnja s čevlji po snegu me je kmalu pripeljala na sedlo. Srečen, da nisem več v nevarnosti, sem hodil po mehki travnati poti, dokler mi nekaj rdečih črt ni pokazalo odcepa v dolino Koritnice. Bolj ko sem sestopal, temnejša je bila okolica, zato sem moral budno spremljati markacije, kolikor so se še videle.

Leutnant L. Tschada

Mlajši Klodwigov brat Ferdinand je pred petdesetimi leti pretipkal več besedil iz plezalnih dnevnikov in jih skupaj z nekaj fotografijami dal vezati v družinsko spominsko knjigo. Arhiv družine Tschada/Pfenicher

Pot mi je pogosto izginila med skalami, kljub temu pa sem imel na dolgih snežiščih veliko priložnosti za vadbo smučarske tehnike brez palic. Edina pomanjkljivost je bila, da so se mi med nogavico in čevljem nabirali ostri kamenčki in sneg, kar sem moral vsake toliko časa odstraniti. Tako sem na teh postankih verjetno izgubil prav toliko časa, kot sem ga pridobil s hitrimi spusti. Bilo je vedno temneje, rdeče znake sem tu in tam videl le še kot temne lise, tako da sem pogosto podvomil o pravilnosti poti. Enkrat sem se kar temeljito izgubil in moral sem se pod najrazličnejšimi kletvicami vračati po strmini. Nič čudnega, da sem se jezno usedel in močno dvomil, da bom še danes dosegel dolino.

Medtem ko sem se utrujen naslanjal na nahrbtnik in prepuščal najrazličnejšim mislim, se je nad južnim grebenom Jalovca začelo jasni in nenadoma se je na nebu izrisal svetel polmesec, ki je po okolici razlil očarljivo svetlobo. To je pomirjujoče vplivalo na moje razburkane živce in zdrznil sem se, ko sem se zazrl v to razkošje gorske narave. Zahvalil sem se usodi, da mi je bil spet omogočen pogled in vse večji hlad me je opomnil, naj takoj nadaljujem pot ...

Zunaj še vedno divja nevihta. Pastir se je z opravka vrnil premočen in zdaj nalaga velika polena na ogenj, medtem ko preko strehe z vso močjo hrumi veter. Modri dim se nejevoljno suklja med škodlami in ne more na plan, veter se igra svojo noro igro z vpihavanjem dima nazaj v kočo. Skozi priškrtnjena vrata prodira v notranjost grmenje in šumenje. Pastir mirno sedi ob ognju z glavo v dlaneh in se morda sprašuje, o čem razmišljam jaz. Mislil sem na tisto noč, v kateri še dolgo nisem mogel zaspati zaradi vseh videnih podob minulega dne na Travniku in v temni Koritnici."

Vom Rudertraining. Die Rennmannschaft der Piraten.

Von links nach rechts, stehend: Trainer Werner, Czeike, Gezijwa, Waldprecht, Knauer, Wardan, Wirsinger, Tschada, Mayringer, Schauer, Hoffmann, Schwarzböck; sitzend: Löhlein, Puymann, Horwitz, Burbaum, vorne Putré

Phot. C. Zapletal.

Veslaška ekipa dunajskega Pirata, za katero je Klodwig (označen s puščico) uspešno tekmoval leta 1914.

Vir *Allgemeine Sport Zeitung*

Zdaj ga vidiš, zdaj ga ne vidiš ...

Klodwig Tschada je leta 1913 zaključil plezanje. Kot meteor na nočnem nebu je razsvetlil plezalno sceno na Kranjskem in ugasnil. S takšnim dejstvom pa se je pri iskanju podatkov o osebi, kakršna je bil Klodwig, težko sprijazniti. Sledilo je brskanje po digitalni bazi avstrijskih časopisov. To pa je namesto neznanih plezalnih podvigovalo kaj nenavaden rezultat.

Dunajski *Allgemeine Sport Zeitung* je konec leta 1913 med športnimi novicami objavil, da je Klodwig Tschada v kategoriji novincev zmagal v bazenskem plavanju na 60 m. Da bi se dober alpinist čez noč prelevil v uspešnega plavalca, je slišati kot velika neumnost. Vendar v tem primeru ni bilo tako. Fant je bil unikaten kot njegov vzdevek Klodwig, ki ga kot moško osebno ime težko prepozna celo svetovni splet.

Kljub presenetljivim začetnim uvrstitvam mu hitrostno plavanje ni predstavljalo izziva, zato se novice s plavalnimi uspehi začnejo in končajo v letu 1913 ... potem pa se v drugi športni rubriki pojavijo v letu 1914. Klodwig se je odločil, da ne bo hodil moker s tekmovalnjem in zasledimo ga kot člana posadke četverca s krmarjem. Veslal je za dunajski klub Pirat in v petih mesecih z ekipo dosegel vidne uvrstitve. V eni od številnih *Sport Zeitung* je bila posadka Pirata pobljže predstavljena in v njej je bila objavljena fotografija članov. Velika sreča, saj je to edina javna fotografija, na kateri vidimo obraz čokatega, temnolasega fanta. Zadnja novica o regati, ki se je je udeležil Tschada, je bila objavljena 13. junija 1914, ko je s Piratom priveslal drugo mesto.

Športnik na Dunaju

Spisek športnih panog, s katerimi se je Klodwig ukvarjal, je po bratovih spominih še daljši. Pozimi je poleg zahajanja v gore tudi smučal in tekkel na smučeh. Poleg hitrostnega plavanja je bil tudi pogumen skakalec v vodo. O tem priča fotografija iz družinskega arhiva, ki je bila posneta na neznani lokaciji. Pod lesenim mostom teče manjša reka dvomljive globine, ob straneh stojijo trije opazovalci, ki zrejo v visok in drzen skok Klodwiga, ki v elegantni "lastovici" leti proti vodni gladini.

Na drugi fotografiji, žal zelo obledeli, spoznamo Klodwiga jezdeca. Slednja je morala nastati med vojno, saj ima na sebi oficirsko uniformo. Sedi vzravan in nasmejan na visokem konju, za njim je avtomobil. Po visokem opečnatem dimniku sodeč, je pred nekakšnim industrijskim objektom. Verjetno gre za posnetek iz Galicije, torej iz časa, ko je bil poročnik pri poljskem topništvu.

Med diplomanti dunajske Tehnične univerze, na katero se je vpisal leta 1910, pa Klodwiga Tschade ni. Moram priznati, da sem sprva pomislil, kako je mladega fanta prevzelo velemesto in je daleč od oči staršev obesil študij na klin. Odgovor sem najprej našel v univerzitetnem arhivu, pozneje pa še v bratovih spominih. Z univerze so sporočili, da je fant končal prvi letnik strojništva, nato pa se prepisal na gradbeništvo. Tam je leta 1912 v minimalnem času opravil prvi državni izpit (ekvivalentno sedanjemu dodiplomskemu študiju) ter nadaljeval do poletnega semestra 1914. Zadnji izpit je opravil 14. julija 1914, dva tedna pred izbruhom prve svetovne vojne. Zmanjkalo mu je nekaj izpitov, da bi

Matrikelschein No. 607 vom 31. Oktober 1910 607

Name des Studierenden	Geburtsort und Geburtszeitpunkt	Matrikelnummer	Fach	Wann und Woher der Name des Faches	Wohnort des Studierenden
Tschada	geb. in

Semester	Fach	Prüfung	Ergebnis	Bemerkungen	Datum	Ort	Prüfer	Anmerkungen
...

Študentski indeks Klodwiga Tschada z vsemi opravljenimi izpiti med študijem na Dunaju v letih 1910–1914
Arhiv Tehniške fakultete na Dunaju

Klodwig Tschada kot topniški poročnik nekje na romunski fronti
Arhiv družine Tschada/Pfenicher

diplomiral in opravil še drugi državni izpit. Klodwig je bil ne samo vrhunski športnik, temveč hkrati odličen študent, ki ni želel razočarati staršev niti sebe.

Morda v tem tiči razlog za nenavadno menjavo športnih panog. Gore in plezalne stene so oddaljene od Dunaja, še precej bolj pa so bile v času, ko se je lahko popotnik zanesel le na vlak med mesti in poštno kočijo do manjših krajev. Plavanje in veslanje je lahko prakticiral blizu kraja študija.

Z julijem 1914 vpisi v indeksu prenehajo. Glede na to, da med opombami nima omenjene vojaške službe, bi lahko pomenilo, da je bil vpoklican ali se prostovoljno javil v vojsko med poletnimi počitnicami leta 1914 (komentar arhivarja Tehniške univerze na Dunaju, op. a.).

Od topniškega oficirja do izvidniškega pilota

Čprav še ni dokončal študija, je bil Klodwig za cesarsko in kraljevo vojsko Avstro-ogrške monarhije uporaben kader. Postal je kadet pri poljskem topništvu, bil povišan v praporščaka, prejel medaljo za pogum 1. stopnje in dosegel čin rezervnega poročnika v ljubljanskem polku poljskega topništva (*Feldkanonenregiment*). V prostem času v zaledju bojišča se je posvečal študiju in se vestno pripravljal na manjkajoče zaključne izpite. Izogibal se je plehki oficirski družbi, ki jo je povezovalo predvsem pijančevanje.

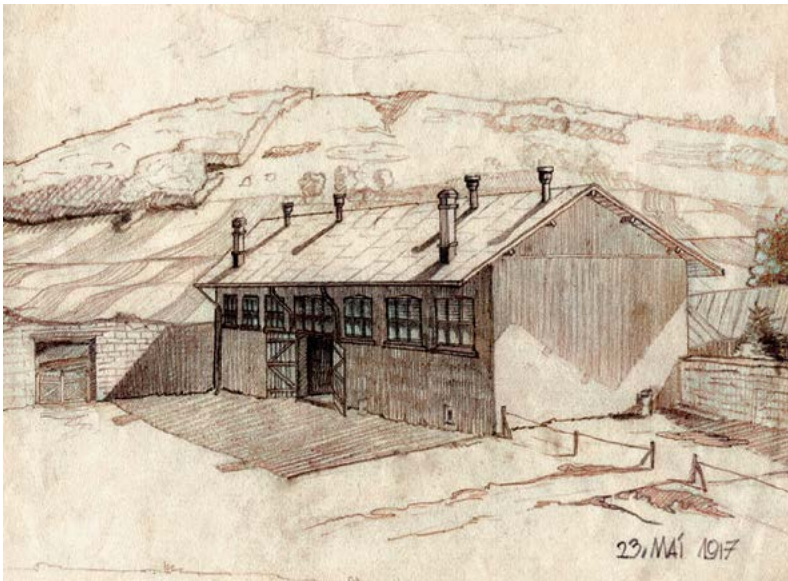
Vojaški raspored zanj ni bil idealen. Njegov nemirni duh se je mučil pri poljskem topništvu, ki predstavlja eno najbolj statičnih vojaških enot, zato ne preseneti, da se je uspel izviti iz spon in se izšolal za topniškega opazovalca (opazovanje se je izvajalo iz opazo-

Klodwig med drznim skokom z mostu v reko. Posneto na neznani lokaciji.
Arhiv družine Tschada/Pfenicher

Ortodokсна cerkev pri kraju Vaslui, kjer je Klodwig preživil ujetništvo. Ne vemo, ali je bila v resnici tako blizu, da jo je lahko narisal iz barake, ali že po izpustitvi, ko je čakal na prevoz proti domu. Arhiv družine Tschada/Pfenicher

Baraka v Romuniji, kjer je Tschada kot vojni ujetnik prebil leto in pol. Maja 1917 jo je takole narisal s svinčnikom. Arhiv družine Tschada/Pfenicher

valnega balona, ki je bil preko navijalnega bobna z jekleno pritrjen na tla). Kot navaja Sandi Sitar,⁸ naj bi bil Tschada od maja do avgusta 1916 v letalski šoli in nato letel kot izvidnik pri letalski enoti št. 32. To se ujema s podatki, ki jih navaja brat Ferdinand. Žal je že 30. septembra 1916 v južnih Karpatih moral zasilno pristati in pri tem z letalom končal v drevesnih krošnjah. Prišel je v vojno ujetništvo v Romuniji, ki je trajalo leto in pol. Ujetniške dni je težko preživel, čas si je, kolikor se je dalo, krajšal tudi z risanjem. Nekaj njegovih lepih risb s svinčnikom se je ohranilo. Na njih so prikazani utrinki: ujetniška baraka, soba s pogradi, "njegov kot" in podobno.

Domov se je vrnil v prvih dneh maja 1918, po podpisu premirja z Romunijo in izstopu Rusije iz vojne. Tedaj je želel na hitro končati manjkajoči se-

Pogradi in oprema barake za ujetnike, kot jo je narisal Tschada leta 1917. Arhiv družine Tschada/Pfenicher

mester na univerzi, vendar zaradi nekih banalnih razlogov ni dobil študijskega dopusta. Bil je neskončno razočaran. Pričakoval je, da mu bodo po štirih letih, preživetih na bojišču in v ujetništvu, za kar je bil tudi odlikovan, vojaške oblasti šle vsaj toliko na roko. A vojska je potrebovala vsakega vojaka in Klodwig bi se moral zglasiti k rednim enotam v Wiener Neustadt. Namesto tega je globoko razočaran raje odšel na fronto, k svoji letalski enoti na Piavi. Stari tovariši so ga z veseljem sprejeli. Od tod izvira tudi fotografija poročnika Klodwiga, ki se v družbi dveh oficirjev verjetno pripravlja na polet za sovražnikove linije. Na njej ga vidimo v usnjenem pilotskem plašču in z rokavicami, kako pozira pred letalom. Levo zadaj sta v kadru dva letalska vzdrževalca, ki bosta letalu tik pred poletom očitno zamenjata predrto pnevmatiko. Letenje v takratnih "letečih škatlah" je bilo že samo po sebi junaško dejanje.

Smrt v zadnjih mesecih vojne

V popisu padlih vojakov, ki je izšel leta 1919 v vseh jezikih monarhije,⁹ za Klodwiga najdemo osnovne podatke, vojaško enoto, čin in datum smrti. Nekaj več o njem napišejo veslaški prijatelji. V nekrologu, ki ga je predzadnji dan vojne, 10. novembra 1918 objavil *Allgemeine Sport Zeitung*, navajajo, da je bil vzrok smrti nesreča po zasilnem pristanku letala. "Klodwig Tschada, mladenič velike in silne postave, je v kratkem času tekmovalnega veslanja razvil zelo dobro tehniko

⁸ Sandi Sitar, *Letalstvo in Slovenci*. Pionirsko obdobje in prva svetovna vojna, Ljubljana: Založba Borec, 1985.

⁹ E knjiga *Verlustlisten Österreich-Ungarns 1914–1919*.

Posnetek s Piave, kjer je Tschado nekaj mesecev pred koncem vojne doletela smrt. Arhiv družine Tschada/Pfenicher

in bil eden velikih upov Pirata," so zapisali na koncu nekrologa. Če Tschada ne bi bil športnik, tega o njem iz časopisov ne bi izvedeli, toda med vojno so med novičkami objavljali, kje služi kateri od športnikov, oziroma na katerem bojišču se je njegova športna kariera nepreklicno zaključila.

Podpredsednik Kranjske sekcije Walter Rizzi v poročilu za leto 1918 navaja: "Po dosedanjih podatkih je na bojnem polju junaško umrlo trinajst naših članov. Žal moramo žalovati tudi za našim članom, ing. Ludwigom Tschado, ki se je vrnil iz romunskega ujetništva in kmalu nato kot letalec junaško umrl na Piavi. Z njim se je poslovil izjemen alpinist in plezalec – spomnimo se le njegovega solo vzpona v severni steni Triglavu in številnih prvenstvenih v najtežjih stenah Julijskih in Kamniških Alp."

Pretrseljivo smrt na Piavi detajlno pojasni pismo oficirja, ki je moral o smrti obvestiti družino. "Dne 20. julija sta se vračala z izvidniškega poleta nad sovravnimi linijami. Pilotiral je pogumni Schmidts, ko ju je v bok letala nenadoma zadel sovražni ogenj. Pri-sebni pilot je letalo uspel spraviti za avstrijske linije in tam zasilno pristati med rečnim bregom in nizkim drevjem. Ob zelo trdem pristanku so se letalu odlomili deli kril in podvozja. Strojnica, s katero je upravljal opazovalec Tschada, se je odtrgala z nosilca in mu narobe obrnjena obležala na nogah. Po zanesljivi izjavi pilota, mu je Tschada, ki se je skušal osvoboditi iz razbitin, dejal: "Bravo, Schmidts, nič se nama ni zgodilo." Takoj zatem se je sprožil strel, ki je Tschado zadel v srce, kar je povzročilo smrt. Zdi se, da je nesrečnež, ko se je hotel izkoptati iz razbitin, z nogo po nesreči zadel sprožilec strojnice. Dan pozneje, 21. julija 1918, smo ga pokopali na pokopališču v kraju Mansuè pri Oderzu, na ravnici pod furlanskimi Dolomiti." Na grob so njegovi tovariši postavili križ s poškodovanim letalskim propelerjem in pod njim zasadili nekaj cvetja. Dočakal je šestindvajset let ...

Kaj bi bilo, če bi bilo?

Ali bi Klodwig po končani vojni nadaljeval veslanje, se morda vrnil k alpinizmu ali se v celoti posvetil poklicni karieri? Glede na njegovo presenetljivo energijo najverjetneje vse troje in še kaj za povrh ... Njegov deset let mlajši brat Ferdinand se je vse življenje trudil, da bi v družini zapolnil vrzel, ki jo je povzročila Klodwigova smrt. Vpisal se je na isto dunajsko univerzo in končal isti študij, ki ga ni uspel njegov brat. Postal je priznan gradbeni strokovnjak in uspešen projektant jezov avstrijskih hidrocentral.¹⁰ Naredil je vse, da bi staršem olajšal spomin na izgubo ljubljene-ga sina. Mama po Klodwigovi smrti, kot pravi, nikoli ni bila več ista kot prej.

"Moj brat je bil splošno in vsestransko izobražen. Bil je filozof, matematik, risar in govoril je tri tuje jezike. Ni poznal brezdolja. Vedno je bil zaposlen in vse, kar je počel, je prej temeljito preučil in načrtoval. Živel je hitro in njegov čas je bil popolnoma zapolnjen s študijem in športnimi aktivnostmi. Alkohol ni znal piti, kaditi pa je začel šele po tem, ko se je vrnil iz vojnega ujetništva. Ženske v njegovem življenju niso imele posebne vloge, čeprav je bil navdušen plesalec in kavalir. Njegov značaj najbolje opisujejo zapiski iz njegovega gorskega dnevnika. Bil je idealist, nadarjen za vse, vendar bolj samotar kot človek množic. Bežal je pred plehkimi zabavami in se izogibal takšnim družbam. S priznavanjem vsemogočnosti je sledil naravnim zakonom. Danes bi se Klodwig verjetno težko sprijaznil s splošno uveljavljenimi zakoni, kajti zagotovo se jim ne bi zlahka uklanjal. V svojem kratkem življenju je vedno hodil pokončno," je zapisal Ferdinand, ki je umrl leta 1979 v Celovcu. Kratka in pestra življenjska zgodba Klodwiga Tschade bi bila zagotovo vredna filmskega dokumentarca ...

¹⁰ Pred selitvijo v Avstrijo je Ferdinand leta 1928 projektiral stari most čez Kokro pri Kranju in pri znanem podjetju Dukič vodil več gradbišč v Ljubljani.

Grob Tschade v kraju Mansuè, kakor so mu ga opremili prijatelji iz njegove eskadrilje, s cvetjem in poškodovanim letalskim propelerjem. Arhiv družine Tschada/Pfenicher

Tschada in začetki alpinizma pri nas

Na koncu si postavimo preprosto vprašanje: Kakšen pomen za zgodovino alpinizma na Kranjskem imajo plezalni vzponi Klodwiga Tschade in še nekaterih drugih ljubljanskih alpinistov pred prvo svetovno vojno? Po pretečenem stoletju in trikratni menjavi države, bi morali prevetriti dejstva, ter na novo oceniti čas začetka alpinizma pri nas!

Tschada in drugi plezalci (Ana Klauer, Emil Klauer, Max Palouc, Janežič ...), ki so opravili prve vzpone v severni steni Triglava in drugje, so imeli precej več skupnega kot različnega s svojimi slovenskimi sosedi. Oboji so na ulici govorili slovensko in če je bilo treba, nemško, oboji so odhajali študirat na Dunaj in ko je prišel klic "Vse za vero, dom, cesarja!", so se mu vsi odzvali. Pavel Kunaver opisuje vzdušje med drenovci z besedami, ki ne dopuščajo nobenih pomislekov, le strah in zaskrbljenost, kaj bo prinesla prihodnost. Nacionalnih trenj, ki jih je vzpodbujala predvsem politika, sami niso izpostavljali. Bogumil Brinšek je za isto domovino in cesarja padel na srbski fronti na Drini, Klodwig Tschada pa na italijanski fronti na reki Piavi. Vsekakor bi bilo edino pravilno, da pustimo stare krivice za seboj in to napredno mladino primerno uvrstimo v našo zgodovino alpinizma!

Še nekaj besed o iskanju igle v senu

Nadaljevanje za zadnjo piko ni bilo načrtovano. Pa vseeno, saj lepo prikaže, kako presenetljivo se je to raziskovanje na koncu sestavilo. Članek je bil jeseni že dokončan in razvozlane so bile glavne skrivnosti o Tschadi, čeprav je manjkalo nekaj človeške note, ki pa se je ne da najti v skopih uradnih zabeležkah. Zdelo se je, da je bila zemlja s tega vrtilčka že tolikokrat presejana, da na situ ne bo ostalo nič več uporabnega, razen same prsti. In dobesedno – v tej smeri me je naključje pripeljalo tja, kjer se vse konča.

Imel sem opravek v bližini ljubljanskih Žal in s pomočjo telefonske aplikacije sem poiskal grob očeta Ludwiga Tschade. Želel sem preveriti, če je poleg njega pokopanih še kaj članov družine Tschada. V aplikaciji se najde fotografija groba, a žal je pol nagrobne plošče zakrite s cipreso. In res, poleg očeta je tam pokopan njegov devetletni sin Emmerisch, ki je umrl leta 1916, ter ena od hčera, Elsa. Bila je Klodwigova mlajša sestra, poročena Troha, ki je leta 1957 umrla v Ljubljani. To pa je pomenilo, da je morda del sorodstva še vedno v Sloveniji. Naključje ali ne, toda med vsemi ljudmi s tem priimkom, ki pri nas ni redek, sem poznal le eno osebo, gospo Katjo, s katero sva se pred leti srečala na neki poroki. Zato je bila tudi edina, ki sem jo lahko kar po facebooku vprašal, če je slučajno v sorodu z žensko, ki je umrla, še preden sva se rodila ona in jaz. Takoj je odgovorila, da je bila to njena prababica. In da se bosta oglasili skupaj z mamo, da se pomenimo.

Presenečenje je bilo veliko, a pričakoval nisem dosti več od prijetnega pogovora ob kavi, saj sam nimam fotografij vseh svojih prastaršev in tudi gospe jih nista imeli. Sta pa odgovorili na nekaj vprašanj in pojasnili, zakaj so le trije od družine pokopani v Ljubljani.

Po očetovi smrti leta 1931 so se izselili v Avstrijo, ostala je le Elza. Obljubili sta, da bosta pri sorodnikih v Avstriji poskusili dobiti še kaj uporabnega. In res. Z druge strani Karavank so sledile fotografije, ki jih je iz Celovca poslal Klodwigov 91-letni nečak Helmut. Potem pa še pomemben dodatek iz Gradca, namreč plezalni dnevnik, osebna pisma, risbe iz ujetništva in spomini na Klodwiga Tschado, ki jih je zbral in predvsem za svojo dušo pred pol stoletja pretipkal na pisalni stroj brat, dr. Ferdinand Tschada. Do danes jih je ohranil in nam jih dal na razpolago za ta članek njegov vnuk Martin. Velika zahvala prav vsem, ki so pomagali, da so se vse domine zložile v vrsto. ●

Viri

Arhiv Akademische Sektion Wien

Arhiv univerze na Dunaju

Arhiv Republike Slovenije

Družinski arhivi in spomini družin: Troha, Tschada, Sames in Pfenicher
historisches-alpenarchiv.org

Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins

Österreichischen Nationalbibliothek

Plezalni dnevnik Klodwiga Tschade

Popisi prebivalstva mesta Ljubljana

Spletni arhiv Planinskega vestnika

www.dlib.si

www.osttirol.com

SE VIDIMO ZUNAJ

Doživite naravo na Fjällrävnov način

Želite opremo, ki se odlično prilega, je udobna in dolgo zdrži. Upamo, da boste izbrali opremo, ki je trajnostno naravnana in ustreza najvišjim standardom. Iskanje tega, kar vam ustreza, in vaših načrtov v naravi lahko traja nekaj časa. Vendar menimo, da

je vredno storiti prav to. In če smo svoje delo opravili pravilno, o svoji opremi na poti sploh ne boste več razmišljali, tako da boste lahko raziskovali vse, kar ponuja življenje v naravi v svojem tempu in brez omejitev. Se vidimo zunaj!

Marta Krejan Čokl

Več sodelovanja, več povezovanja

Miha Habjan

Agronom, ki poklicno izpolnjuje gorniške sanje ljudem v gorah, sam pa najbolj uživa v miru, ki ga najde prav tam in v plezalskih navpičnicah. Poleg družine seveda. Miha Habjan, poklicni gorski vodnik, je letos postal podpredsednik Planinske zveze Slovenije. Odgovornosti in izzivov, ki ji prinaša ta položaj, ni malo, zato mora oseba, ki opravlja naloge podpredsednika tako velike organizacije, zagotovo imeti jasne cilje in vizijo o njenem napredku.

Miha Habjan
Foto Maja Šuštar

Miha, kako bi predstavili sami sebe?

Uf, sebi gledati v zatlje ni najlažje. Zagotovo sem po mami dokaj "energični tip" človeka, težko sem dolgo pri miru. Rad imam izzive, ne maram veliko govorenja in malo ali nič akcije. Trudim se biti dosleden in profesionalen. Upam, da znam poslušati in se pogovarjati. Pa upam, da se dovolj smejim, ker to nasploh pomaga v življenju. Meni in okolici.

Denar služite kot gorski vodnik z licenco IFMGA, čeprav vaš študij ni bil prav nič povezan z gorami. Sklepam, da gorskega vodništva niste imeli v načrtu od nekdaj.

Drži. V času gimnazije in študija si niti v sanjah nisem predstavljal, da bom poklicno pot opravljal na tak način. A stvari se pravzaprav mnogokrat odvijajo

proti pričakovanjem. Ko so se odprla vrata za gorsko vodništvo, sem z mladostniško zagnanostjo stopil skozi in zdaj, po petnajstih letih, sem tu, kjer sem.

Kako ste prišli v stik s plezanjem?

Kolega s fakultete je plezal. Ker sem hotel nadgraditi svoje planinske veščine, sem se malo naivno in brez plezalskih pričakovanj vpisal v alpinistično šolo. Pred vpisom na Akademski alpinistični odsek sem namreč dokaj intenzivno planinaril, plezal pa nič. Z začetkom alpinistične šole in s srečanjem s *plezarijo* pa je bilo to to. Iskra je zanetila ogenj, ki še danes gori.

Stali ste na vrhu osemtisočaka Daulagirija, z dveh osemtisočakov pa ste se morali umakniti. Sama to razumem kot previdnost in razsodnost, kako pa ste vse troje doživljali vi?

Daulagiri je bil zame zaznavajoča izkušnja. Prva himalajska odprava, prvič v Nepal, prvič na prelep osemtisočak z legendami (Marija in Andrej Štremfelj, Marjan Manfreda - Marjon in Damijan Meško), dragocene visokogorske izkušnje, neprecenljivo mentorstvo, moja neizkušenost, dosežen vrh, občutek sreče, spoznanja o sebi, iskreno prijateljstvo, smrt, občutek nemoči itn. Potem sem vzljubil visoke gore. Na neki način me to še danes drži.

Na Čo Oju sem resno zbolel en dan pred prihodom v bazni tabor. Po posvetu z zdravnikom sem preprosto moral iti domov. Ob odločitvi mi je bilo zelo težko. Na Gašerbrumu 1 pa nam je slabo vreme resno zmanjšalo možnost osvojitve vrha, po desetih dneh lepega vremena je namreč snežilo skoraj tri tedne skupaj. S slabim vremenom in še s kančkom neizkušenosti smo v tistih razmerah malo obupano poskusili napredovati proti vrhu in se v nevarnih razmerah obrnili približno 7400 metrov visoko.

V zadnjih letih se veliko ukvarjate z orodnim plezanjem, relativno novim športom pri nas. Kdo vas je navdušil?

Brez dvoma moja žena Maja (Maja Šuštar Habjan, op. ur.). Ko sem začel orodno plezati, je bila ona že zelo

izkušena, tako da sem imel osebno trenerko (*smeh*). Potem so se stvari hitro odvijale. To je zares zanimiv in atraktiven šport z res dobrim gibanjem, in če bi imeli v Sloveniji več infrastrukture za izvajanje tega športa in treninge, bi privabil veliko več plezalcev. O tem sem prepričan.

Vaša žena je prav tako vrhunska športna in orodna plezalka. Verjetno je vaše življenje zaradi tega precej bolj enostavno, kot bi bilo, če bi živeli z nekom, ki ga plezanje ne bi zanimalo. Se tudi zasebno pri vama večina stvari vrti okoli gora ali počneta tudi kaj drugega, kar z gorami nima nobene povezave?

Nikoli se nisem imel za vrhunškega plezalca, Maja pa je posegla po vrhunskih rezultatih. Sicer sva z ženo glede odnosa do plezanja, narave in nasploh življenja zelo kompatibilna. Imava pa sladke težave, Maja bi rada več plezala v hribih, jaz pa več v plezališčih. Seveda počneva še druge stvari z družino, našimi psi, Maja je tudi aktivna znanstvenica, jaz imam še opravila na družinski kmetiji, v Komisiji za alpinizem, zdaj tudi širše na PZS itn. A večina prostega časa, ki pripada zgolj nama, je namenjena plezanju.

Vseeno je velika razlika med tem, če plezamo sami ali v navezi ali pa v svet vertikale vodimo stranko, za katero moramo ves čas skrbeti. Ali je pri vašem delu plezanje še plezanje ali zgolj opravljanje poklica, vezanega na tisto, kar imate radi?

Pri našem poklicu mora biti gorski vodnik generalno v sozvočju sam s seboj, ko pride do aktivnosti v vertikalah. Rad moraš imeti svoje delo, sicer se lahko pojavijo težave. Seveda lahko imaš slabši dan, a sproščenost pri delu, ki pride s pravim odnosom, z ljubeznijo do dela, gostov ter gora in s predanostjo poslan-

stvu, gorskemu vodništvu, je nujna. Seveda je malo drugače, če greva npr. plezat z Majo, takrat lahko tudi včasih malo na glas pogodrnjam o tem in onem (*smeh*). Pri delu pa sem in moram biti vedno strogo profesionalen. Je pa tudi službena tura lahko zelo izpolnjujoča in večinoma je tako.

V PZS ste bili osem let načelnik Komisije za alpinizem, še zdaj ste njen član. Na tem področju ostaja odprtih veliko vprašanj. V kateri fazi je trenutno po vašem mnenju alpinizem v Sloveniji? Gre v pravo smer?

Odgovori na ta vprašanja niso preprosti. Pomislimo samo, kako sta se svet in družba spremenila v zadnjih desetletjih in kako se pravzaprav spreminjata vsakodnevno. Težko je vsemu slediti, še težje razumeti. Odnos novodobnih gornikov do gora se spreminja, tudi pri alpinizmu je podobno. Res predanih alpinistov je veliko manj kot pred leti. Za mnoge je alpinizem zdaj ena od številnih pristočasnih dejavnosti. To pa generalno pomeni, da je ravni znanja, kilometrine in izkušenj veliko manj, posledično je tudi manj ambicij po višjih ciljih. Kar se tiče stanja alpinizma in njegove smeri, bi si lahko želeli drugače, a je, kakor je, in s tem je treba živeti in delovati. Moramo biti realni in ne živeti v iluzijah. Je pa potrebna vizija, kaj z alpinizmom in kam ga usmerjati. Za to pa so pomembnejši posamezniki, KA pravzaprav manj. KA potem sledi, usmerja, servisira, omogoča in pomaga posameznikom. Zdi se mi tudi pomembno, da zna alpinistična skupnost skupaj s KA prepoznati določene *zagrete* predvsem mlade alpiniste in jim omogočiti, da se razvijajo. Zlasti ker so dandanes redki. Nekako moramo ohranjati kontinuiteto, vsaj na neki minimalni ravni.

*Miha Habjan v službi
Arhiv Miha Habjana*

Na tekmi evropskega pokala tekmovalnega lednega plezanja v Žilini (Slovaška)
Foto Maja Šuštar

Kateri so največji izzivi njegovega razvoja v prihodnjih desetih letih?

Dojemanje avanture. Njeno ohranjanje. Vse preveč je dojemanja alpinizma v smislu, če karikiram, da se mora okolje (torej gore in plezanje) prilagajati posamezniku, in ne obratno. V smislu večje predvidljivosti alpinističnih vzponov, večje in zagotovljene varnosti, bolj na hitro itn. Žal je to stranpot. Da ne bo pomote, varnost je vsekakor pomembna. A varnost se zvišuje in zagotavlja s predanostjo, z izkušnjami, z več znanja in več kilometrini. Do določene mere se je treba prilagajati mladini, ki je dandanes morda drugače vzgajana in odrašča v drugačnem okolju. A po drugi strani gravitacija deluje enako kot pred npr. 30 leti, pozimi je še vedno mrzav in bližnjic pri alpinizmu pravzaprav ni. Ne moremo pa zgolj s prstom kazati na mladino in se zmrzovati. Ravno v alpinizmu je pomen mentorstva zelo pomemben in tu s(m)o z odmikom "od dogajanja" številni alpinisti srednje in starejše generacije prispevali k stanju, ki je tako, kot je.

Mnogi odseki se spopadajo s pomanjkanjem podmladka, kar je dolgoročno zelo slabo. Kaj narediti?

To verjetno velja za manjše odseke v manjših krajih. Sicer so mnoge alpinistične šole polne, celo prepolne in mnogo morebitnih tečajnikov je zavrženih. A profil tečajnikov se spreminja, zlasti pa se spreminja pot "sveže pečenih" alpinistov. Včasih je bil opravljen izpit za alpinista zgolj stopnja v razvoju, pravzaprav iztočnica za nadaljnje in resnejše alpinistično udeleževanje. Dandanes je za mnoge opravljen izpit cilj in pravzaprav nekakšen zaključek alpinizma. Po drugi strani pa so alpinistični odseki srce sloven-

skega alpinizma, tam se namreč "rojevajo" alpinisti. Z zmanjševanjem življenja po odsekih, z manj novih aktivnih mladih in starih članov, z manj novih alpinistov in alpinističnih inštruktorjev se bazen alpinistov manjša. Posledično se manjša alpinistična piramida, kar pomeni, da je na vrhu manj vrhunskih alpinistov. Kaj narediti? Težko vprašanje. Ne bo lahko oz., kot sem že rekel, treba bo sprejeti realnost in z njo živeti.

Zdaj opravljate naloge podpredsednika PZS. Zakaj ste sprejeli ta položaj? Ali drugače: kje vidite področja, na katerih bi lahko prispevali k njenemu razvoju?

Jože Rovnan me je začel nagovarjati z idejo o mojem sodelovanju v novi sestavi predsedstva. V ekipi je želel imeti nekoga, ki prihaja iz vrst alpinizma, je še plezasko aktiven in ki bi pokrival področje plezanja v vseh oblikah znotraj predsedniške ekipe. Po prvem pogovoru sem si mislil, da s tem ne bo nič. Ker pa mu zaupam in ker sem razumel njegovo idejo, sem naposled ponujeno sprejel. Na to pa je vplivalo tudi moje splošno prepričanje, da ljudje seveda najprej ustvarjamo sami sebe, a ustvarjamo tudi drug drugega. Ljudje smo družba, v kateri živimo. Družba ni abstrakten pojem, in če hočemo, da nam bo v povprečju vsem lepše, lažje, boljše, moramo za to nekaj narediti. Gore in plezanje sta moji področji in tu lahko s tega vidika pripomorem k nadaljnjemu razvoju. Najbolj seveda poznam alpinizem, v zadnjih letih tudi zelo podrobno tekmovalno ledno plezanje. Tudi športno plezanje mi je blizu. V svet gorske vertikale sem intenzivno vpet že več kot 25 let, tako da to področje poznam dokaj dobro, in to z različnih perspektiv.

Maja in Miha na Kamniškem sedlu
Arhiv Miha Habjana

PZS združuje ljudi, ki se ukvarjamo z zelo različnimi dejavnostmi v hribih (hoja, plezanje, smučanje, kolesarstvo, feratanje ...). Kaj je najzahtevnejše pri usklajevanju vseh dejavnosti? Ali je po vašem mnenju sožitje vseh dejavnosti sploh mogoče?

Če začnem s slednjim, je odgovor zame absolutno da. Saj ni večjih trenj med naštetimi dejavnostmi. So medgeneracijske razlike pa izzivi v času in prostoru, tudi številne težave, a menim, da je sožitje zadostno. In k tej zadostnosti ter njeni nadgradnji moramo stremeti tudi v prihodnje. Bi pa med vsem usklajevanjem morda izpostavil komunikacijo. Že pri alpinizmu vidimo, kako je KA včasih za splošno alpinistično srenjo nekakšna abstraktna sestava nekih funkcionarjev tam nekje daleč stran od življenja odsekov in posameznikov. Živimo v tehnološko razviti informacijski dobi, pa se mnogokrat, ne vedno, čuti pravcati komunikacijski prepad med KA in članstvom po odsekih. Zanimivo, ne? Da pa npr. alpinisti vedo, kaj počno markacisti ali kaj podobnega, ter obratno, je pa lahko že znanstvena fantastika. In tu, zlasti znotraj določene dejavnosti, je treba dvigniti raven komuniciranja. Tudi med različnimi dejavnostmi; vodstvo PZS lahko tu naredi korak naprej. Več se moramo družiti, v živo. Večkrat moramo v gore za vsaj dva dni in noč preživeti skupaj v kaki koči.

Kaj bi v organiziranem gorništvu, kakršnega poznamo, sami najprej spremenili, če bi lahko in bi bilo odvisno samo od vas?

Reševanje v gorah bi moralo biti plačljivo, če so ugotovljeni znaki lahkomiselnosti ali celo malomarnosti. Država bi morala prepoznati večji pomen organizacije, kot je PZS, in temu posvetiti več pozornosti, tudi finančne. Več sodelovanja, več povezovanja. Več *fokusa* na mladih. Poskusil bi dvigniti raven komunikacije in medsebojnega spoštovanja, ki ga včasih primanjkuje. Želel bi si (še) več srčnih posameznikov in splošno več čustvene ter socialne inteligence med ljudmi. Sicer pa – saj poznamo rek, da ni močnejšega, kot je srce prostovoljca. Organizirano gorništvu je dobro zastavljeno, samo človeškega kapitala nam primanjkuje. To bi spremenil, če bi lahko.

Kaj lahko podpredsednik tako velike organizacije dejansko spremeni?

Glede na to, da sem v ekipi zadolžen za pokrivanje plezanja v vseh oblikah, je moje področje delovanja predvsem tu. Seveda bom sam težko spreminjal. Nameravam pa biti gonilna sila pri določenih projektih in zadolžitvah.

Gotovo v tem najdete tudi osebni izziv. Kakšen?

Občutek, ko se nekaj naredi in sem prispeval vsaj delček k temu, je zame dober in pomemben. To me bogati in s tem osebnostno rastem. Ko sam veš, da si nekaj naredil dobro in/ali prav, pa je to pravzaprav dovolj.

PZS uživa med ljudmi velik ugled. Morda je celo edina organizacija, ki posredno ali neposredno

povezuje prav vse Slovenke in Slovence. Kakšna bo po vašem mnenju njena vloga v prihodnje? Za prostovoljne dejavnosti imajo ljudje, kot je videti, vedno manj časa.

Glede na to, da je v gorah vse več ljudi, so očitno gore ljudem zelo pomembne. Včasih radi rečemo, da je svet danes ponorel. Morda je res tako. Vsi pa se zavedamo, da ljudje potrebujemo kakovosten oddih od dolinskega življenja. Potrebujemo tudi izzive, včasih celo male ali velike "osebne zmage". Gorsko okolje je še eno redkih, kjer človek lahko išče pristni stik z naravo, s samim seboj in s sočlovekom. Dobra tura – po možnosti s prijateljem – človeka napolni in obogati. Vsi poznamo ta občutek. Tisti malo manj všečni razlog je tudi modernost, a tako pač je. A gore ne smejo biti zgolj poligon za sprostitev, iskanje izzivov, premikanje mej itn. Tudi to, seveda. A bistvo gora za človeka je tudi v tem, da tisti nesnovni kapital, ki ga črpamo tam zgoraj, potem uporabimo v dolinskem življenju, če poenostavim, za nekaj pametnega. Za dvig kakovosti življenja, lastnega, družinskega, morda v službi itn. In če je svet danes res ponorel in če z absorbirano pozitivno gorsko energijo v dolini ne naredimo nič, potem ne gremo v pravo smer. Tu pa ima krovna organizacija veliko vlogo, saj združuje in zastopa, vzgaja in usmerja vse nas, ki tako ali drugače čutimo gore na tisti pravi način. Ljudje smo pravzaprav gorniška organizacija, ki živi in hkrati prenaša zlahtne človeške vrednote in hribovsko pozitivno energijo tudi v širšo družbo. V veliki meri zahvaljujoč goram. Za nas gornike mora biti tako ali bi pa morali vsaj stremeti k temu in za to tudi kaj narediti. ●

*Počitniško športno plezanje na Kalymnosu
Arhiv Miha Habjana*

Potok Chiarsò
Foto Olga Kolenc

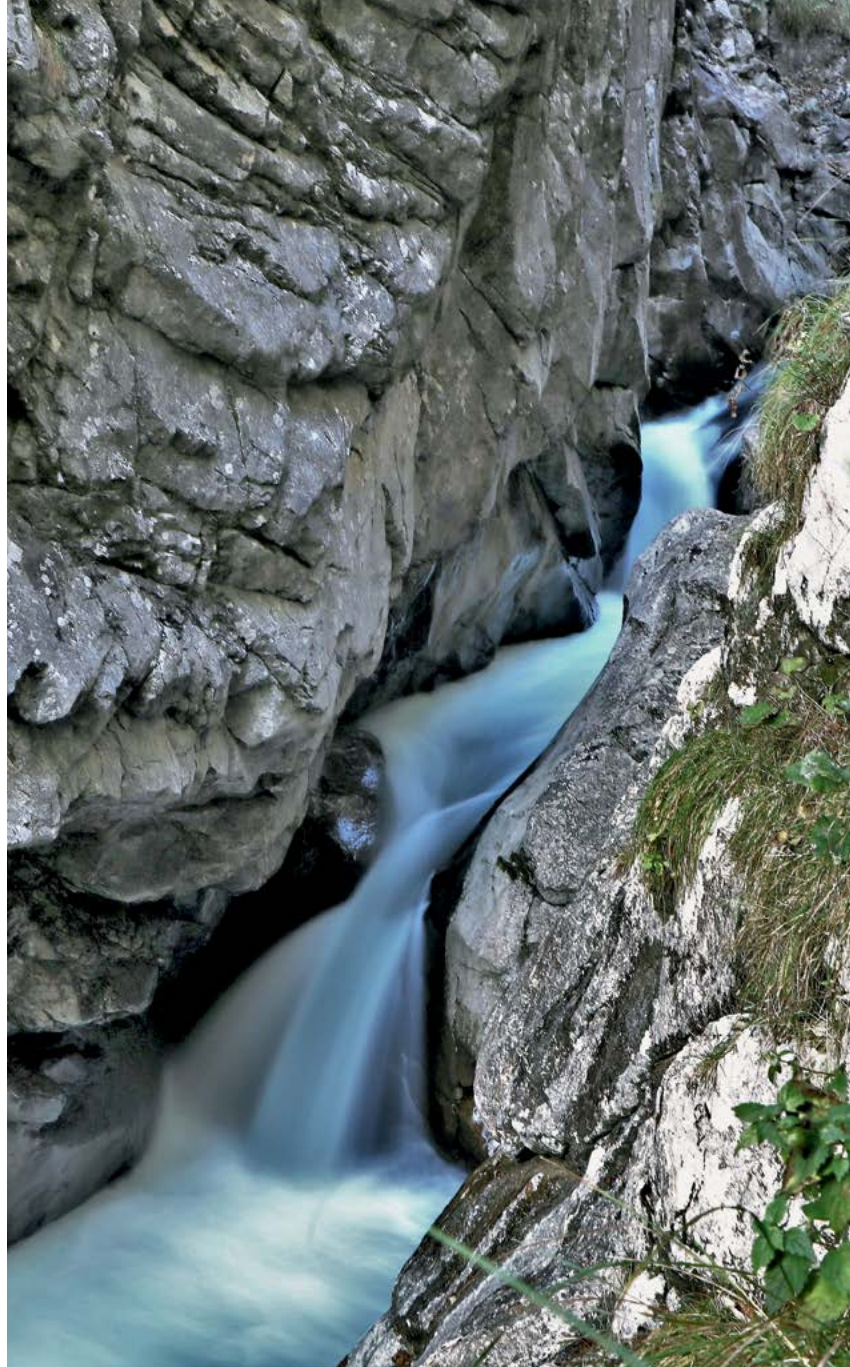
Biser, ki ga skrivajo grape

Soteska Las Callas

Sončno in še kar poletno novembrsko vreme je z neustavljivo močjo vabilo v naravo. Goli grebeni Karnijcev, zdaj preoblečeni v blede pasteje, so se mi zdeli še lepši. V dolinah in grapah so še žarele barve in bilo je še tudi veliko zelene. V toplih zatišnih legah se je narava zmotila in ponekod že razpirala brste. Predhodni dež je napolnil suhe struge potokov in rek; po dolgem in vročem poletju znova poslušamo blagodejno pesem voda, ki se širi iz grap.

Naravni spomenik, sotesko Las Callas/Forra de Las Callas, je na svoji poti izdolbel potok Chiarsò. Je v italijanski pokrajini Furlanija Julijska Krajina, v dolini La Valle del Chiarsò d'Incarojo. Spektakularne stvaritve, ki so jih različne sile narave ustvarjale dolge

milijone let, so zelo zanimive tako za geologe kot nepoznavalce. Izhodišče dvanajst kilometrov dolge poti z oznako CAI 442 je zaselek Villamezzo v bližini Paulara, ki je bil z letošnjim letom vključen v mrežo gorniških vasi.

Ker so obsežna območja poraščena z gozdovi, so lokalni drvarji v preteklosti to vodno pot s pomočjo zapore izkoriščali za spravilo lesa. To delo pa je bilo zelo nevarno in naporno, zato so pogosto tvegali svoja življenja. Ob zagozditvi lesa v ozki soteski so se morali s sten kanjona spuščati z lestvami in vrvmi, nato pa osvobajati debla. V petdesetih letih prejšnjega stoletja so se začele priprave za izgradnjo gorskega akumulacijskega jezera, načrtovani projekt pa so pozneje na srečo opustili. Za njim je ostala lepa servisna pot, ki poteka približno trideset metrov visoko nad potokom in je v celoti izdobljena v skale soteske. Danes je zavarovana z jeklenico in nam omogoča varen podvig skozi sicer povsem neprehodno območje. Po videnem sodeč je pot bolj malo obiskana, okolje je prvinsko, in kar je najbolj pomembno, na celotni turi nisem videla niti enega človeškega odpadka. Na turistični karti sem našla informacijo, da si v bližini soteske lahko ogledamo edinstveno srebrno jelko z

imenom la Palma, ki spominja na orgelske cevi in je vpisana med naravne spomenike Furlanije Julijske Krajine. V višino doseže petintrideset metrov, njeno deblo pa je razdeljeno na kar šest sekundarnih debel. Ta pot mi je že dolgo časa ležala na duši, a kaj, ko moje srce vedno sili nekam navzgor. Letošnji začetek novembra je bolj spominjal na konec poletja in dolgo sanjana soteska me je vabila v objem. Prvi, precej zložen del poti poteka po dolini Chiarsò nad istimenskim potokom Chiarsò. Gozdna pot, ki nas za zaselkom Villamezza popelje v prvo manjšo grapo, preide v udobno stezo ali mulatjero in se znova razširi v pot. Je označena in ne moremo je zgrešiti. Na neprehodnih mestih nas čaka nekaj preprostih lesenih ali jeklenih brvi. Svet je v senci mokroten, voda mezi in se združuje v studence. Zakrije nas gozd, zadiši nam po gobah, suhem listju in lesu. Globoko pod nami šumi voda, razgled nanjo pa nam skoraj v celoti zakriva vejevje. Nekaj malih, z

*Brzice v soteski
Foto Olga Kalenc*

Vhod v sotesko
Las Callas
Foto Olga Kolenc

mahom obraščenih starih fontan in obeležij v spomin na trdo delo saperjev¹ iz leta 1917, ki so pripomogli k izgradnji poti, so priča, da se je človek v tem koncu že zdavnaj boril za obstoj. Po lagodni hoji nas steza končno usmeri v grapo. Široka struga potoka Chiarsò pod nami se zoži v ozek in kratek kanjon, voda v njem buči in se peni. Prehod na levi breg Chiarsà nam omogoči okoli deset metrov dolg kovinski most Ponte de Fuset. Je nekoliko poškodovan, a glede na to, da so v nadaljevanju poti nameščene povsem nove jeklenice, gre zaupati, da je tudi varnost mostu preverjena. Deluje stabilno, tudi hoja je stabilna in po moji sicer laični presoji je strah pred preходом čez most povsem odveč.

Za mostom nas čaka manjša strmina in kmalu smo pri razcepu poti oziroma njeni zanki. Držimo se leve strani, ko nas steza popelje neposredno v grapo in po njej v sotesko Las Callas. Ob izstopu iz soteske se v smeri urnega kazalca strmo dvigne do asfaltirane ceste, ki od Paulara vodi na Cason di Lanza. Po desni stezi pot lahko prehodimo v obratni smeri, vendar soteska Las Callas še zdaleč ne bo tako doživeta in vidna v vsej svoji lepoti.

Z Natalijo sva se tako držali leve in se na hitro spustili v široko, z gozdom poraslo grapo. Voda je bila zaradi

predhodnega deževja precej narasla, a ni še dosegla steze, ki se spusti prav v strugo. Prišli sva do prvih brzic in njihovo šumenje je preglašalo misli. Časa sva imeli na srečo dovolj za fotografiranje prelepega prelivanja vode, kajti klatenje izven poti in plezanje čez mokre skale zahtevata potrpežljivost in čas.

Dvignili sva se do konca grape, ki se povsem zapre, in že smo pred spektakularnim delom soteske Las Callas. Zaradi njene ožine in tudi previsnih skal iz tega zornega kota ne vidimo, kje poteka vhod v sotesko. Steza se obrne rahlo na desno navzgor in že zagledamo pot, vklesano v živo skalo in varno opremljeno z jeklenico. Nad nami se dvigajo skoraj dvesto metrov visoke apnenčaste skale. Pod njimi se peni voda, ki si je skozi ozko sotesko drzno nadelala pot.

Erozivno delovanje hudourniških voda je čez čas ustvarilo mojstrovine, ki jemljejo dih. Očarani smo pred divjo in nevsakdanjo lepoto narave. Voda se steka v večje in manjše tolmane, ki kot velike čaše gladkih oblik vsaj za trenutek umirjajo njene strasti. V nagubanih skladih vidim obraze in vanje zarisani čas. Razbiram široko paleto čustev, čutim krč bolečine, ekstazo naslade, pomirjajoči dotik toplih in mehkih dlani. Preobrazba pokrajine se nadaljuje povsem neopazno, dolgost naših življenj pa je glede na njeno razsežnost časa le kot zvezdni utrinek.

Dan se je prevešal v še kar topel popoldan. V soteski so se večale sence in nežni barvni pasteli v nanizanih

¹ Saper – pripadnik inženirske enote, ki koplje ozke in globoke jarke proti nasprotnikovim položajem.

Zavarovana pot, ki je v celoti izdolbena v skale soteske. Foto Olga Kolenc

Soteska Las Callas

Zahtevnost: Običajna planinska pot (steza, mulatjera), ki na določenih mestih zahteva pozornost. V skale izklesan, približno 700 metrov dolg del poti, je zelo izpostavljen. Pot skozi sotesko je primerna le za izkušene pohodnike in ni primerna za otroke.

Oprema: Običajna planinska oprema, priporočamo čelado in opremo za samovarovanje

Višinska razlika: 600 m

Izhodišče in višina izhodišča: Paularo, zaselek Villamezzo, 683 m

Koča: Osteria da Nelut, 1102 m

Časi: Skupni čas 5 ur (12 kilometrov)

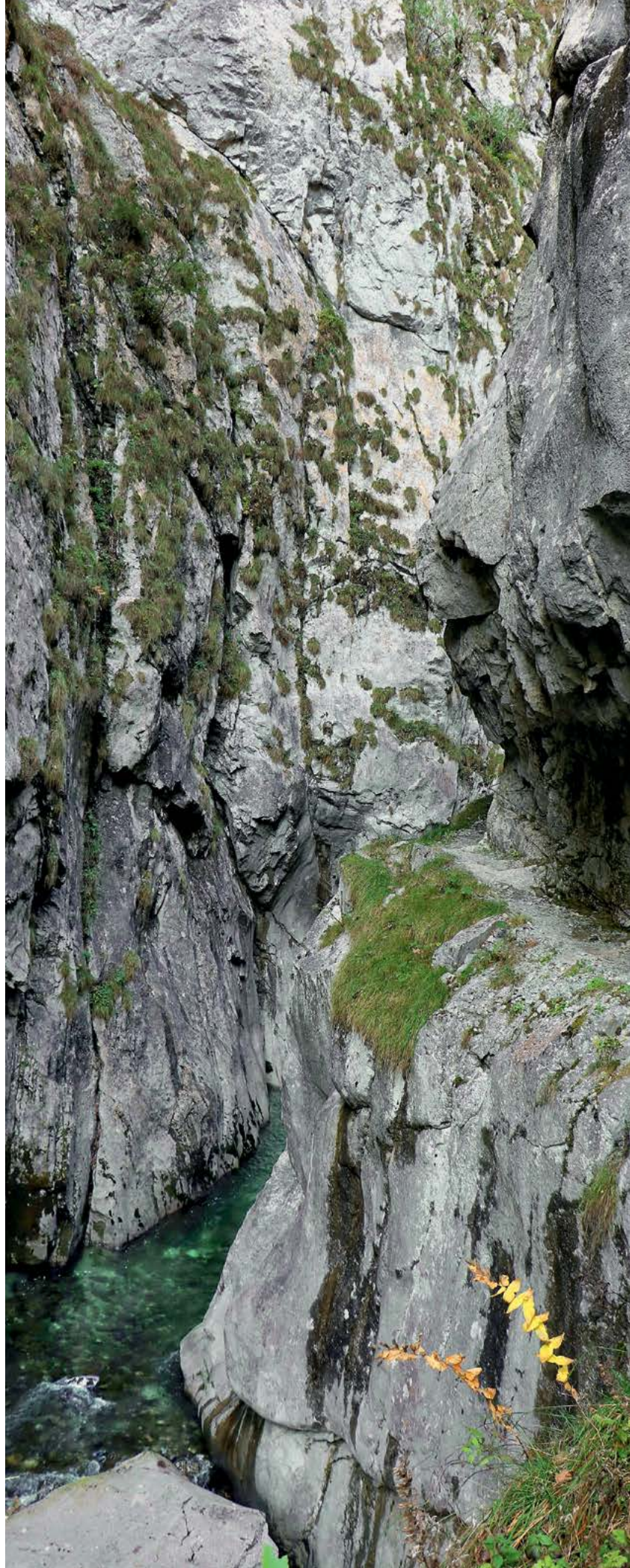
Sezona: Kopni letni časi, priporočljiv je mesec maj

Vodniki: *Poti vode-03 (I Sentieri dell'Acqua)*
<https://www-sentierinatura-it>

Zemljevid: *Alpi Carniche, Carnia Centrale.*
Tabacco 09, 1: 25.000.

Vzpon–sestop: Celotna pot je opisana v prispevku. Oznaka poti je CAI 442. Krajši, samo krožni del poti, kjer je soteska, lahko prehodimo tudi tako, da iz Paulara sledimo cesti za Cason di Lanza in pri kraju (koči) da Nelut parkiramo avtomobil. Za štiri kilometre dolgo pot bomo porabili uro in pol in pri tem premagali 170 metrov višinske razlike.

skladih so pridobili kontrast. Soteska se počasi malenkostno razširi, postaja zelena, svet se omehča in nad nami se znova pne modro nebo. Potok Chiarsò se ves pohleven igrivo pretaka po široki in barviti strugi. V skalah izklesana, okoli sedemsto metrov dolga polica doseže gozdna tla in že smo na stezi, ki nas usmeri na desno in v ključih strmo navzgor proti Pian de Zermula, do asfaltirane ceste. Nad nami se širi gozd, o spektakularni soteski ni več sledu, saj je skrita globoko pod nami. Tudi šum voda kmalu potihne in vse pravkar doživeto spominja na sanje. Po kratkem sprehodu po asfaltu sledi ob informativni tabli lepo označen odcep na desno, ki nas po udobni mulatjeri pripelje do že omenjene zanke. Gozd se na območju, ki ga je konec oktobra 2018 prizadelo hudo neurje ter podiralo drevesa in sprožalo manjše plazove, počasi obnavlja, moč narave sama celi rane. Pod močnimi vtisi sva se z Natalijo po poti pristopa vračali k zaselku Villamezzo. Razmišljala sem, koliko takšnih manjših in večjih biserov skrivajo grape, dostopne le najbolj izkušenim in z ustrežno opremo. V sebi sem prebudila in hkrati nasitila dušo otroka, ki se je ure in ure sam klatil po grapi Oslovki na rodni vojskarski planoti in pri tem ob toliko pisanem kamenju v njej izgubil občutek za čas. ●

Lidija Honzak

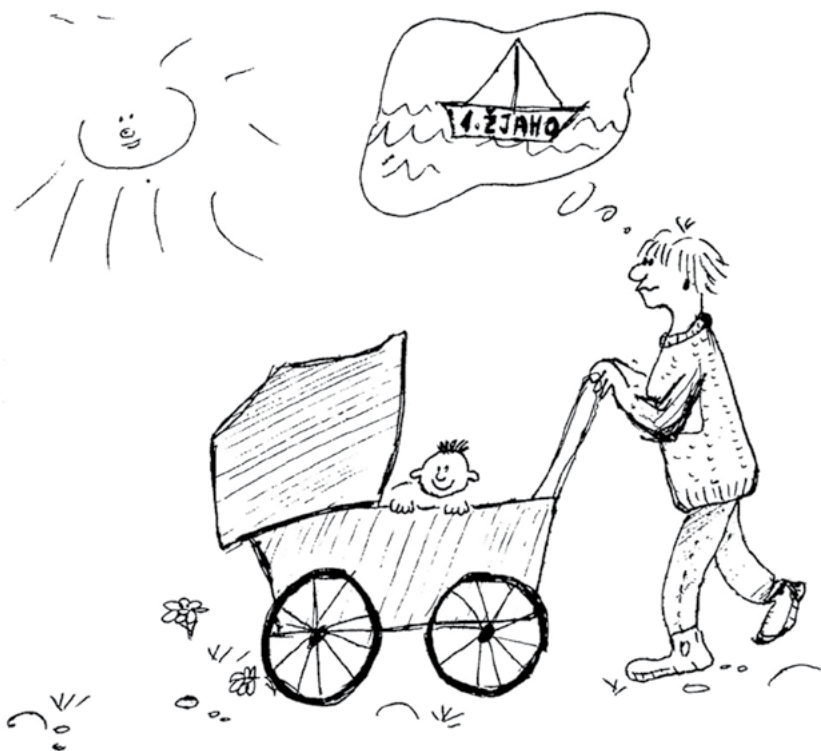
Alpinistične jakne kot Helly Hansen

Stari fotri – 9. del

Ta serija objav je posvečena izkušenim alpinistom, ki smo jih v osemdesetih imenovali *stari fotri*. Z njihovo pomočjo smo bili lažje in hitreje boljši, zaradi njih je bila alpinistična scena še zabavnejša. V osemdesetih sem – velikokrat v tandemu z Janezom,¹ risala karikature iz alpinističnega življenja. Veliko jih je bilo objavljenih v *Alpinističnih razgledih*, kakšna pa je obtičala tudi v moji mapi.

"Ooo, poglej, poglej, ti imaš pa takšno jakno kot jaz," sem rekla Česnu,² ko sem ga srečala pred dvorano, kjer je bil neki alpinistični dogodek. Na sebi je imel jakno znamke Helly Hansen. Lepo alpinistično jakno, ki si jo lahko za drage denarje kupil samo izven slovenskih meja. "Ja," je mrko rekel Česen, "samo da je tvoja narejena iz pregrinjala za *postle*." V upanju, da se heca, da se bo nasmehnil in rekel, da je dobra ideja, če sešiješ jakno iz pregrinjala za postelje, in da je jakna lepa na pogled, sem mu zrla v oči. On pa nič, niti ustnic ni premaknil v nasmeh. Naši južni bratje bi takemu obrazu rekli *kameno lice*.

ŽJAHO mi je splavala po vodi in ta karikatura je bila tudi edino čisto rahlo obžalovanje, da nisem zraven. Karikatura je narisala Lidija Honzak.

Šivanje za odpravo

Na idejo, da bi se dalo iz muckastega pletenega materiala, ki ga prodajajo za prekrivanje postelj, sešiti alpinistične jakne, je prišel Aleš Kunaver. Idejo je zaupal Vlasti,³ Vlasta jo je zaupala meni, jaz pa Ani⁴ in Maji.⁵ Vse smo bile takoj navdušene nad tem, da začnemo šivati in si zaslužimo denar za naslednjo žensko alpinistično odpravo. Morda v Južno Ameriko. Vlasta je prekopolirala kroj za jakne firme Helly Hansen, ki so jih takrat imeli le najbolj *gala* alpinisti. Ostali smo hodili naokoli po hribih oblečeni v *kr neki*. Če cena ne bo visoka, bo trg dovolj velik, da se kaj zasluži, smo bile prepričane. Najprej smo sešile jakne zase. Rdeče in modre jakne z modrimi platnenimi *flikicami* na komolcih in ramenih. Potem smo počasi začele dobivati naročila. Najprej od prijateljev s *ferajna*. Ko je posel že kar lepo stekel, smo dobile veliko naročilo od PZS. Sešile bomo jakne in še hlače za člane jugoslovanske himalajske odprave na Jalung Kang 1985.

"Ne, jaz ne bom, ti daj. Ni šans, jaz ne bom, daj ti," smo se prekale neke v kotu velike sobe na Planinski zvezi, kamor smo prišle, da vzamemo mere vseh udeležencev odprave. "Bom pa jaz," se je ponudila Maja in odločno stopila k Tonetu Škarji s šiviljskim metrom v roki. "Seveda," sem si mislila v opravičilo svojega upora, "edino prav. Maja je proti koncu študija medicine, in če kdo, mora biti ona pripravljena, da se sooči z zadrego dotikanja neke osebe. Jemanje mer za novo oblačilo je malenkost proti medicinskim preiskavam," sem še razglabljala sama pri sebi. Olajšana, da mi ni treba meriti Toneta Škarje, sem potem skupaj z Vlasto jemala mere ostalim članom odprave. Mirno, vzravnano in rahlo razkoračeno so stali, da jim izmerim dolžino nog in rok. Le pri merjenju obsega prsnega koša so se malo napihili in poškilili na zapisnik, da vidijo, kakšne dimenzije imajo drugi.

¹ Janez Marinčič.

² Tomo Česen.

³ Vlasta Kunaver.

⁴ Ana Mažar.

⁵ Maja Dolenc Novak.

Mala Ana v Paklenici leta 1986 Foto Lidija Honzak

Mnogo let pozneje sem srečala Tonača⁶ v naši jakni. Bila je že vsa *zmahana* in *scufana*. "O, Tonač, ti imaš še vedno to jakno," sem rekla. "Ja," je pritrdil Tonač zadovoljno, "to je moja najljubša in najbolj topla jakna." Nasmehnila sem se in bila zadovoljna, da je tako.

⁶ Anton Sazonov.

Ženska alpinistična odprava v Južno Ameriko ni bila realizirana, zame pa tudi ne ženska odprava v Himalajo, 1. ŽJAHO⁷ na Južno Anapurno. Zadovoljna sama s sabo in svojim peštrim življenjem sem si zaželela še dojenčka. Ko sem se naslednji dan premislila, je bilo že prepozno. Postala sem srečna mamica male Ane, ki je dobila ime po splitski alpinistki Ani Mažar. Janez pa ji je v Paklenici v Debelem kuku preplezal prvenstveno smer, ki jo je poimenoval Mala Ana.⁸

Trening samo za ženske

"A rabim magnezijo, da splezam tu gor?" sem vprašala, ko sem z malo Ano v naročju gledala tiste, ki se preizkušajo v kratki pakleniški smeri nad parkiriščem. "Tole je 7-; do tam, do koder boš priplezala ti, magnezije ne rabiš," je izjavil eden od plezajočih in ostali so mu odobravoče prikimali. "Najbrž res," sem si mislila in dala malo Ano nekemu v roke. Smer sem potem brez težav preplezala do vrha in še brez magnezije povrh. "Res škoda fantje, da ne morete biti noseči," sem zadovoljno izjavila. "Nosečnost je dober trening. Devet mesecev nosiš večjo težo, potem pa *frrr* in si lahek, ker uteži ni več. Če bi lahko tudi vi tako trenirali, bi bili verjetno veliko boljši," sem še dodala s hudomušnim nasmehom in nadaljevala sprehod z mojim dojenčkom. ●

⁷ Prva ženska jugoslovanska alpinistična himalajska odprava.

⁸ Naporna smer po zasiganih počeh, 7-, A2, 200 m, 16 ur.

Turni čevlji
ROXA RX SC
479,99 **349,99 EUR**

3 - DELNI TURNI SET
(brez turnih čevljev)
1169,67 -31% **799,00 EUR**

- Turne smuči IBEX 84
- Vezi za turno smuko ATK C - RAIDER 12
- Kože za turne smuči IBEX 84 SKINS

Spoznavanje manj znanega

U senci Kranja

Kranj je edino mesto v Sloveniji, iz katerega lahko vidimo najvišje vrhove treh najpomembnejših gorskih skupin: Triglav, Stol in Grintovec. Je planinsko in alpinistično mesto. V središču mesta pred sedežem Planinskega društva Kranj stoji kip Nejca Zaplotnika, poznana je veduta Kranja s kuliso Kamniških Alp; za tiste, ki iščejo krajše in manj zahtevne poti, pa sta tukaj Šmarjetna gora (na katero ni označenih planinskih poti – a poti so!) in Sveti Jošt nad Kranjem. Nedaleč od Kranja pa lahko najdemo še veliko zanimivih poti in o njih bi rada spregovorila danes.

Zakaj v senci Kranja? Ne le zato, ker so te poti in vrhovi manj obiskovani, ampak tudi zato, ker tukaj poleti lahko najdemo senco in ohladitev.

Sodelovanje

Pozitivno sodelovanje mi je vedno všeč. Sodelovanje med ljudmi, društvi – ali pa med društvom in lokalno skupnostjo, kot je to primer v Kranju. Predsednik PD Kranj Primož Černilec mi je povedal, da z Mestno občino Kranj dobro sodelujejo, saj vedo, da so dobro označene poti dobrodošle ne le za domačine, temveč tudi za turiste, ki bi si morda po ogledih mesta ali v vročih dneh zaželeli sprostitev v naravi. Znano je tudi, da nekateri pohodniki premalo spoštujejo lastnino, pripeljati se želijo čim bliže cilju. Res pa je tudi, da ob vznožjih primanjkuje urejenih parkirišč. V ta namen je MO Kranj uredila parkirišča na izhodiščih za Sv.

Jošt (v Stražišču in še ob cesti, ki pelje na Sv. Jošta) in v Nemiljah, kjer je izhodišče za razgledni Jamnik, Belo peč, Vodiško planino, pa tudi za Sv. Mohor. Markacisti PD Kranj so opravili že nemalo dela pri označevanju in nadelavi poti.

Ne jezimo se, če niso vse poti (še ali pa ne več) označene tako, kot bi si želeli. Na tem območju je bilo v zadnjih letih vloženo več kot sto ur prostovoljnega dela, pred petimi leti so uredili novo pot na Jamnik iz Nemilj, ker je bila pot na Jamnik iz Podblice ukinjena. Zavedajmo se, da prostovoljci kranjskega planinskega društva skrbijo v tem delu za okoli štirideset kilometrov, skupaj pa za več kakor sto kilometrov planinskih poti, da se v gozdovih izvaja sečnja in gozdarji pač ne morejo gledati na to, ali se posekajo drevesa, označena z markacijami. Prav pa je, da društvo na morebitne pomanjkljivosti prijazno opozorimo.

*Storžič nad slikovitim
Jamnikom
Foto Alen Milavec*

*Jamnik jeseni
Foto Janez Jarc*

Predsednik PD Kranj je posebej vesel, da jih zadnji dve leti finančno podpira tudi Mestna občina Kranj. V izdelavi so smerne table za pot iz Nemilj na Sv. Mohor, ki bo prav kmalu na novo označena. V srednjeročnem načrtu društva v sodelovanju z Mestno občino Kranj pa je tudi izgradnja razglednega stolpa na 1307 metrov visokem Črnem vrhu, na poti z Vodiške planine proti Jamniku, kjer je stolp nekoč že stal.

Naj povem še, da je od leta 2021 v veljavi Kodeks obnašanja obiskovalcev Jošta (www.kranj.si/files/novice/2021/junij/a3-listina-kodeks-obnasanja-jost.pdf). Število obiskovalcev na ta priljubljeni hrib se je v času epidemije izredno povečalo, zato je Krajevna skupnost Jošt v sodelovanju z Mestno občino Kranj

pripravila in podpisala ta pravila. Pripomogla naj bi k spoštljivemu odnosu do narave, lastnine, prebivalcev in tudi do drugih obiskovalcev. Sopodpisniki kodeksa so predstavniki lastnikov zemljišč, gostincev, Zavod za gozdove - Območna enota Kranj, Društvo prijateljev Jošta, Župnija Kranj Šmartin, Lovska družina Jošt - Kranj in seveda Planinsko društvo Kranj.

Spoznavanje manj znanega

Glede na to, da v hribe hodim že zelo dolgo, sem prehodila tudi veliko poti po gorah v okolici Kranja. Seveda ne vseh. Za te poti "v senci Kranja" me je najprej navdušil moj Miha, ki je dolgo živel v Kranju – skupaj sva že nekajkrat prehodila Loško planinsko pot; pozneje pa tudi najin prijatelj iz Dražgoš, ki nas je prijatelje popeljal od doma na Vodiško planino čez Dražgoško goro, vračali pa smo se čez Belo peč. Na poti sem opazila smerno tablo za Jamnik in že takrat sva sklenila, da se bova vrnila. Poti, po katerih še nisem hodila, me vedno nezadržno vibijo!

Iz samote do prijazne postojanke

Bi se radi odpravili na pot, kjer ne bi kar naprej srečevali pohodnikov, se vsaj malo izognili gneči, pred koncem pa bi vseeno radi kaj popili ali celo pojedli? Odpeljimo se z avtomobilom iz Kranja proti Besnici; na poti proti Zgornji Besnici bomo opazili smerokaz Ribogojnica, ki nas z glavne ceste usmeri levo, proti gozdu. Ne bomo vozili dolgo, ko bomo ob poti, na levi strani opazili turistično tablo, tam lahko tudi parkiramo avtomobil in se podamo na pot. Najprej bomo hodili po precej samotni poti na Špičasti vrh. Vrh ni razgleden in na njem ni žiga. Pot bomo nadaljevali proti Čepuljam in Sv. Joštu nad Kranjem, kjer se bomo v domu okrepcali in se spet spustili do avtomobila.

*Naselje Podblica z
Bele peči
Foto Miran Hladnik*

Ali pa – še bolje, če se na pot odpravimo med tednom in imamo malce več časa; odpeljimo se iz Kranja z avtobusom do postaje Nemilje (pred tem je postaja Nemilje 1), naša pot se bo začela pri gostilni Na Razpokah in končala v Stražišču pri Kranju ali pa v Rakovici, ko se bomo spustili s Sv. Jošta.

Naj povem še, da sem prav na tej poti na Špičastem vrhu spoznala predsednika Planinskega društva Kranj Primoža Černilca. Kar nekajkrat sva se potem še slišala in – Primož, hvala za vse napotke. In hvala vsem tistim, ki so pomagali in še pomagajo pri delu na teh čudovitih, tudi nekoliko samotnih poteh!

Krajši izlet z veliko vode

Če nimate veliko časa ali pa morda želite pokazati kaj zanimivega otrokom, se odpravite na krožno pot, ki vodi na 706 metrov visok Rovnik in do slapa Šum (tudi Nemiljski Šum), kar bo posebej dobrodošlo v vročini. Tudi sicer je bolje, da se zlasti do slapa odpravite v suhem vremenu. O višini slapu so podatki različni, od dvajset do petindvajset metrov. Od Kranja je oddaljen približno deset kilometrov v smeri proti Besnici, Dražgošam in Kropi.

Iz Kranja se peljemo mimo skakalnic na naši levi, parkiranje je možno tik pred tablo, ki označuje konec naselja Zgornja Besnica, na parkirišču na levi strani ceste. Tam je tudi informativna tabla s potekom celotne krožne poti, ki vodi najprej na Rovnik. Vrh sicer ni prav razgleden, tik pod vrhom na mestu, ki je označeno kot Veduta, pa se nam odpira res lep pogled na Karavanke in Kamniške Alpe. Če boste vključili tudi slap, boste za celotno pot potrebovali od tri do štiri ure.

Če pa želite obiskati samo slap na potoku Nemiljšičica, ki velja za največji potoški slap v Sloveniji, morate s parkirišča približno dvesto metrov nazaj, v smeri

Ostale poti na tem območju

Loška planinska pot, Obhodnica Ratitovec, Ratitovec je tudi točka Razširjene Slovenske planinske poti, Pot kurirjev in vezistov

proti Kranju – bodite pozorni na tablo, ki vas usmeri na asfaltirano stransko cesto, ki se spušča. Oznake vas zanesljivo privedejo do ploščadi nad slapom. Od ceste do slapa boste potrebovali morda dvajset minut. Zadnji del poti vodi po strmih pobočju, a pot je zelo dobro zavarovana.

Daljša tura s flancati

Tistim, ki bi radi spoznali daljše samotnejše pohode, priporočam, da ponovijo turo, ki smo jo skupaj z najino prijateljico opravili letos poleti – iz Kroke čez Vodiško planino in Ratitovec v Podbrdo. Že dolgo sem si želela prespati na Ratitovcu – gledati sončni zahod ali vzhod ali oba s te tako dobro obiskane in tudi nama ljube postojanke. In smo šli. Tole trajnostno naravnano turo lahko, če nimamo prijateljev, ki bi nas peljali na izhodišče, opravimo le med tednom. Takrat namreč zjutraj vozi avtobus iz Kranja v Kropo, kjer se začnemo vzpenjati do Vodiške planine. Pot iz Kroke na Vodiško planino je dobro označena, čeprav ni v registru poti PZS.

Ko smo prispeli v Kropo, smo se jezili, da smo že prejšnji dan kupili kruh, saj smo šli prav mimo trgovine, kjer je skoraj dišalo po svežem kruhu. A nič zato. Dobro smo se najedli, ko smo po uri in pol hoje prispeli do Partizanskega doma na Vodiški planini. Tudi na Vodiški planini je opazno delo kranjskih markacistov – novo postavljene smerne table nas usmerjajo v različne smeri, tudi proti Ratitovcu. Vse je kazalo, da bomo hodili še pet ur in pol. In smo. Na poti smo

Vasica Jamnik

Foto Alen Milavec

Vodiška planina
Foto Miran Hladnik

zares uživali. Resnici na ljubo moram priznati, da smo z veseljem uporabljali aplikacijo maPZS za lažje sledenje poti. V glavnem je označena, a ponekod smo se morali potruditi, da smo markacije našli. Na poti po robu Dražgoške gore smo opazovali pogorje Ratitovca, na pašnikih smo srečali zadovoljne krave – sicer pa smo bili ves čas sami! Dokler nismo po zadnjem,

strmem vzponu prispeli na Ratitovec oziroma na Gladki vrh, 1667 m, pod katerim stoji prikupna koča. V tej koči je posebno živahno ob koncih tedna, a tudi zdaj, med tednom je bilo nekaj obiskovalcev. Opazovali smo padalce, ki so se v prihajajočem mraku spuščali proti dolini, zjutraj pa smo že ob šestih dobili za zajtrk tople sveže flancate! Pot smo nadaljevali po razglednem grebenu Ratitovca, čez Altemaver, 1679 m, in Kremant, 1654 m, proti Soriški planini, kjer smo si privoščili jutranjo kavico. Po počitku smo se vzpeli proti Lajnarju, a se za vzpon prav na vrh nismo odločili. V dolini smo že videli Podbrdo, zato smo začeli sestopati na primorsko stran. Pohiteli smo, da smo ujeli še vlak za Bohinjsko Bistrico ob pol njih. Res "bogata" tura, ki jo zelo priporočam.

Kropa
Foto Miha Pavšek

Informacije

Literatura: Andreja Erdlen: *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*. PZS, 2011.

Željko Kozinc: *Lep dan kliče* 2. Modrijan, 2002.

Andrej Praznik: *Planinski izleti za 4 letne čase*. Družina, 2007.

Marjan Raztresen: *Slovenija na dlani. Hribi nad mesti*. Mladinska knjiga, 2003.

Zemljevida: *Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje*, PZS, 1: 50.000.

Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, Kartografija, 1: 40.000.

Prečenje od Kranja do Škofje Loke – s trajnostno mobilnostjo

Med Kranjem in Škofjo Loko so ob koncih tedna povezave precej slabše kakor med tednom – a so! Priporočam, da se zjutraj z avtobusom peljete iz Škofje Loke v Stražišče malo pred Kranjem in se od tam podate najprej na Sv. Jošt. Po okrepcilu se spustite do Čepulj. Tu se usmerite levo (naravnost vodi Loška planinska pot proti Špičastemu vrhu in Sv. Mohorju) proti Planici. Seveda to ni Planica pod Poncami, ampak manjši prijazen zaselek. Današnje moderne navigacijske naprave so menda enega od voznikov avtobusa, ki je peljal navijače na tekmo v Planico, peljale proti tej, napačni Planici. Ne vem, kako se je zgodba končala – mi gremo skozi zaselek Planica proti Križni gori. Pri cerkvi sv. Križa se nam ponudi lep razgled, nedaleč od cerkvice je lovska koča, ki je velikokrat odprta, na Križni gori pa je tudi poznana gostilna Pri Boštjanu. Od gostilne do zaselka Trnje pred Škofjo Loko bomo hodili okoli petinštirideset minut, do mesta pa še dodatnih deset do petnajst minut. Za celotno pot od Kranja do Škofje Loke bomo potrebovali približno pet ur. Kombinacij, možnosti in priložnosti je res veliko. Odločite se čim prej za katero od njih! ●

Jamnik, 831 m, in Bela peč, 1150 m

Jelovica

Cerkev sv. Primoža in Felicijana, ki stoji nad vasjo Jamnik, je velikokrat upodobljena. Ker je od cerkve prekrasen razgled na Gorenjsko, imenujejo ta kraj tudi "balkon

Gorenjske". Skoraj do cerkve se lahko pripeljemo z avtomobilom po cesti, ki povezuje Kropo z Dražgošami.

Razgledni Jamnik Foto Andreja Erdlen

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje, palice

Višinska razlika: Okoli 700 m

Izhodišče: Nemilje, 504 m. Sem se pripeljemo z avtobusom iz Kranja do postaje Nemilje (ne Nemilje 1). Mimo gostilne Na Razpokah gremo nekaj metrov po glavni, asfaltni cesti, s katere se odcepi makadamska cesta desno. Ob tej cesti je kmalu na levi strani novo urejeno parkirišče. Sem se lahko pripeljemo iz Kranja z osebnim avtomobilom (smer Besnica).

WGS84: N 46,26033°, E 14,22483°

Časi: Izhodišče–Jamnik–Bela peč 2.20 h
Bela peč–Jamnik–izhodišče 2 h
Skupaj 4.20 h

Sezona: Vse leto

Zemljevid: Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Od parkirišča nas vodijo smerne table – nadaljujemo pot po makadamski cesti, ki se vzpne mimo nekaj hiš. Ko za kozolcem pridemo do zadnje hiše, jo obidem po desni strani in se prečno dvignemo po levem, nekoliko

Vodiška planina, 1110 m

Jelovica

Partizanski dom na Vodiški planini je peš dostopen iz Nemilj, Kropo, Jamnika, Kamne Gorice in Dražgoš. Iz Spodnje Lipnice se do doma lahko tudi pripeljemo. Stoji

na prostrani planini, ki jo obdajajo obsežni gozdovi. Vodiška planina sodi med najbolj obiskane točke na Jelovici, tudi zaradi dobre ponudbe v domu.

Na poti nas spremljajo tudi malo drugačne oznake. Foto Andreja Erdlen

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje, palice

Višinska razlika: Okoli 700 m

Izhodišče: Nemilje, 504 m. Sem se pripeljemo z avtobusom iz Kranja do postaje Nemilje (ne Nemilje 1). Mimo gostilne Na Razpokah gremo nekaj metrov po glavni, asfaltni cesti, s katere se odcepi makadamska cesta desno. Ob tej cesti je kmalu na levi strani novo urejeno parkirišče. Sem se lahko pripeljemo iz Kranja z osebnim avtomobilom (smer Besnica).

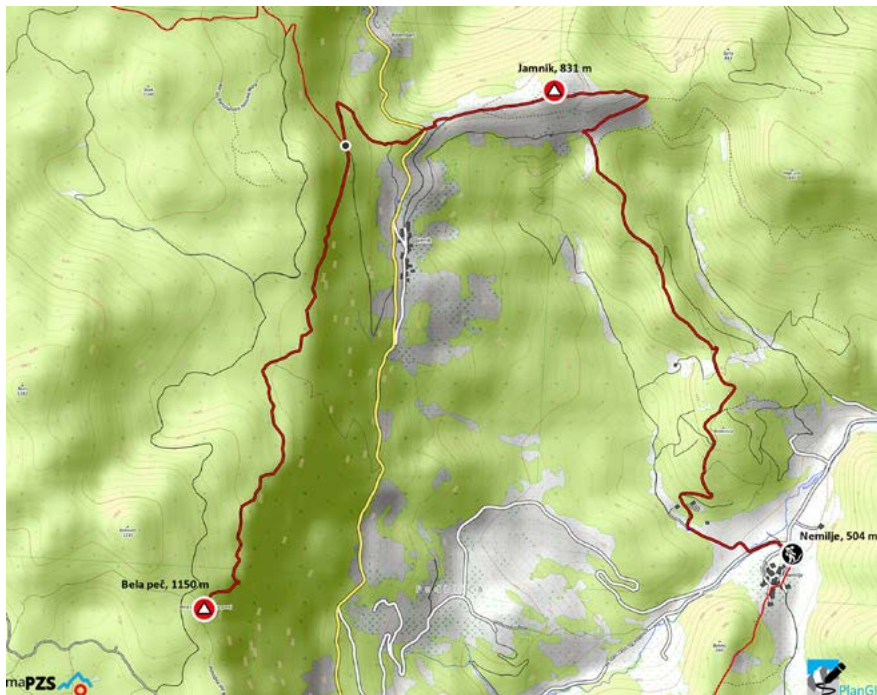
WGS84: N 46,26033°, E 14,22483°

Koča: Partizanski dom na Vodiški planini, 1110 m

Časi: Izhodišče–Jamnik–Vodiška planina 2.45 h
Vodiška planina–izhodišče 2 h
Skupaj 4.45 h

Sezona: Vse leto

Zemljevida: Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, PZS, 1: 50.000; Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, Kartografija, 1: 40.000

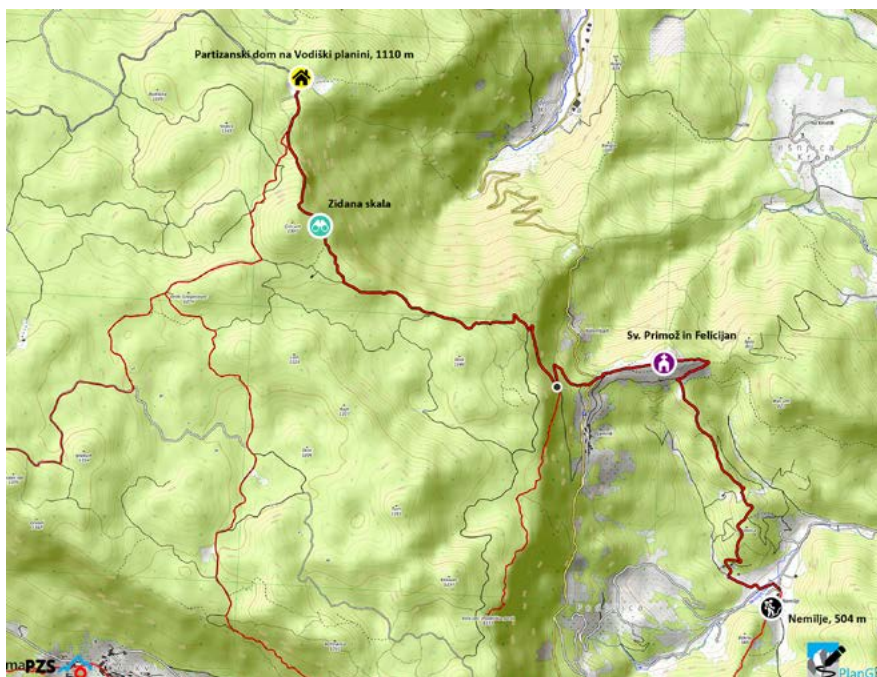
ožjem, deloma travnatem kolovozu, ki nas vodi v gozd. V gozdu dosežemo manjši greben, za njim pot zavije levo in se položi. Držimo se grebena. Pozneje postane kolovoz za nekaj časa

ponovno strmejši, priključimo se širšemu kolovozu, ki pripelje iz vasi Njivica. Pot v nadaljevanju poteka pod grebenom Jamnika s cerkvijo sv. Primoža in Felicijana. Seveda je pri cerkvi

obvezen postanek, zlasti če je vreme jasno, saj bomo le malo kje užili takšen razgled. Od cerkvice nadaljujemo do glavne ceste, ki pelje iz Dražgoš proti Kropi, cesto prečkamo in sledimo smerokazu za Belo peč, ki nas usmeri na kolovoz. Vzpenjajoči se kolovoz kmalu zavije desno, z ovinka levo sledimo poti naravnost, ki vodi proti Beli peči. Sledi vzpon skozi gozd na razgledni rob planote Jelovice. Pri razgledišču zavijemo desno in v nekaj minutah dosežemo Belo peč. Proti vrhu nam smer kažejo majhne dvojne rdeče puščice na kamnih.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Lahko pa se spustimo do ceste, po kateri pridemo pred vas Dražgoše – od tam nadaljujemo po Loški planinski poti, mimo cerkve sv. Jedert proti Sv. Mohorju, v križišču poti (ni (še) označeno – priporočam karto!) zavijemo levo proti Nemiljam (sestop podaljšamo za približno 2 uri).

Andreja Erdlen

Vzpon: Od parkirišča nas vodijo smerne table – nadaljujemo pot po makadamski cesti, ki se vzpne mimo nekaj hiš. Ko za kozolcem pridemo do zadnje

hiše, jo obidem po desni strani in se prečno dvignemo po levem, nekoliko ožjem, deloma travnatem kolovozu, ki nas vodi v gozd. V gozdu dosežemo

manjši greben, za njim pot zavije levo in se položi. Držimo se grebena. Pozneje postane kolovoz za nekaj časa ponovno strmejši, priključimo se širšemu kolovozu, ki pripelje iz vasi Njivica. Pot v nadaljevanju poteka pod grebenom Jamnika s cerkvijo sv. Primoža in Felicijana. Ko se pri cerkvi naužijemo razgleda, gremo do glavne ceste, se še nekoliko vzpnemo po poti, nato pa sledimo markacijam za Vodiško planino (ponekod piše tudi Vodice). Sprva hodimo po planotastem svetu do razgledišča Zidana skala, od tu se nekoliko vzpnemo do Kroparske gore, 1171 m, kjer se naša pot pridruži poti, ki pripelje iz Dražgoš. Spustimo se do prijazne postojanke na Vodiški planini.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Cerkev sv. Mohorja stoji med Zgornjo Besnico in Selcami. Baročna cerkev s kamnitimi oboki je bila po drugi svetovni vojni skoraj popolnoma uničena, marca 1945 je bila podminirana cerkvena lad-

ja, ostal pa je zvonik. Leta 1972 je strela v zvoniku zanetila požar. Današnja, nova cerkev (s starim zvonikom) je bila postavljena leto pozneje. Z vrha lahko občudujemo razgled na Škofjeloško in Cer-

kljansko hribovje, Ratitovec, Karavanke in Kamniško-Savinjske Alpe. Žig Loške planinske poti in vpisno knjigo imajo na kmetiji, na zidu bližnje hiše – nekaj metrov pod vrhom.

Cerkvica sv. Mohorja na istoimenskem hribu Foto Andreja Erdlen

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje, palice

Višinska razlika: 450 m

Izhodišče: Zgornja Besnica, 506 m.

Z glavne ceste iz južne smeri (Ljubljana) tik pred mostom čez reko Savo zapeljemo naravnost proti Besnici. Mimo skakalnic (na levi), skozi Rakovico in Spodnjo Besnico, do Zgornje Besnice, kjer sledimo oznakam Podrovnik levo. V vasi v manjšem križišču nadaljujemo levo, nekoliko navzdol. Po cesti, ki vodi sprva ob potoku Besnica, peljemo še pribl. 100 metrov naprej od table Gozdna cesta uporaba na lastno odgovornost in parkiramo pri manjšem križišču.

WGS84: N 46,26083°, E 14,28289°

Sv. Jošt nad Kranjem, 845 m

Sv. Jošt je "hišna gora" prebivalcev prestolnice Gorenjske. Poleg gostišča, ki ga je leta 1950 začel graditi Smučarski klub Kranj (v domu so npr. razstavljene skakalne smuči, dres Petra Prevca ipd.), Krekovega doma, Finžgarjevega doma,

kapele Marije Snežne ter taborniškega doma je na vrhu tudi cerkev sv. Jošta. Romarska cerkev je znana po svetih stopnicah, ki so zgrajene iz kamenčkov svetih stopnic iz Rima. Najmlajšim je na vrhu na voljo tudi otroško igrišče. Z vrha,

ki ga je mogoče po cesti doseči tudi s kolesom ali avtomobilom, se ponuja prekrasen razgled na vse strani – na Sorško polje s Šmarno goro v ozadju, na Škofjeloško hribovje, Julijske Alpe, Karavanke in Kamniške Alpe.

Krokodilček na poti na Jošt iz Stražišča Foto Andreja Erdlen

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje, palice

Višinska razlika: 444 m

Izhodišče: Stražišče, 401 m. Iz Medvod

se po stari ceste zapeljemo v Kranj, pri prvem semaforju zavijemo levo proti Stražišču in Šmarjetni gori. Iz krožišča (desno Šmarjetna gora) zapeljemo pri drugem izvozu na Škofjeloško cesto in iz nekoliko večjega križišča nato zapeljemo desno, proti Sv. Joštu nad Kranjem in Čepuljam. Ko se Kranj konča, parkiramo na označenem parkirišču na desni strani, pod visokonapetostnim daljnovodom. Lahko se zapeljemo tudi nekoliko više, ob cesti je še nekaj označenih parkirišč.

WGS84: N 46,23496°, E 14,33084°

Časi: Izhodišče–Sv. Mohor 1.20 h

Sv. Mohor–izhodišče 1h

Skupaj 2.20 h

Sezona: Vse leto

Zemljevid: Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, PZS, 1 : 50.000

Vzpon: Z izhodišča nadaljujemo po levi, makadamski cesti. (Na levi strani

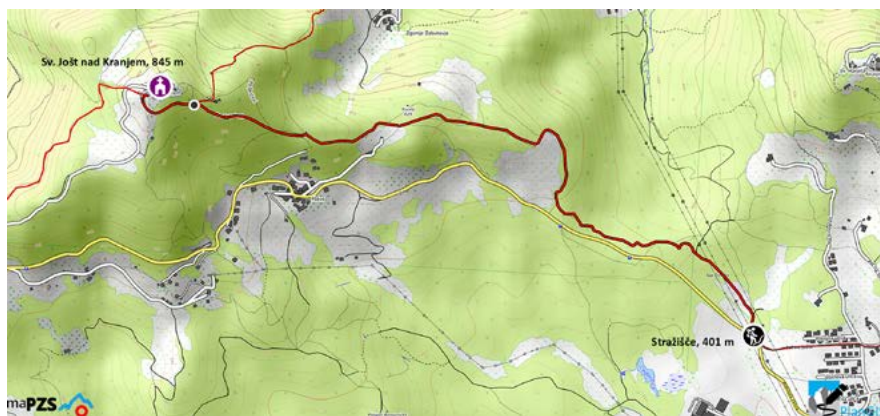
potoka raste mutant – zanimiva, stebrasta Krtova smreka, ki ima podobno obliko kot cipresa. Poznane so samo štiri takšne smreke v Sloveniji!)

V nekaj minutah prečimo mostiček, za katerim nas markacije usmerijo na vzpenjajočo se pot skozi gozd. Po krajšem zmernem vzponu nadaljujemo po

zložnem kolovozu. Markirana pot se vrne na cesto – na konec ceste, kjer opazimo na drevesu zelo staro tablo z napisom Mohor. Usmeri nas na širok kolovoz. Nekaj časa se vzpenjamo ob potoku, nato pa skozi gozd pridemo do razpotja. Pot levo vodi na Špičasti hrib in Sv. Jošt, mi pa se usmerimo desno in dosežemo makadamsko cesto. Cesti sledimo desno, nekoliko navzgor. Iz gozda stopimo na razgledno travnato sleme, nato nadaljujemo po cesti v gozd, mimo kapelice pri zaselku Bezovnica in med hiše, ko nas oznake za Sv. Mohor vodijo rahlo levo. Prečkamo dvorišče gospodarskega poslopja in po markirani poti skozi gozd in čez travnik (priključimo se poti iz vasi Nemilje in Podblica) naravnost v nekaj minutah pridemo na vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Koča: Dom na Joštu, 845 m, +386 4 201 21 28, e-pošta daj.jost@gmail.com, spletna stran www.domnajostu.si/ (zasebna koča).

Časi: Stražišče–Sv. Jošt 1.30 h

Sv. Jošt–izhodišče 1.10 h

Skupaj 2.40 h

Vodniki: Andreja Erdlen: *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*. PZS, 2011; Željko Kozinc: *Lep dan kliče 2*. Modrijan, 2002; Andrej Praznik: *Planinski izleti za 4 letne čase*. Založba Družina,

2007; Marjan Rztresen: *Slovenija na dlani. Hribi nad mesti*. Mladinska knjiga, 2003.

Sezona: Vse leto

Zemljevid: Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, PZS, 1 : 50.000

Vzpon: S konca parkirišča nadaljujemo rahlo desno, po rahlo vzpenjajočem se kolovozu čez travnik, po markirani poti proti Sv. Joštu. Ko pridemo do gozda, nadaljujemo naravnost po markirani poti. Kmalu opazimo oznake, da

hodimo po Poti prijateljev Sv. Jošta. Zmeren vzpon skozi gozd poteka po poti, skoraj vzporedno z asfaltno cesto (tu se nam priključijo poti z drugih parkirišč ob cesti). Pri lesenem znamenju zavijemo levo mimo travnikov v gozd. Pred gozdom se nam levo priključi še Sodarjeva pot. V gozdu na razpotju nadaljujemo levo (naravnost pa so pot mimo kapelice, pot po dolini in Rakovića) do naslednjega razpotja. Izberemo levo pot "po stopnicah", ki se prečno vzpenja in nas pripelje do širokega kolovoza. Zavijemo levo in kmalu pridemo na travnik, do doma in cerkve na Sv. Joštu je le še nekaj minut.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Tura se konča doma

Marko Volk

Marko Volk je na prvi pogled malce hrupen dolgolasec ostrih obraznih potez in bi se v prvem trenutku komu lahko zdel celo nekoliko grob. A že naslednjo sekundo s svojo zgovornostjo in iskrenim stiskom roke poruši našete stereotipe.

Velenjčan, ki zadnja leta niza težke prvenstvene smeri v naših gorah, jih opremlja in marsikdaj preseneti navezo sredi stene, ko solo prižvižga mimo, je na videz poln paradoksov, v resnici pa je kot odprta knjiga. Knjiga, v kateri je včasih treba kaj prebrati tudi med vrsticami.

Začneva kar s paradoksom? V osnovni šoli ti zaradi zdravstvenih razlogov ni bilo treba hoditi k telovadbi, zdaj pa kot po tekočem traku nizaš težke prvenstvene smeri v naših hribih. Kakšne zdravstvene težave si imel in kako si jih rešil?

Pri petih letih sem prebolel hudo pljučnico, ki mi je pustila posledice vse do danes. Vsakič, ko sem poskušal teči, sem imel občutek, da mi je pljuča zalila voda, in rešitev naj bi bila, da se ne ukvarjam s športom, predvsem da naj ne tečem, in si pomagam z zdravili. A to je bilo za moje starše nesprijemljivo in dejansko so me rešili s hojo v hribe in domačimi zelišči. S tem in pravilnim dihanjem sem se sčasoma tako natreniral, da mi niti tek navkreber ni več povzročal nobenih težav. Premišljen in dobro načrtovan trening mi je vedno pomagal. Res pa imam kljub vsemu ves čas s sabo zdravila. Težav mi ne olajša služba, saj sem izpostavljen prahu in škodljivim snovem (Marko je zaposlen v proizvodnji, op. ur.), verjetno pa name nekoliko vpliva tudi okolje, kjer živim, saj je bilo predvsem v preteklosti zelo onesnaženo zaradi vseh gospodarskih objektov v Šaleški dolini.

Torej so bili starši tisti, ki so ti približali hribe?

Starši in babica ter dedek. Po mamini strani so bili vsi sorodniki vzorni planinci, sploh mama je z dušo in telesom predana hribom. Oče je bil hribovski kmet, tako da sem bil vajen strmih in narave. Starši so me včasih silili v hribe, kar je bilo za bolehnega otroka zelo naporno, ampak dolgoročno se je to zelo splačalo, saj sem s tem našel način, kako nadzorovati in premagovati posledice bolezni. Z mamino sva šla v katerem koli letnem času pogosto kar iz Velenja peš na Uršljo goro. To me ni odvrnilo od hribov, nasprotno, takrat sem se zaljubil vanje, v naravo ...

Očitno ti niso tuja niti gorska zelišča in cvetlice. Jih tudi nabiraš in iz njih kaj izdeluješ?

Seveda, nabirava jih z ženo, jih sušiva za čaj ter izdeluje tinkture in kreme. Po poklicu sem vrtnar, kar vse-

kakor vpliva na poznavanje gorskih rastlin, še posebej zelišč. "Življenje je kot gorski travnik," je rekel Franček Knez, in to razumem in dojemam v vseh pomenih te misli.

Tvoj prvi "soplezalec" je bil v resnici tvoj brat – tvojim staršem najbrž ni bilo najbolj všeč?

Z bratom Primožem sva bila prava gorska razbojnika; tako naju je klical pokojni dedek. Ko sva bila stara deset let, sva plezala s tapetno vrvo, za vrhunsko pridobitev pa sva štela, ko nama je uspelo kupiti 30-metrsko pomožno vrvico, debelo šest milimetrov, s katero sva se podila povsod. Ko naju je gledala mama, kadar sva plezala, je na ves glas molila očenaš (*smeh*). Seveda to plezanje ni bilo pravo plezanje in moram poudariti, da sva se z bratom zavedala odgovornosti in nevarnosti v hribih, saj sva bila vzgojena v tem duhu. Mama naju je naučila iskrene spoštljivosti do narave ter nama vcepila v glavo, da morava biti vedno odgovorna za svoje odločitve in dejanja. Tako v hribih kot v življenju.

Marko Volk solo v Teranovi

Foto Marko Volk

Ob informaciji, da nekdo pri komaj osemnajstih letih že dela na gorski koči, človek najprej pomisli, da šola ne more biti prioriteta. Je bilo pri tebi tako?

Šole nisem imel ravno najrajši, vendar je v življenju tako, da vsaka izkušnja šteje in z njo rasteš. Šolo sem vseeno končal, in sicer vrtnarsko – in glasbeno (*smeh*); vrtnarsko verjetno tudi zato, ker je povezana z naravo. Da, takoj po srednji šoli sem začel delati v Tržaški koči na Doliču, kjer sem bil neke vrste deklica za vse. Med prostim časom pa sem poplezaval v bližnjih stenah in raziskoval okolico, predvsem Kanjavec.

V znameniti Ledenki v
Štajerski Rinki
Foto Janez Marolt

To delo te je zaznamovalo z dvema dogodkoma, ki sta nate močno vplivala. Vabilo v alpinistični odsek in tragedija. Kaj se je zgodilo in kako je to vplivalo nate?

V Tržaški koči so pogosto pomagali mojstranski alpinisti, in eden od njih me je povabil v njihov odsek, o čemer sem resno razmišljal. Nekaj dni po tem povabilu pa se je zgodila tragedija, ki je drastično vplivala na moje življenje ... Oče in sin, star petnajst let, sta se podala v Skalaško smer v Triglavu, kjer ju je ob 17. uri presenetila zelo huda nevihta. Sredi poletja se je zelo močno ohladilo in začelo je snežiti. Ponoči jima

je nekako uspelo izplezati, vendar je sin popolnoma obnemogel. Zajela ju je še megla in oče je šel iskat pomoč. Med iskanjem je zataval in se po več urah znašel na Vodnikovem domu. Obveščena je bila reševalna služba, a ker očeta niso zadržali na koči, reševalci niso vedeli, kje naj iščejo.

Z Marcelom (Markov sodelavec v Tržaški koči, op. ur.) sva ju našla po naključju. Sin je bil še pri zavesti, a popolnoma izčrpan in z ozeblinami. Poskusil sem ga nesti, a sva skoraj padla v globino. Hitel sem po pomoč na kočo na Doliču, priletel je helikopter, in ko smo prišli do onemoglega otroka, je bilo prepozno. Fant je za večno zaspal v mojem naročju. V tistem trenutku je postal zvok akordov glasnejši kot zavijanje vetra, ko ti mraz biča lice, in zven derez ter cepina.

Kako danes s časovne distance gledaš na te dogodke?

Tisočkrat sem v mislih ali v pogovorih premler tisto dogajanje. To nekako pomaga, hkrati pa je edini način, da poskušaš najti razloge, ki so pripeljali do tragedije. Zakaj razloge? Da lahko prepereš morebitno podobno tragedijo ...

Glasba torej ... Še ena tvoja velika strast. Če bi se moral odreči ali alpinizmu ali glasbi, kaj bi izbral?

Glasba je moja največja strast, ne bi se pa mogel odločiti med enim ali drugim, ker je oboje moj način življenja.

Katere instrumente igraš in kakšno glasbo ustvarjaš?

Igram klavir, sintetizatorje in še kaj. Ustvarjam resno glasbo (džez, klasika, *fusion*, metal).

In kdaj ob vsem tem najdeš čas za službo?

Ko ga moram (*smeh*).

Kljub odločitvi, ki si jo sprejel ob tragičnem dogodku na Triglavu, si se ponovno znašel v gorah ...

Z gorami sem ostal vedno povezan. Hribe so mi kot otroku vsadili v srce, v dušo in to je ostalo v meni. Začel sem se ukvarjati z gorskim tekom, in to precej resno, potem pa sem začel resno trenirati prosti spust ali s tujko *downhill*. Po hudi poškodbi zaradi padca s kolesom sem začel spet plezati. Pri plezanju imaš svoje telo nadzorom (pri tem seveda mislim na subjektivni del plezanja, objektivne nevarnosti so vedno prisotne), na kolesu precej manj. Vsak gib, ki ga naredim med plezanjem, je premišljen, nadzorovan. Ko ti gre za nohte, moraš ravno tako premisliti, kaj boš naredil tisti trenutek.

Si imel kakšnega mentorja, ki je vplival na tvoj alpinistični razvoj?

Veliko mi je pomagala žena (in mi še), ki je moja zaveznica in podpora pri vsem. Pozna me kot – kakor sama rada reče – svoj prazni žep in zna kritično in objektivno presoditi morebitno dilemo, v kateri se včasih znajdem. Sicer pa sta name najbolj vplivala Samo Supin in Marko Mavhar. Nekako sta me vzela pod svoje okrilje, in to vsak na svojem področju,

Samo predvsem v ledu in na zimskih turah, Marko pa v skali in orodnem plezanju.

*Z vrtnikom v Arhivskem kadru v Kozjeku
Foto Marko Mavhar*

Stavim, da ste se spoznali v hribih ...

Vedno sem rad hodil v hribe tudi sam in neko zimo sem šel v Logarsko dolino plezat v slap Ivovec. Med sestopanjem sem srečal preklastega dolgo lasca. V njem sem prepoznal legendarnega Sama Supina in ga kar ogovoril. Z veliko treme sem šel z njim plezat v Fakinčka,¹ iz tega pa se je rodilo veliko prijateljstvo. Marka sem spoznal v eni od prodajaln z alpinistično opremo, kjer je bil nekaj časa zaposlen. Tudi to prijateljstvo je trdno, začelo se je z orodnim plezanjem v smeri ZZ v Mali Raduhi.

Očitno ste vsi nekaj naredili prav – od leta 2018 si preplezal kar 48 prvenstvenih smeri, nekaj je še projektov, ki bodo prej ali slej postali prvenstvene smeri. Zavidljiv opus že do zdaj. Od kod volja in energija za to?

Misel dveh prijateljev. Ta smer v Krofički, ki sva jo opremila in preplezala z Markom Mavharjem, je veliko več kot le ena smer, in to v več pogledih. Gre za

*Domači studio
Foto Janja Volk*

¹ Eden od slapov v Matkovem kotu.

se je lotila mogoče preveč naivno, je iz mene potegnilo tisto, za kar sploh nisem vedel, da imam. V najtežjih trenutkih sem imel občutek, kot da je z mano nekaj večjega, močnejšega od mene, kot da je oče, ki ga že nekaj let ni bilo več med nami, z mano v steni.

O imenu smeri Šaolinski bojevnik so ugibanja ...

Tej smeri je v resnici dala ime Janja (Markova žena, op. ur.). Enkrat sem se odločil za majhno spremembo imidža in sem se poigraval z britvico in lasmi. Ženi so tekle solze od smeha, ko me je zagledala, in med lovljenjem sape je rekla, da sem videti kot šaolinski bojevnik (*smeht*).

Izbiraš predvsem težke linije. Je to po tvojem mnenju duh časa, ki postavlja moderne plezalce pred vedno težje izzive?

Pravzaprav ne izbiram samo težkih linij, tudi kaj lažjega je v izboru. Težavnost je relativna. Je pa zanimivo, da so predvsem težke linije najlepše, skrivajo neverjetne prehode, čudovito skalo itd. Mogoče je to res duh časa, na katerega je vplivala tudi sodobna oprema. Razvoj gre na vseh področjih naprej, to pa pri plezanju prinaša s sabo tudi težavnost. Če gre to v pravo smer, ne vem; ekstremizem ima lahko ekstremne posledice, kar po mojem mnenju ni ravno dobro ...

V katero smer se bo po tvojem mnenju razvijal moderni alpinizem? Nekaterim se zdi, da za romantiko in raziskovalno komponento v njem ni več prostora.

Težko rečem, bomo videli. Izzivov nikoli ne bo konec, kot tudi ne idej. Ampak romantika nikoli ne bo izgnila! Najdeš jo pa predvsem v lažjih smereh, tudi zato ker se tam ne osredotočaš samo na to, kako boš prišel čez steno. Tam si vzameš čas za cvetlice, vonj po borovcih, igro svetlobe, klepet s soplezalcem ... V teh smereh najbolj uživam, kadar plezam z Janjo. Kar se raziskovanja tiče, je pa treba gledati s "pravimi" očmi. Samo to. Saj je alpinizem že v osnovi eno samo raziskovanje. Zame alpinizem ni to, da prosto preplezaš eno smer, je veliko več od tega.

Kakšni so tvoji plezalni cilji in ambicije?

Vsekakor si želim preplezati še več prvenstvenih smeri in opraviti še kakšno težjo ponovitev.

Zelo veliko soliraš ... Zakaj? Kaj ti to daje?

Zame je to največja in ultimativna izkušnja. Daje mi svobodo. Nikoli se ne počutim bolj svobodnega kot med soliranjem. Takrat sem tam sam z goro. Ali z Bogom, naravo ... Vseeno, kako to imenujemo. Vedno, ko grem sam v hribe, imam cmok v grlu. In nekako se mi zdi, da je ta cmok tisti razlog.

Si že kdaj komu dal kakšen nasvet glede plezanja? Sem.

Kakšen?

Tura se vedno konča doma!

Se sam tega držiš?

Se! ●

Levi izstop iz
Tschadove smeri
v Ojstrici
Foto Janez Marolt

neizmerno zaupanje, voljo, moč, vztrajnost, učenje, motivacijo ... In ne nazadnje izjemno veselje do tega, kar počnem. Med plezanjem in opremljanjem te smeri je naju z Markom vodila etika, ne le hribovska ali alpinistična, ampak etika nasploh. To pa je zame najpomembnejše v hribih in to mi ves čas daje voljo in moč ter prinaša vedno nova prijateljstva z ljudmi, ki čutijo podobno.

Kako izbiraš linije, ki postanejo prvenstvene smeri? Kaj je ključ?

Na smer vedno gledam kot na skladbo, ki še ni dokončana. Bistvena je ideja, ki se začne graditi, in ravno gradnja ter vse, kar gre zraven, so zame največja motivacija, da stvar dejansko izpeljem do konca. Včasih se komu zdi, da ni več mogoče narediti ničesar, vendar je treba znati gledati drugače in potem samo iti in narediti. Čeprav se včasih zdi nemogoče, utopično. Moje najboljše smeri so v resnici nastale "po pomoti". Po naključju ali spletu okoliščin, kakor koli že to imenujemo.

Tudi njihova imena ne predstavljajo vedno tistega, na kar nas asociirajo, kajne?

Res je, imena imajo vedno globlji pomen ali pa so rezultat kakšne šale ali anekdote. Edvardova smer v Ojstrici, ki je posvečena mojemu očetu, je dobila ime, potem ko sva s Samom na njenem vrhu petnajst minut molče zbirala misli. Plezanje v tej smeri, ki sva

POHODNIŠKI NAHRBTNIKI HERO

Vsi letni časi, vse poti.

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna,
Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan

Damir Šantek

Maglič v megli

Najvišji vrh Bosne in Hercegovine

Pogovor o lepoti gora je zapleten in občutljiv, tako kot pogovor o lepoti žensk. Toliko različnih pogledov, razmišljanj, ocen in odločitev. Vse gore, pa tudi vse ženske, so lepe, razen tistih, ki jih je zaznamovala človeška roka. Univerzalnega pravila, po katerem bi lahko izbrali najlepšo goro ali najlepšo žensko, ni, čeprav se vztrajno trudimo.

*Pogled na Trnovačko
jezero po sestopu
z Magliča
Foto Damir Šantek*

V svetu obstajajo številna tekmovanja za miss tega, miss onega, pa vse do miss sveta, kjer se ženske želijo uliti v nekakšen univerzalen kalup lepote, kar pa je popolnoma nemogoče in napačno, saj koncept lepote ni enak v Dalmaciji ali Slavoniji, kaj šele širše po

drugih deželah. Poleg tega so se skozi zgodovino človeštva spreminjali koncept lepote in kanoni njenega izbora, zato tisto, kar je bilo še včeraj idealno in lepo, danes ne velja več. Vse to je najbolje videti v umetniških delih, ki povečujejo lepoto ženske v celotnem

obstoju človeške civilizacije. Od številnih paleolitskih Vener, kot je npr. Willendorfska Venera, stara približno 25.000 let, na kateri so poudarjeni glava, prsni koš, trup in dimlje, in ki jo danes definiramo kot boginjo plodnosti, se je koncept ženske lepote spremenil zaradi te iste plodnosti in preživetja vrste, zaradi zdravega videza, zaradi spolne privlačnosti, zaradi bele kože, ki je pokazala, da ti ni treba delati na polju ...

Tako se je spreminjala podoba idealne ženske od krhke Botticellijske Venere, bujnih Rubensovih žensk do današnje mešanice androginih deklet in čudovitih resničnostnih zvezd. Ideal ženske lepote se je spreminjal glede na priložnost, potrebe in čas. Gore pa so skoraj vedno tam in imajo edinstveno brezčasno lepoto. Nekateri imajo radi krotke in mirne gore, drugi lepoto divjih, nedostopnih in včasih negostoljubnih gora. Morda je to povezano z značajem tistih, v čigar oče je ta lepota, na splošno pa imata lepota žene in gore, ki na prvi pogled nimata stičnih točk, nešteto nevidnih, a gosto prepletenih soodvisnosti.

Alpe ali Dinaridi?

Ko govorimo o gorah, v naših krajih praviloma govorimo o Dinaridih ali Alpah. Večina alpinistov ima raje Alpe, bodisi zaradi njihove višine, bližine in dostopnosti, možnosti vzpona na ledenike, različnih možnosti tehničnih vzponov, izredne infrastrukture ali preprosto zaradi snobizma. Res je, Alpe v Sloveniji, Avstriji, Italiji in Franciji so čudovite, okolje in pristopi urejeni do popolnosti, planinske postojanke številne in dobro založene, ceste široke in varne, reševalna služba dobro organizirana.

Ampak lepota, nedostopnost in divjina Dinarskega gorstva, ki se vrtoglavo razrašča proti jugu, mi je ljubša. Na mnogih alpskih vrhovih se včasih počutiš kot v čakalnici, kar je v popolnem nasprotju z idealom pohodništva in uživanja v samoti njihovih vrhov. Kaj takega bo veliko težje doživeti na dinarskih vrhovih Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Črne gore, Kosova ali Albanije. Divjina globokih kanjonov, neverjetna moč vrtinčenja vode, strme pečine, neskončni pašniki, gosti gozdovi in pragozdovi, čudovita jezera, pokrajine, ki se spreminjajo in odpirajo nove poglede, navdušujejo s svojo raznolikostjo, in vse to največkrat v čisti samoti in tišini.

Megla – Maglaj – Maglič, 2386 m

Pri organizaciji tega izleta se je vse začelo iz ničle. V prvem poskusu sem ostal sam, ker na koncu nihče ni mogel na prvi dogovorjeni konec tedna, jaz pa sem z osamljenim pogledom, uprtim v pohodniško karto, potoval z mislimi po nevidnih poteh. Drugi poskus je bil uspešnejši. Hitro smo se znašli na poti proti Foči. Prvotna družba je iz različnih razlogov razpadla, zato je na pot odšla druga ekipa. Potovali smo po razgibanih bosanskih cestah, kjer se avto ziblje kot čoln na valovih, pogosta policijska "čakanja" pa so že dolgo tradicionalni zaščitni znak potovanja po Bosni.

Megla v Bosni ni redkost, zato so z njo povezani toponimi raztreseni po njenem površju. Maglaj in Maglič nista eno in isto, nista drug poleg drugega, torej niti blizu. Mesto Maglaj je v Zeniško-dobojskem kantonu. Maglič je dinarska gora na meji med Bosno in Hercegovino ter Črno goro in je dvajset kilometrov jugozahodno od Foče. Je gora z najvišjim vrhom v Bosni in Hercegovini. Najvišji vrh Magliča je črnogorski Maglič z višino 2388 metrov, medtem ko je na bosanski strani gore najvišji vrh Maglič z višino dveh metrov manj. V Bosni in Hercegovini, blizu meje s Hrvaško, na Dinari, je tudi Veliki Maglaj, ki se s svojimi 1475 metri dviga nad Vrdoško planoto.

"Danes nihče ne gre na Maglič"

Poletje se šele začelja, temperature pa so peklenske. Ko se pripravljam na potovanje, razmišljam o zaščitnem faktorju pred soncem, količini vode, ki jo moram vzeti s seboj, kratkih hlačah, sončnih očal in zaščitni kapi. Seveda potrebujem tudi brisačo in kopalke za kopanje v Trnovačkem jezeru, da se bom osvežil in odstranil pot po napornem vzponu v

vročini. Toda realnost je drugačna. V dnevni ali dveh se vse spremeni in jutro mojega vzpona je megleno, mrzlo, po napovedi naj bi bila temperatura na Magliču dve stopinji Celzija, kar ob izjemno močnem vetru daje občutek, kot da je minus pet stopinj Celzija. Pustim vso "letno" opremo v avtu in se osredotočim na mraz, veter, zaščito pred pričakovanim dežjem, rezervna oblačila, hrano in vodo. Historia est magistra vitae. Res je, ampak vsi se slabo učimo in si zapomnimo ter pozabljamo pomembne in nepomembne stvari. "Danes nihče ne gre na Maglič. Niti včeraj ni bilo pohodnikov." To so besede brata in sestre, ki sta skupaj z vlečnimi konji iz megle na Prijedorju vzniknili kot neki neverjetni bitji iz preteklosti. Čakala sta nekaj gostov iz Nemčije, da njihove stvari odpeljeta do doma na Trnovačkem jezeru.

Nebo je bilo sivo. Ko zapuščamo Fočo, prši dež. Maglič slutimo daleč v megli. Na Tjentištu¹ zavijemo ostro levo na makadam. Prijedor je oddaljen 17,5 kilometra. Najprej se peljemo po ostankih asfalta, ki je pogosto lahko slabši od slabega makadama. Cesta je slaba, a ob previdni in počasni vožnji prevozna za osebna vozila. V Borovnem, na 870 m nadmorske višine, je rampa, kjer se pobira vstopnina v Narodni park Sutjeska.

Narodni park Sutjeska

Je največji in najstarejši NP v Bosni in Hercegovini. Znotraj parka so deli gorovja Maglič in Volujak, kjer je drugi najvišji vrh v Bosni in Hercegovini, Studenac, visok 2296 m, in Zelengora z najvišjim vrhom Brgoč visokim 2014 m. Na Borovnem nam človek namesto štirih kart zaračuna dve, človek, ki se zjutraj zbuja v svetu, v katerem ne želi biti. Preostane mu le, da poskuša čim bolj neboleče zaključiti dan in brez pretiranega razmišljanja zaspati ter tako vsako jutro začeti znova. Tu se kosi asfalta ustavijo in začne se dokaj široka makadamska cesta. Na srečo deževje ni bilo močno in blato je zmerno lepljivo in dovolj trdo, da se je naš avto lahko vzpenjal. Na novo urejena makadamska cesta se v trenutku spremeni v trd, grob

makadam. Že tako nizka hitrost se še zmanjša in vožnja postane še previdnejša, vendar se počasi vzpenjamo in prispemo na Prijedor.

Obstajajo tri poti za vzpon na Maglič. Prva je t. i. Poštarjeva pot, ki se začne pri Lokvi Dernečište. Do nje pridemo po isti makadamski cesti, le da v zadnjem križišču pred Prijedorjem ne zavijemo desno, ampak levo proti Dernečištu. To je najlažja varianta vzpona na Maglič. Ta pot vodi najprej po gozdni cesti, nato po planinski poti. Poteka skozi visok bukov gozd in nato čez travnike, rušje, melišča in skale, delno zavarovane z jeklenico, pripelje na greben med črnogorskim in bosanskim Magličem. Druga pot vodi iz Prijedorja mimo Trnovačkega jezera in po njej se bomo vračali, tretja pa je tudi najtežja, t. i. Banjaluška pot, ki iz Prijedorja pelje strmo v skalovje po najkrajši poti do vrha Magliča.

Strm vzpon v megli

Začetka markacij trenutno ni, tako da tavamo kot gosi v megli, a kmalu s pomočjo GPS najdemo pravo pot. Vstopimo v gozd in hitro se začne strm vzpon. Zaradi megle je vidljivost izredno slaba, včasih tudi do dva metra. Strmo se vzpenjamo po skalovju. Morda so markacije dobre, vendar jim je pri tej vidljivosti težko dosledno slediti. Nogavice, čevlji in rokavice so popolnoma mokri, kot ob močnem dežju. V megli je vse mokro in spolzko, tudi skale, zato je treba biti previden pri vsakem koraku. Očala in fotoaparati so nenehno zarošeni, tako da Renato težko hodi, jaz pa slikam, čeprav je težka izbira med nič in nečim, kar bi moralo predstavljati fotografski motiv z vzpona. V trenutku postanejo palice odveč in nadloga, kmalu pridemo do jeklenic. Pri takšnih vzponih je vedno vprašanje, ali je bolje prijeti se za varovala ali ne, čeprav moram priznati, da so jeklenice ponekod prišle prav. Hladno je, a ta občutek še stopnjujeta vlaga in močan veter.

Po razmeroma hitrem, uro in pol trajajočem vzponu, smo na vrhu. Tu stoji betonska kocka, pobarvana v barvah srbske zastave, in palica, na vrhu katere je pločevinasta zastava Republike Srbije. Steber je zasidran z jeklenicami. Ob stebriju je skrinjica z vpisno knjigo in pohodniškim žigom. Nekaj metrov stran je vlita spominska plošča s podobo tovariša Tita. To je vse, kar vidimo v gosti megli.

¹ Tjentište, sloviti kraj iz NOB, kjer se je odvijala bitka na Sutjeski, največji spopad med 2. svetovno vojno v Jugoslaviji. V spomin na številne padle partizane stoji tam veličastni spomenik (op. ur.).

Smo na obmejnem območju med Bosno in Hercegovino ter Črno goro, na severnem delu gorskega masiva Maglić–Volujak–Bioč, med rekami Sutjesko, Drino, Pivo in Vrbnico. Maglić je na zahodu omejen z reko Sutjesko in planino Zelengoro, na jugozahodu z goro Volujak, na severovzhodu z rekama Drino in Pivo, na jugovzhodu pa z gorama Bioč in Trnovački Durmitor. Nekje v daljavi pod Prijedorjem je Perućica, največji pragozd v Evropi. Videli naj bi Trnovački Durmitor, Volujak, Veliki Vitao, Zelengoro in Durmitor z Bobotovim kukom, a zaradi megle žal ne vidimo nič. Mrzlo je, mokro in neusmiljeno piha veter, ki nas še bolj hladi. Strinjamo se, da smo brez pričakovanega razgleda, kar malo razočarani.

Kratek čas nadaljujemo po izpostavljenem vršnem skalovju na obeh straneh z močnim vetrom, prečkamo nevidno državno mejo in vstopimo v Črno goro. Pravzaprav je večina tega kroga, ki ga bomo obiskali, na ozemlju Črne gore. Tam nekje bi moral biti tisti črnogorski Maglić. Seveda smo ga zgrešili in se vrnemo do naloženega kupa kamenja, v katerega je zataknela suha veja. To jasno kaže, kako pomemben je ta vrh za Črno goro, pa tudi, kako pomemben je Maglić za Republiko Srbsko. Na njem ni nobene sledi ali označbe, da smo v Bosni in Hercegovini, je pa vsakomur, ki je še tako površno obveščen, jasno, da smo na območju pod upravo Republike Srbije. Ljudje dobro poznamo meje, a megla z njimi nima težav. Nada-

lujemo čez travnike, polne rož, katerih svetle barve bledijo v sivini megle. Od pogleda še vedno nič.

Začnemo spust proti Trnovačkemu jezeru. Blato, strmina, grušč, drsi in vse je videti brezupno. Glave sploh ne dvigujem več, ampak gledam v tla, da mi ne spodrsne. V trenutku veter razpiha meglo in pojavi se znana podoba jezerca v obliki srca. Čudovita slika, ena najlepših, kar jih je mogoče videti na tem območju. Poskušam narediti sliko, vendar je leča fotoaparata popolnoma zarošena. Medtem ko sem jemal krpo, da bi lečo obrisal, se je nad jezerom spet zgrnila megla. Odpiranje in zapiranje se je začelo v valovih, brez sonca, a za veselje revežev je dovolj malo. Razpoloženje se je nenadoma izboljšalo. Vse to je daleč od pričakovanega, a v vsakem primeru je bolje kar koli kot nič. Na drevesih so vidne table naravnega parka Piva, v katerega smo vstopili ob vstopu v Črno goro. Naravni park Piva je med parkoma Sutjeska v BiH in Durmitor v Črni gori ter predstavlja naravno povezavo med njima. V svojih mejah park vključuje številne gore in vrhove, kot so Maglić, Bioč z najvišjim vrhom Veliki Vitao, 2397 m, Volujak z najvišjim vrhom Velika Vlasulja, 2337 m, in Pivska planina z najvišjim vrhom Veliki Buručkovac, 2094 m.

Počasi se spuščamo proti jezeru, kjer je vstopnina v PP Piva en evro. Leča objektivna je še zarošena, jaz pa slikam z mobilnim telefonom. Po kratkem počitku in kosilu iz nahrbtnika, v družbi nadležnih komarjev, se spustimo skozi gozd po poti, ki deluje kot suha struga vse do Suve Jezerine. To je dolina, polna rož, ki je videti, kot bi jo nekdo spustil iz čisto druge dimenzije. Sledi še en vzpon, najprej strm, nato bolj položen in končno po makadamski cesti po skupno sedmih urah hoje, počitka, malice in slikanja dosežemo Prijedor.

Maglića nismo uspeli videti niti z vrha niti s Prijedorja niti s Tjentišta. Čeprav smo se povzpeli na njegov vrh in ure in ure hodili po njegovih poteh, je za nas ostal le meglena, skrivnostna gora. Šele drugi dan, ko je vzslo sonce in ko smo se odpravili na pot proti Zelengori, smo se ustavili in občudovati njegove veličastne skale, ki se dvigajo iz gostega zelenega pragozda. ●

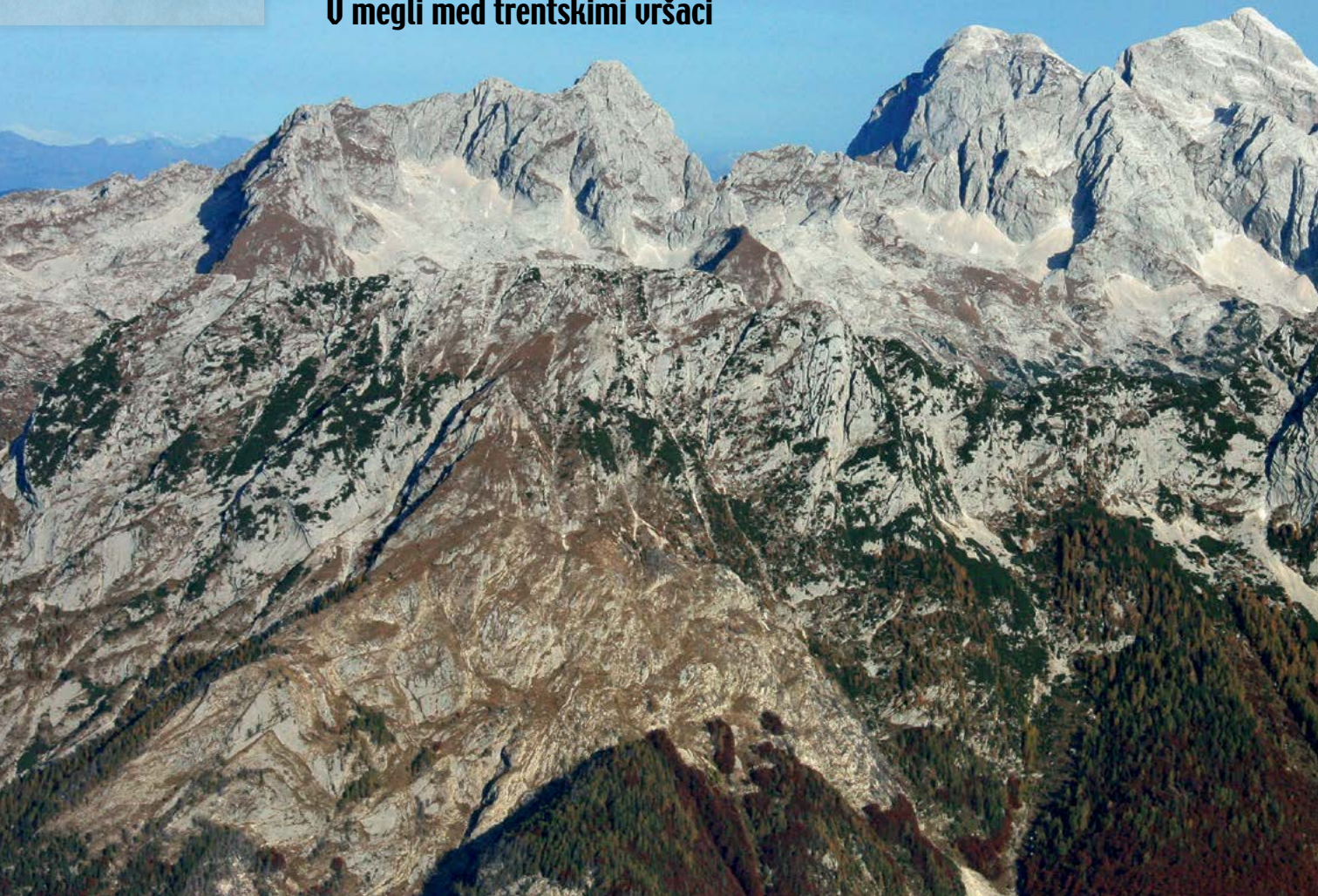
Maglić s Tjentišta
Foto Damir Šantek

Marko Tonkli

Brez Pelca mi živeti ni

U megli med trentskimi vršaci

Veriga Pelcev na levi
in Jalovec na desni
Foto Peter Strgar

Za devetimi gorami in za devetimi vodami je živela – pošast. Vsako jutro, ko si je umivala zobe, se je namrdnila in v vodnem odsevu postala še bolj pošastna kot običajno. Iz pošastnega gobca ji je pršil kolodont, ko je pregriznila ščetko in siknila: "Duš, pa kje jest ž'vim!?"

To "priliko" (baje je z radia Študent) nam je Johan zrecitiral počasi in porogljivo, saj je bilo očitno, da nas daje malodušje. Po mukotrpnem štramanju¹ skozi culokafro se je megla toliko razkadila, da smo v silni globeli uzrli belo črto. Bila je pot, ki nas bo povedla v civilizacijo. A do tja je bilo še obupno daleč. Iz spominov luščim vzpone, ki so se mi najbolj vtisnili v spomin, in eden najsijajnejših je bila tura na Zadnji Pelc nad Trento.

Kdor v Trentskih gorah išče presežke, jih tam okoli prav gotovo ne bo našel, razen če med kriterije šteje tudi odljudnost. Trentske gore so pač zakotje, ki ga redko kdo obišče. Vsaj tako je še pred kratkim bilo, a slišim, da je zadnje čase vse drugače. Odkrivanje skritih koticov je, tudi po zaslugi prebitega virusa,

postalo sodoben trend. Želja Planinske zveze Slovenije – da bi šli ljudje še kam drugam in ne samo na Triglav (ali na Mojstrovko ali Mangrt, kjer z avtom opraviš več kot pol poti) – se je izpolnila in za to je v veliki meri zaslužna *korona*. Menda je postalo bolj živo tudi na trentskih brezpotjih, ampak pred več kot desetimi leti še ni bilo tako. Na začetku oktobra leta 2011 smo se okoli Pelcev sukali – sami. Samotno smo se potikali bogu za hrbtnom med tako divjimi vršaci, da jim težko najdeš para. Sledili smo gamsjim stečičnam in lazili po stezicah znamenitih trentskih *raubšičev*. Vsak, ki malo bolje pozna Trentarje, ve, da menda še niso povsem izumrli ...

Tam gori, med nenehnim izgubljanjem in stezosledskim iskanjem prehodov, človek nehote spozna, kako je majhen in nepomemben. V primeri s kolosom, ki se mu reče narava, smo manj kot bibe, pa čeprav si

¹ Štramati: hoditi brez cilja; SSKJ. (op. ur.)

domišljamo, da vladamo svetu. No ja, na nek način celo mu; kot škodljivci in uničevalci. Zadnja leta se sicer delamo, kot da bi hoteli kaj popraviti ... A ne bo zneslo! Polna ura je že davno odbila. Zdaj samo čakamo, da nam narava da zaušnico – in upamo, da ta ne bo prekreпка.

Štirje se vzpenjamo na goro. *Da jo premagamo, da jo osvojimo!* – nas bodri Johan. Pomislim, da gore ne moremo premagati, kaj šele osvojiti. Ne samo zato, ker smo tako neznatni, pač pa zato, ker tod okoli nismo samo tujci, ampak smo tudi – tujki. Hvala bogu, vem, da Johan tako pravi samo zato, da bi nas spodbudil. Dejstva, da smo prišli samo na kratek obisk, se še kako zaveda in vsi prisotni se tega zavedamo. Zato tudi smo tako ubrana tovarišija, ki gore dojema kot dar za srce in dušo, ne pa kot poligon za čudaštva. Nevidni svizci so brljgali vsepovsod – morali smo biti zelo pazljivi, da si v prikritih luknjah njihovih domovanj ne bi zvili gležnja. Kače, pred katerimi vsi svariijo, so (kot kaže?) izumrle in tudi gamsi so se nekam poskrili. Samo sveži bobki so dali vedeti, da so nekeje v

okolici. Iz megle je prijadrala velika ptica. Zdrznil sem se. Pa menda ni orel? Še preden sem se uspel prepričati, je izginila v sivini.

Na pot smo krenili še pred peto. Čez Predel smo zavili v Bavščico, kjer smo pustili škodo, se zbasali v megana in – frrrr; vozi miško! Ob Soči v Log, mimo Školjča v Zapoden in naprej, dokler *ne drajsamo s podnom*. Trenta je za Ljubljančane resnično daleč, za devetimi gorami. Dogodivščini nasproti smo od parkirišča v Zapodnu (beseda ne izhaja iz podna, ampak ji je osnova poldne) krenili šele nekaj minut čez pol deveto. Lovili smo čas in do planine Zapotok prihranili četrte ure.

Bilo je koncem šestdesetih let, ko sem s prijateljem prirobantil s Špičke. Od poti na Kanjski preval sva šla dol kar na slepo, a se ne spomnim, da bi imela kakšne težave. Vem le, da sva na planini dobila kislo mleko ... ali morda sirotko? Ne spominjam se več, kaj sva zauzila, vem pa, da je bilo židko in s kosom kruha tako okusno in izdatno, da sva bila sita do Ljubljane. Zdaj tod okoli že dolgo več ne pasejo. Stan je ves vegast, ugreznen v koprive, ampak pred leti je bilo še slabše. Očitno je, da so ga popravili. En del je zaklenjen.

Postali smo le toliko, da smo si natočili vode. Nebo je bilo kot umito in razgledi razkošni, da me je zaskrbelo, kako bom prenašal vročino višje gori, kjer se soncu ne bo mogoče izogniti. K sreči ni bilo hudega. Nad vrhove so se od nekod navlekli cunjasti oblaki in nas zavili v senco, da je postala hoja prav prijetna. Pa me je vseeno začela zdelovati sapa. Letos še nisem opravil nobenega vzpona, ki bi trajal več kot tri ure. Lazenje na Zadnji Pelc pa je vse kaj drugega. Je *jeba* (kar je Johanov priljubljeni izraz). Začne se že na začetku, ko smo v strmi breg usekali kar *direktnega*. Poganjanje od grma do grma me je dobro izmučilo. Šele ko smo dosegli svet svilnatih trav, se je strmina unesla. Na prelepi izravnavi so se me, zadihanega kot star hlaпон, sopotniki le usmili. Pomalicali smo v gozdčku zrelo zelenih macesnov. Vsak hip se bodo zlato obarvali in takrat bo tod okoli kot v pravljici.

Po križanju poti Špička - preval Kanja do Velike planine ni bilo več daleč. Na teh razsežnih podih so nekdaj kopali železovo rudo in še vedno je vsepovsod najti kopusce bobovca. Dušanu primanjkuje železa.

"Kaj, če bi lizal bobovec?" dreza Slavko in prasne v smeh. Meni pa ni prav nič do smeha. Počutim se skrajno zanič. Utrujen sem, da se komaj vlečem. Še glas leti vame. Deležen sem zbadljivih opazk, češ, glej ga, čisto je utihnil. Se je pokvaril radio, ali je nekaj narobe s frekvencami?

"Ne, ne!" hočem biti duhovit, "samo elektronika mi crkuje." Smejem se, a se smejem predvsem svoji revii. Vso noč nisem spal, ker me je zdeloval *rajzefiber*. Johan je kriv, potuhtam, ker nas je na začetku preveč priganjal. Ampak kako to, da je spehal samo mene? Ne, to ne more biti pravi razlog! Mogoče je srce, ki mi zadnje čase nekaj *tarokira*, mogoče sem tako motoglav, ker imam vnetje sluhovoda?

mežljiv postaja. Začenja se obdajati z oblaki, ki so bili še pred kratkim nad njim. To še nič ne pomeni, ni pa ravno dober znak. Sedlo med Nizkim vrhom in Zadnjim Pelcem je zdaj že čisto blizu. Opotekam se čez kamenje. "Prižgita svečo!" tuli Dušan in tako sporoča, da prihajam. Vem, da ni umika, torej moram naprej. Vzpenjanje sicer ni nič posebnega. Sem in tja je treba poprijeti v slogu *biba leze*, a koder greš, je dobro. Čez ostre trave, ki jih prekinjajo skalni pragi, lezem za tovariši. Megla se je privlekla vse do nas in turoba ne deluje ravno spodbudno. Uf, če bi le ne bil tako utrujen! Vsak višinski meter je kot cvek v *trugo*; ne, res ne pomnim, da bi me kdaj tako zdelovalo.

Končno! Iz megle nad nami se izluščijo glave. Čisto blizu so. Še prehod pod nabuhnjeno skalo, ki te peha s poti, še par metrov žleba in sem na vrhu. Kot kup nesreče se sesedem in lovim sapo. Tako sem utrujen, da ne morem niti jesti. Tovariši se šalijo, češ – ali je elektronika že čisto fuč? Eh, pa se ne hudujem. Čemu le, ko pa sem si zaslužil.

Megle so se za hip razkadile in v globini pod nami se je odkrila krnica Srednjica. Ta je še večja od Velike planine in očitno še mnogo bolj divja. Ubožec je, kateri se znajde tam doli, pa ne najde poti. Sivina se spet gosti. Lase imamo že čisto mokre in tudi trava postaja vlažna. Treba bo navzdol in biti skrajno previden, kajti mokre trave so past za zdrs. Ko krenemo, se izkaže, da niti ni tako zelo hudo, Nizki vrh pa vseeno izpustimo. Le nekaj minut je do tja, a zdrava pamet nas odvrne. Pleza tja gor je na prvi pogled še bolj sitna in v pogojih, kakršni so, res ni vredno tvegati. Obidemo ga in se še nekaj minut vrtimo po grebenu.

Biba leze ...
Foto Marko Tonkli

Eh, kaj bi se izgovarjal, priznam. Na poti na goro sem bil najšibkejši člen. Zaradi mene smo hodili skoraj uro dlje, kot bi bilo treba. Rad bi se opravičil srčni družini, ki me je prenašala. Sicer zafrkljivo, po drugi strani pa skrajno potrpežljivo. Duško je bil ves čas moj angel varuh. Ko takole pomislim nazaj, lahko z gotovostjo rečem, da takih tovarišev danes skoraj več ne delajo. Čeprav v silni revi, me radovednost ni zapustila. Ves čas sem se razgledoval naokoli: onstran Zapotoškega dola se je v soncu kopala vzporedna *rajda* Trentskih gora: (komaj) dvatisočak Plešivec, Trentski Pelc, pahljačasti Srebrnjak in v zatrepu, njihov prvak, Bavški Grintavec.

... biba gre.
Foto Vengar Janez

Le-ta najbolj privlači pogled, ker je najmogočnejši, ni pa najvišji in še zdaleč ne najdrznejši. Celó nekam sra-

Hoja ni naporna, a terja zbranost. Strmina je velika in vsak spotik je lahko usoden, pa vendar. Pot vodi gor in dol, a se počutje popravlja in začenjam uživati in to kljub temu da je megla tako gosta, da Johana, ki spredaj tipa za prehodi, sploh ni videti. Bo našel pravo smer? Oglasi se nekje na levi. Tam je odkril možica. Vsi smo čisto zmedeni. Dezorientirani. Prehod smo pričakovali na nasprotni strani.

Začenja se pravi spust. Najprej so melišča, neprijazna strma melišča, kjer je drsenje preplitvo, da bi bilo povsem varno. Umikamo se levo, desno, čez drn in po vse daljših in vse bolj spolzkih travah. Spodaj slutimo skalni prag, a ga k sreči ni. Pobočje se res še bolj napne, potem pa se unese v zagruščeno krnico. Iz megle smo in, hvala bogu, tudi iz vode – trave so spet suhe. Med balvani neučakano spešimo navzdol, čim prej do mesta, kjer se svet znova prekucne.

"Zdaj bo napočil trenutek resnice," izusti Johan in gleda navzdol. Aha! – že je izginil za robom. Johan je jamar in alpinist, po poklicu geodet, izvrsten geodet. V labirintih podzemlja se znajde prav tako dobro kot na brezpotjih. Ima nezmotljiv nos. Tudi tistikrat je, cikcak – brez GPS – staknil pravo nadaljevanje. Ej, za devetimi gorami in devetimi vodami. Dolina Bala, o kateri sem toliko slišal in si jo vedno želel videti, je brezupno globoko pod nami, a *pošast* je bila prizanesljiva. Kljub posmehu smo čez predel, ki se mu reče Prehodec, do "civilizacije" rabili le dobre pol ure.

Hoja po dolini Bale in dalje proti Bavšici je prijetna. Pot ni prestrema in lagodno valovi od ruta do ruta. Sem in tja je še videti stene kakega podrtega stanu. Idilične pašnike, ki se bodo zdaj zdaj zarasli in zlili z divjino, obdaja amfiteater nebotičnih gora. Ko smo se ozirali, kar nismo mogli verjeti, kje smo bili. Nad nami so se dvigale silne, a skoraj nedotaknjene pečine. Ker je na njih preveč zelenjave, se jih alpinisti na daleč izogibajo. Na ostenju nad nami je sveža rana. Rumeno zeva odlom in melišče pod njim je kot nasmeteno. Vse gore nad Balo so videti mogočne in nasršene, pa ni niti ene, ki bi segala čez 2400 metrov. A vedeti moramo, da je planina relativno nizko. Bavšica, v katero se izteka, je celo nižja kot sedemsto metrov. Tako so absolutne višine, ki jih je treba premagati, resnično osupljive.

Slavko, ki se je navzgor smukal brez težav, je dol grede začel zaostajati. V kolena ga je začelo zbadati tisoč igel. Kaj bi to, dragi Slavko! Bolečina se unese in ostali bodo spomini. Na razbolela kolena boš pozabil, kot bom jaz na silno muko – kadar jih bova vzela v misli, bo to le zaradi spoznanja, da se je na poti za lepoto treba potruditi. Tistikrat smo vsi štirje še dolgo sanjali čudovite gore in glej, čudo prečudno – med revidiranjem tega spisa mi je pri srcu spet toplo. Moje misli so spet tam gori, na stečinah Belih gora (ime Pelc izhaja iz besede Belec, bela gora). Na trenutke se mi zazdi, kot da je bilo včeraj.

Gore so zaveza in ko je stara klapa zadnjič obujala spomine, smo se vsi po vrsti strinjali, da je bil Pelc prijazna gora, ne pa povsem zaupljiva. Od razgleda, ki ga vsi toliko opevajo, je ostalo bore malo. "Očitno bo treba turo ponoviti," je pletel Dušan. Komaj še

morem upati, da bi zmožel. Ne počutim se starega, a telo razmišlja drugače. Že pred par leti sem si oprtal sedmi križ in prav na poti na Zadnji Pelc sem čisto določno občutil, da prihaja čas, ko bo treba odnehati. A ne tugujem. Srce je vendar polno spominov. Še vedno sanjam opisano trentsko pravljico in ko me takole zanese ... No, ne gre še obupati! Če bo le zdravje dalo, bom še trmoglavil in vandral za lepoto. Morebiti ...? Morebiti pojdem celo na Zadnji Pelc? Iskati razgledov!

V življenju sem imel srečo. V skrinji spominov hranim obilico lepega, res pa je, da še zdaleč ni polna. Zvrhana bo šele, "ko bo" (kot je zapisal Francelj s Špičke) "napočil čas." Ko ne bo več čas(a).

Peklensko poletje se izteka, a medtem ko nastavljam to, se moja duša spet pase tam gori, pod Belimi gorami, kjer brije veter in ni nikoli prevroče. Spomnil sem se Tagoreja in kar naprej ponavljam misli iz njegove pesnitve *Vrt*. Takole gre:

Kdo si, bralec, ki boš bral te vrstice?

Ne morem ti poslati ne ene rože, ne enega pramena zlata od bogastva, ki sem ga užil. Prebudi se torej, odpri duri in iz svojega cvetočega vrta naberi dehteče spomine na rože, ovenele že davno... Boš videl: v radosti svojega srca boš občutil živo radost, ki je pela nek ranojesenski dan in ti pošilja veseli glas. ●

Beg pred meglo
Foto Janez Vengar

V osrčju narodnega
parka Pireneji
Foto Marlenka
Drevenšek

Ko se zaljubiš v Pireneje

Potepanja po gorah med Španijo in Francijo

Naravno mejo med Španijo in Francijo predstavlja 400 km dolga in 130 km široka veriga Pirenejev. V PD Šmarje pri Jelšah se z Matejo in Mihom vsako leto vračamo v ta jugozahodni del Evrope. Poleg narave sta pokrajino zaznamovali burna zgodovina in kulturna stičišča različnih narodov. Prvobitna pokrajina in bogata zgodovina vabita turiste, pohodnike, plezalce, geologe, botanike in ljubitelje ptic.

Petit Vignemale

Naš namen je bil najprej obisk Narodnega parka Pireneji, katerega najvišji vrh je Vignemale, 3298 m. V parku, ki v dolžino meri okoli deset kilometrov, smo se povzpeli na Petit Vignemale, 3032 m. Izhodišče je bilo staro letoviško mesto Cauterets v okolici Lurda. Sledili smo stari tihotapski poti na nekoč priljubljeni prelaz Pont d'Espagne (Španski most). Kamniti most s čvrstim lokom kroti dva hudournika, Gave du Marcadau in Gave de Gaube. Nismo nadaljevali za tihotapci v Španijo, temveč smo zavili proti nižjemu vrhu mogočnega masiva z drugim največjim ledenikom v Pirenejih. Refuge du Clot je kočica, ki je stala že v 19. sto-

letju in v katero je med drugimi pomembnimi možmi zahajal tudi pisatelj Victor Hugo. Deževno in mokro vreme je stare originalne betonske bivake skupaj z mogočnimi drevesi nad bregom kočice spremenilo v kuliso starega filma. Megla je ustvarila skrivnostno romantično. Poleg kočice je še vedno prostor za bivačenje. Pri kočici smo bili priča spektaklu dveh manjših pastirskih psov, ki sta v trenutku usmerila veliko čredo ovc v stajo. Tak pes se rodi skupaj s čredo. Ob kočici se je paslo tudi veliko goveje živine. Sirarstvo je tu pomembna dejavnost, kar je opaziti v kulinarčni ponudbi kočice. Košček sira namesto sladice je bil obvezen dodatek po obedu. Po krajšem počitku smo se odpravili dalje. Vreme nam

ta dan ni bilo naklonjeno. Po naporni hoji ob žuborečem hudourniku, ki smo ga večkrat prečili na lesenih mostičih, smo prispeli do kočice Refuge des Oulettes de Gaube. Počitek smo si izbrali na skupnem ležišču v treh nadstropjih, kamor smo priplezali po leseni steni z oprimki. Prilesti do postelje je bilo zelo zabavno. V priljubljeni koči so nas sprejeli zelo gostoljubno. V začetku julija je bilo tu zelo živahno, a prostora za veliko francoskih in španskih pohodnikov je bilo dovolj. Prijazna kuharja in pomočniki so nas hitro postregli. Za večerjo smo jedli domačo lasanjo in kremo s karamelo. Zjutraj so nas na poti opazovali radovedni svizci. Naš pogled nazaj je objel veličastno jezero Gaube, ki ga prejšnji dan zaradi slabega vremena nismo videli. Do sedla Hourquette d'Ossoue, 2734 m, smo kar hitro premagali višino. Na vetrovnem sedlu smo precej upočasnili korak in nadaljevali na Petit Vignemale. Pogled na drugi največji ledenik v Pirenejih z debelo snežno odejo je pričaral veselje na naše obraze. Vračali smo se po isti poti in ta dan hodili okoli devet ur.

Cauterets, parkirišče na 1480 m. Po cesti se povzpemo do kočice Refuge du Clot, 1542 m, v Vallée du Marcadu, 30 minut. Vzpon mimo kočice Refuge des Oulettes de Gaube, 2151 m, 7,5 km, 2,5 h hoje. Dalje na sedlo Hourquette d'Ossoue, 2734 m, ter na vrh Petit Vignemale, 3032 m, 3,5 h. Celotna tura vzpon šest ur; sestop tri ure.

Le Uertice de Anayet

Naslednji dan smo se zapeljali čez prelaz na špansko stran. Na prelazu smo lahko kupili cenejše španske sire in prekajane suhe salame. V majhnih restavraci-

*Mimo jezera Anayet vodi ena najlepših poti v osrednjih Pirenejih.
Foto Marlenka Drevenšek*

jah so nam postregli z izvrstno paeljo. Nastanili smo se v smučarskem središču Formigal v dolini Valle de Tena. Pohod smo začeli ob cesti do smučišča Anayet. Na Corral de las Mulas smo sledili označeni pohodni poti. Dolgo smo se postopoma vzpenjali v terasah do sedla z jezerom Col del Anayet. To je eden najlepših pohodov v osrednjih Pirenejih. Značilna oblika vrha, lepota jezera in bližnjih gora. Midi d'Ossau je obvezen pohod za vsakogar, ki obišče aragonske Pireneje. V gladini vode lahko občuduješ odsev obrisov gora Pic du Midi d'Ossau, 2884 m, in Pic d'Anayet, 2545 m. Pic du Midi d'Ossau ima zelo posebno obliko in predstavlja simbol francoskih Pirenejev. Tu vodi prava romarska pot turistov, pohodnikov in alpinistov. Mnogi se sprehodijo samo do jezera. Naš cilj je bil Le Vertice de Anayet, 2555 m, ki je neobičajen konglomerat z zelo zanimivo kamninsko sestavo. Opazovali smo, kako se je vsak kamen bleščal v svoji barvi in strukturi. Izbrali smo si vsak svoj balvan in se fotografirali. Zbita prašna pot s sedla na greben je bila polna drobnega kamenja in je zahtevala miren korak. Na vrhu se nam je odprl pogled na celotno verigo gora, med njimi tudi na črno-belo goro Inferno. Vrnili smo se po poti vzpona in za celotno turo porabili okoli sedem ur.

Izhodišče Corral de las Mulas, 1625 m. GR11 po cesti do smučišč, 1740 m, 30 minut. Po dolini, ki se dvigne v treh stopnjah do platoja z jezeri Anayet, 2226 m, dve uri, dalje na sedlo Col del Anayet, 2413 m, 30 minut. Po grebenu na vrh, 30 minut. Sestop 2.5 h. Skupaj 6–7 h.

Pic Peyreget

V severnem baskovskem predelu prostrane gorske planote L'Ossau smo v šestih urah prehodili krožno pot Cirque d'Anéou. Med vzponom smo presenetili črede velikih svetlih krav in rogatih gorskih ovc. Komaj smo izsilili prehod med rogovi. Na ovce so budno pazili pastirji z značilnimi revolucionarnimi kapami, ki so prebivali v tradicionalnih kamnitih stajah. Nad čredami so krožile velike ujede. Največ je bilo beloglavih jastrebov, verjetno vsaj eden tudi črni jastreb. Nekateri so videli planinskega orla ali pa so ga zamenjali s drugimi ujedami. Med velikani so bili tudi manjši ptiči, krokarji. Če imaš srečo in si dovolj hiter, lahko katerega tudi fotografiraš. Naš cilj je bil Pic Peyreget, 2487 m. Izhodišče je bilo parkirišče na d'Anéou. Sledili smo poti Col du Soum de Pombie do kočice Refuge de Pombie, 2031 m. Koča je v osrčju narodnega parka, v zgornji dolini Ossau, ob vznožju jugovzhodne stene Pic du Midi d'Ossau in predstavlja izhodišče za vzpon na ta vrh po bolj ali manj zahtevni, tudi plezalni poti. Na vrhu smo se ponovno razgledali po vsej centralni verigi Pirenejev ter občudovali škrbino v prelazu Rolandovih vrat. Po bajeslovnem izročilu je globoko škrbino v centralni gorski verigi ustvaril kraljevič Roland, ko je zamahnil z mečem, da je izklesal prehod.

Krožna pot: parkirišče d'Aneou, 1720 m – Col du Soum de Pombie, 2129 m, 1 h – Refuge de Pombie, 2031 m, 15 minut – Col de Peyreget, 2300 m, 1 h – vrh še 30 minut, sestop tri ure, skupaj šest ur.

*S poti na Pic Peyreget
Foto Marlenka
Drevenšek*

Počitek v ferati: Los Mallos de Riglos

Malo počitka smo si prislužili v španskem mestu Jaca ob reki Aragon. Mesto leži na križišču poti med Si-ragoso in nekdanjo kraljevino Aragon. Njegova posebnost je ogromna peterokraka trdnjava Citadele. Mesto je polno arhitekturnih znamenitosti in mestnih palač. Posebna je mestna ura, ki je nekoč služila kot zapor. Pred njo stoji bronasti kip aragonskega kralja. Mesto je živahno, polno turistov, za večerjo zlahka najdete veliko dobrih restavracij. Cilj naslednjega dne so bili Los Mallos de Riglos, zaobljeni vertikalni stolpi iz rdeče konglomeratne zemlje, ki se dvigajo iz nižine. Domačini jim rečejo krompirji. Do stene smo kar nekaj časa hodili po prašni poti. Plezalna smer je bila ocenjena s težavnostjo D, kar se nam je zdelo malo precenjeno. Krožna pot in plezanje po ferati se je končalo na razgledišču Mirador de los Buitres. Na vrhu smo v tišini zelo od blizu opazovali velike ujede. Obsedeti na vrhu in samo občudovati te veličastne živali je bilo nekaj najlepšega. Dan je bil popolnoma izpolnjen.

Ordesa

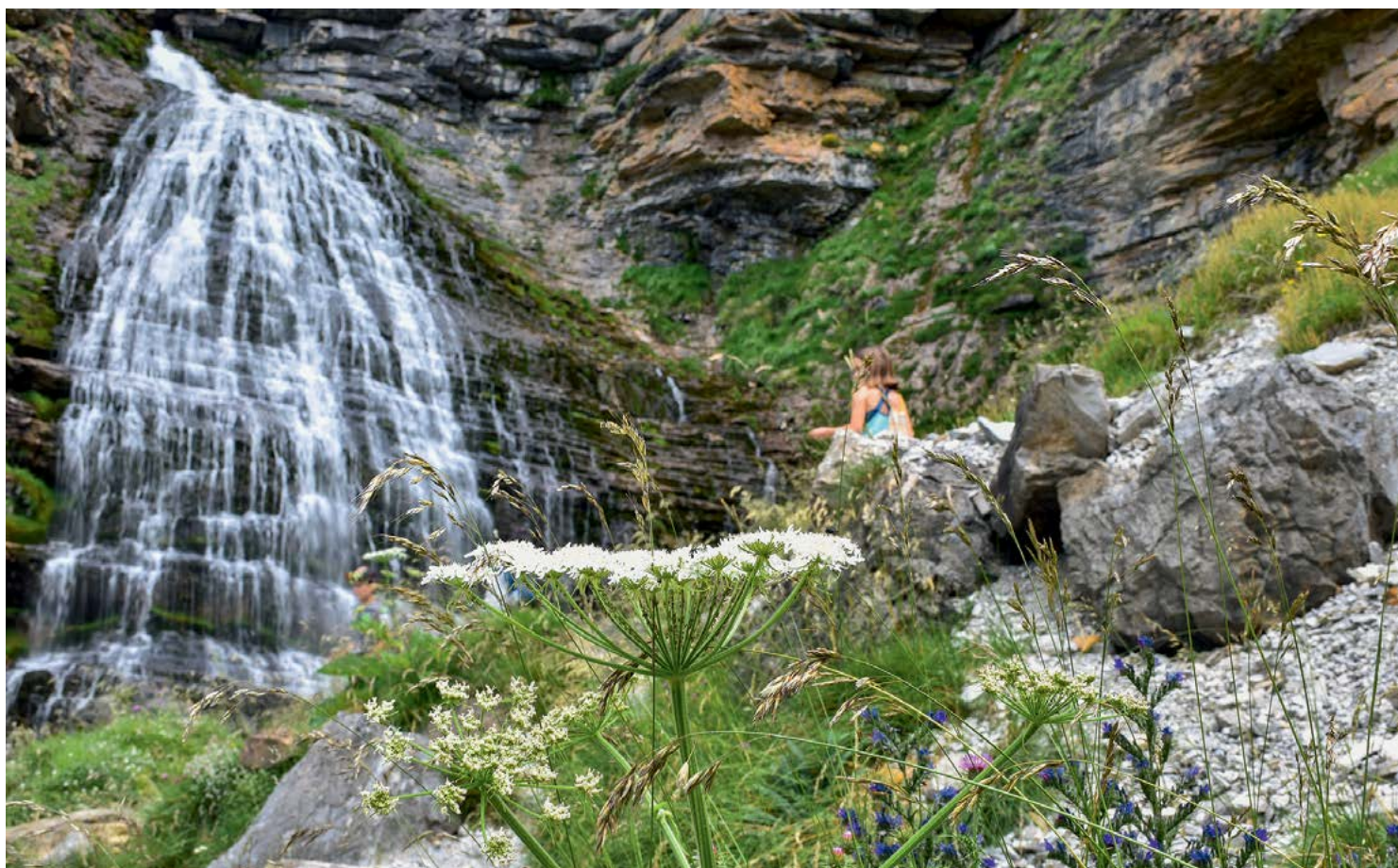
Naslednji dan smo bili namenjeni v narodni park Ordesa, ki je od leta 1918 najstarejše zavarovano območje v Španiji. Pokriva 156 km in je od leta 1997 uvrščen na Unescov seznam svetovne dediščine kot biosferni rezervat. Zaradi ozke in ovinkaste ceste imajo iz bližnje vasice Torla vsakih 15 minut organiziran avtobusni prevoz v Ordeso. Kanjon je izjemno globoko vklesan v veličastno gorsko pokrajino. Visoke planote so zelo suhe, doline zelene, vmes so pašniki in gozdovi. Vode oblikujejo veliko število

slapov, ki derejo skozi soteske. Ves čas smo opazovali večino pirenejskih tritisočakov, tudi Monte Perdido (Izgubljeno goro). Sprva smo izbrali nižinsko pot, kjer smo si najprej ogledali večino slapov vse do zatrepa ledeniške doline Circo de Soaso do slapu la Cola de cabello (Konjski rep). Ogromen slap kot pajčevina konjske žime pada čez skalni masiv. Zatrep je idilična barvna mešanica rastlin in različnih barvnih plasti skal v velikanskem kanjonu. Vijoličaste perunike so barvno izstopale med rumenimi metuljnicami, ki so v nizkih grmih pokrivalo travnike vse do visokih barvitih raznolikih skalnih plasti. Za povratek smo

*Los Mallos de Riglos
Foto Marlenka
Drevenšek*

*Circo de Cotatuero
v Ordesi
Foto Marlenka
Drevenšek*

izbrali višinsko pot, ki nam je odstrla nova obzorja. Staro razgledišče je omogočalo neskončne razglede po kanjonu navzdol in iz oči v oči smo zrl v nedrje tisočmetrskih barvitih plasti skalovja. Spust v kanjon je bil hudo navpičen. Med potjo sem popila vso zalogo tekočine in na začudenje prisotnih v lokalu v nižini sem na dušek spila pivo in liter radenske, da sem se malo odžejala.

Zadnji dan smo obiskali še kanjon La Garganta de Escuain ali Sestrales Alto, 2100 m, nad kanjonom Añiscló. Pot je zahtevala prevoz s terenskimi vozili in okoli pet ur hoje. Nekateri smo izbrali tudi vrh nad hotelom v mestu Ainsa, kjer je bila opazovalnica ptic in na strmih skalah tudi polna gnezda. Z vrha smo si lahko ogledali ogromno jezero na sotočju rek Rio Cinca in Rio Ara. Jezero z brano zadržuje ogromno količino turkizno zelene vode na sicer izsušeni španski zemlji. V okolici so veliki nasadi mandljevcev.

Turistične znamenitosti

V okolici Jace stojita dva zelo posebna samostana San Juan de la Peña, reda katoliških puščavnikov. Zgornji samostan je zgrajen pod skalnim spodmolom tako, da je del skale. Legenda govori, da je kraljevič s konjem vred padel čez pečine in preživel. V zahvalo je na tem mestu zgradil samostan pod skalnim obokom. V notranjosti so z neverjetno pozornostjo in občutkom v kamen izklesani elementi živalske in rastlinske motivike iz časa gotike. Pod nivojem zemlje so skrite še

starejše kapele in hodniki s starimi freskami. Ta nenavaden samostan je bil zame najbolj čaroben kraj na naši poti. Izjemna pozornost, namenjena prizorom križanja in asketski arhitekturi, presega vse spektakle umetelnih maš z več deset tisoč romarji v bližnjem Lurdu. V vsakem primeru je to tudi mnogo starejši kraj za versko meditacijo. Samo nekaj kilometrov nižje je še drugi, novejši samostanski kompleks. V spodnjem samostanu si lahko ogledate odličen didaktičen prikaz življenja menihov. Tu so kristjani začeli svoj vojaški pohod nad muslimane. Mimo vodi tudi Jakobova pot proti Santiagu de Compostela.

Ne le gore, tudi španske vasi so nekaj posebnega. Takšno je tudi trgovsko mesto Ainsa. Hiše so kot nedotaknjene iz srednjega veka, stisnjene v harmonično celoto okoli cerkve sv. Marije z vitkim zvonikom iz zgodnjega 11. stoletja. Raziskati je treba skrite stare ulice, poiskati raznolike portale ... Na vrhu hriba na SV stoji peterokotna trdnjava z obzidjem in starodavnim simbolom črnega hrasta, črnike. Predstavlja simbol Aínse, kjer se je odvijala zgodovinska bitka med kristjani in muslimani. Potek bitke je odločil neobičajen pojav, prikaz rdečega križa na črniki. V spomin na to bitko vsako leto uprizarjajo predstavo La Morisma z originalnimi teksti in kostumi. Na koncu potovanja smo se tik pred prihodom naših uspešnih kolesarjev na dirki po Franciji ustavili še v zgodovinskem Carcassonnu z dvojno trdnjavo, ki je vpisana na seznam Unescove dediščine. ●

Monte Perdido nad
Ordeso
Foto Marlenka
Drevenšek

Gibanje z zavedanjem

Kako izboljšati ravnotežje

Pot po ostrem grebenu zahteva dobro ravnotežje. Pot na Terzo Piccolo, zadaj Sappada
Foto Oton Naglost

Sposobnost vzdrževati ravnotežje je za naše življenje ključnega pomena. Dobro ravnotežje, ki je pomembno tako rekoč za vse, kar v gibalnem smislu počnemo, pogosto jemljemo za samoumevno. Ravnotežje ni nekaj statičnega, temveč je dinamično in pretočno stanje, ki ga je treba prilagajati vsakemu trenutku posebej, pri čemer možgani in oči sodelujejo s celotnim telesom. Sčasoma lahko naša sposobnost vzdrževanja ravnotežja postane okrnjena iz različnih razlogov, npr. zaradi težav z držo, omejene gibljivosti, morebitnih poškodb in slabšanja vida.

Dobro ravnotežje pripomore tudi k varnejšemu obiskovanju gora; še zlasti je pomembno, če ga premoremo na izpostavljenih grebenih, zahtevnejših poteh ali brezpotjih. Ohranjamo ga lahko z izvajanjem različnih vaj, ki jih je moč najti tudi na spletu. V tem prispevku opisana gibalna aktivnost se od drugih razlikuje po tem, da med gibanjem usmerjamo pozornost na zaznave in občutke – kako neki gib naredimo, kaj aktiviramo v telesu, da ga lahko izvedemo, kje zaznamo odziv nanj, kje se preveč naprezamo in kako lahko popustimo odvečne napetosti, ki preprečujejo svobodno potovanje giba po telesu. Tudi med počitkom ostanemo osredotočeni, da zaznamo morebitne spremembe v občutenju določenih delov telesa, v zaznavanju dihanja in splošnega počutja. Z usmerjanjem pozornosti, počasnim izvajanjem raznovrstnih gibalnih zaporedij na čim lahkotnejši način in zaznavanjem razlik v občutenju telesa nago-varjamo možgane, ki nato z izbiro nam najprijetnejše gibalne različice reorganizirajo naše gibanje tako, da postane lahkotnejše in funkcionalnejše. To je bistvo metode Feldenkrais – naučiti se gibati s čim manj napora in čim večjo učinkovitostjo.

Peščica priporočil za popotnico

Za največji učinek gibalne izkušnje po metodi Feldenkrais je vredno upoštevati nekaj priporočil, ki so diametralno nasprotna našemu ponotranjenemu prepričanju, da se brez muje še čevelj ne obuje. Principi dela po omenjeni metodi so živo nasprotje olimpijskemu geslu Višje, hitreje, močnejše. Morda jih najbolje povzamemo s klišejskim Manj je več, kar je za marsikoga zahteven pristop, ki pa na dolgi rok prinaša presenetljive in predvsem trajne izboljšave.

Začnimo postopno. Vsak gib naj bo na začetku čisto majhen, dolg nekaj centimetrov ali celo le nekaj milimetrov. Z vsako naslednjo ponovitvijo lahko gib postopno povečujemo in ob tem skrbno spremljamo občutke, ki se ob tem porajajo. Majhni gibi so običajno prijetni, lahkotni, udobni, ko pa jih začnemo povečevati, lahko začutimo, kdaj se pojavijo napetosti, kdaj trčimo ob nelagodje ali celo bolečino. Vedno ostanemo pri takem obsegu giba, ki v nas sproža prijetne občutke.

Hitimo počasi. Hitro lahko naredimo samo tisto, kar že (po)znamo. Če želimo zares *raziskati* različne možnosti gibanja in se iz njih nekaj *naučiti*, gibe izvajamo

¹ Certificirana Feldenkrais pedagoginja.

tako počasi, da lahko začutimo njihovo kakovost. Do kam naredimo gib zlahka? Je gib gladek ali se zatika? Je prijeten ali povzroča nelagodje in bolečino? Včasih so gibi lahko neobičajni, nepoznani – vzemimo si čas, da se jih navadimo. Tiste, ki so nam prijetni, lahko še malce podrobneje raziščemo.

Udobje je na prvem mestu. Zares pomembno je, da nam je v vsakem položaju in med izvajanjem vsakega giba povsem udobno. Če začutimo bolečino, je ne spreglejmo – bolečina nam sporoča, da je bolje poiskati drugačen način gibanja. Zmanjšamo in upočasnimo gibanje; če to ne pomaga, si poskusimo gib čim bolj natančno predstavljati v mislih.

Iščimo najlažjo pot. Med gibanjem smo ves čas pozorni na to, ali se kje v telesu preveč naprezamo. Odvečno mišično napetost lahko pogosto zaznamo v čeljusti (stiskamo zobe) ali grlu, trebuhu ipd. Stremimo k nenehnemu zmanjševanju napora. Zelo dober kazalnik prevelikega naprezanja je naše dihanje – če ni sproščeno in če zadržujemo dih, se trudimo bolj, kot je treba.

Pogosto počivajmo. Čeprav so gibi počasni in neznatni, z njimi pogosto nagovarjamo dele telesa, ki jih običajno ne uporabljamo in se jih slabo zavedamo, zato se lahko pojavi nelagodje. Gibati prenehamo takoj, ko začutimo, da ni več lahkotno in prijetno. Zelo kratek predah naredimo med vsakim posameznim gibom, da se izognemo avtomatičnemu ponavljanju gibov. Med vsakim počitkom se zavemo občutkov v telesu in jih primerjamo z občutki med prejšnjim počitkom. Čim se zavemo, da z mislimi nismo več pri stvari, odnehamo z gibanjem.

Poskrbimo za raznolikost. Poskusimo vsak gib narediti na malce drugačen način. To lahko dosežemo že samo s tem, da vsakič, ko izvedemo isti gib, usmerimo pozornost na drug del telesa in tam zaznamo odziv na gib. Lahko spremenimo tudi obseg ali hitrost giba, smer potovanja določenega dela telesa v prostoru ipd.

Bodimo pozorni. Z usmerjanjem pozornosti sprožimo zavedanje, ki je ključno za učenje oziroma izboljšanje. Če želimo spremeniti svoje gibanje, se moramo najprej zavedati, kako se gibljemo. Zato je usmerjanje pozornosti bistveno pomembnejše kot gibanje samo. Za izboljšanje je pomembnejše, da naredimo zgolj nekaj majhnih, počasnih gibov, združenih z zavedanjem, kakor pa serijo obsežnih gibov, ki jih izvajamo povsem samodejno, brez pozornosti in zaznavanja občutkov.

Gibalno raziskovanje

Med gibanjem je zelo pomembno, da se počutimo varne, zato lahko opisane gibalne kombinacije izvajamo v bližini stola z naslonjalom za hrbet ali stene, ki nam lahko nudita oporo. Za začetek naredimo nekaj korakov in opazujemo, kako hodimo. Občutimo, kako polagamo stopala na tla, kako občutimo kolke, zavemo se gibanja medenice, prsnega koša in ramen.

1. Stojimo, z desno roko se po potrebi opremo na naslonjalo stola ali na steno. Prekrižamo nogi tako, da je desna noga pred levo in da se zunanja stran desnega gležnja stika z zunanjo stranjo levega gležnja oziroma da je desno stopalo položeno na tla ob zunanjem robu levega stopala. Oba podplata naj bosta v stiku s tlemi po vsej dolžini.

2. Počasi začnemo izmenično premikati medenico za malenkost v levo in v desno. Zavemo se, kako se pri tem teža prenaša po stopalih – enkrat eno stopalo malce bolj pritisne ob tla, drugič pa drugo. Glavo zadržimo na sredini, ne nagibamo trupa. Naredimo tako majhen premik medenice, da je gibanje popolnoma prijetno. Gib ponovimo tolikokrat, da začutimo, kako nam postane domač in ga lahko naredimo na udoben način. Zaznamo, ali se kje v telesu pojavlja odvečna napetost, ki omejuje gibanje. Sprostimo čeljust, razmaknemo zobe, dihamo sproščeno. Vrnemo nogi v začetni položaj in si malce oddahnemo.

3. Prekrižamo nogi tako, da je leva noga pred desno in da se zunanja stran levega gležnja stika z zunanjo stranjo desnega gležnja oziroma da je levo stopalo položeno na tla ob zunanjem robu desnega stopala. Oba podplata naj bosta v stiku s tlemi po vsej dolžini.

MIKROGIB

SI ŽELITE PODARITI NAJLEPŠE
DARILO ZA NOVO LETO?

METODA FELDENKRAIS

Prijavite se na Feldenkrais delavnico

OHRANI RAVNOTEŽJE.

Začnemo v januarju 2023.

E: mateja@mikrogib.si

WWW.MIKROGIB.SI

1. Ena od dveh različnih osnovnih položajev nog pri izvajanju vaje
Foto Mateja Pate

2. Nagib glave in ramen
Foto Mateja Pate

3. Pogled vstran
Foto Mateja Pate

4. Pogled gor
Foto Mateja Pate

5. Pogled dol
Foto Mateja Pate

4. Počasi in previdno začnemo izmenično premikati medenico v levo in v desno. Zavemo se, kako daleč v eno in v drugo stran jo lahko premaknemo, da je gib popolnoma prijeten. Glava naj ostane na sredini, ne nagibamo trupa. Je premik medenice v levo in v desno lažji ali težji zdaj, ko je druga noga spredaj? Kako položaj nog vpliva na premik medenice? Začutimo dogajanje v hrbtu, vratu in ramenih, ko premikamo medenico. Zavemo se, kako organiziramo gibanje, da postaja vse lahkotnejše. Vrnemo nogi v začetni položaj in malo počivamo.

5. Prekrižamo nogi, kot je opisano pri točki 1 (desna noga pred levo). Zdaj počasi in za malenkost večkrat izmenično nagnemo glavo in ramena proti levi in proti desni. Kaj se pri tem dogaja v kolkih? Merilo za lahkotnost gibanja naj bo dihanje. Lahko med gibanjem ves čas sproščeno, enakomerno dihamo? Vrnemo nogi v začetni položaj in si malce oddahnemo.

6. Prekrižamo nogi, kot je opisano pri točki 2 (leva noga pred desno). Ponovno počasi izmenično nagibamo glavo in ramena proti levi in proti desni. Je gibanje lažje ali težje kot prej, ko je bila desna noga spredaj? Vrnemo nogi v začetni položaj in počivamo. Nato se malo sprehodimo. Se morda malo jasneje zavedamo kolkov? Kolčna sklepa sta globoko v dimljah približno v višini sramne kosti.

7. Vrnemo se ob stol ali steno in prekrižamo nogi, kot je opisano pri točki 1 (desna noga pred levo). Tokrat premikamo medenico počasi in previdno naprej in nazaj. Občutimo, kako se prenaša teža po podplatih; enkrat je več teže na prstih, drugič na petah. Med premikanjem medenice naj bodo roke, ramena in vrat čim bolj sproščeni, da lahko občutimo, kako se glava in roke premikajo v nasprotni smeri kot medenica. To nam pomaga vzdrževati ravnotežje. Če se počutimo dovolj varno in udobno, morda lahko dvignemo obe peti od podlage, ko pomaknemo medenico naprej, in nasprotno, dvignemo sprednji del obeh stopal od podlage, ko pomaknemo medenico nazaj. Vrnemo nogi v začetni položaj in počivamo.

8. Prekrižamo nogi, kot je opisano pri točki 2 (leva noga pred desno). Nadaljujemo počasno in previ-

dno premikanje medenice naprej in nazaj tako kot v prejšnjem koraku. Zaznamo, ali drugačen položaj nog vpliva na premikanje medenice. Je gibanje lažje ali težje kot prej? Vrnemo nogi v začetni položaj in naredimo nekaj korakov.

9. Vrnemo se ob stol ali steno in prekrižamo nogi, kot je opisano pri točki 1 (desna noga pred levo). Stojimo vzravnanost v čim udobnejšem položaju. Počasi in previdno obrnemo glavo v levo in v desno, tako da pogledamo prek ene in druge rame. Pozorno spremljamo gibanje, da lahko zaznamo, kdaj postane obračanje nelagodno, in takrat zamenjamo smer gibanja. Naslednjič se obrnemo samo za toliko, da ne občutimo nelagodja. Nekajkrat ponovimo obračanje in se zavemo, v katero smer se obrnemo lažje. Nato nekajkrat pogledamo proti stropu in proti tlu. Zavemo se, v katero smer je gib lažji. Občutimo, kako se kolki prilagodijo gibanju glave.

10. Spremenimo položaj nog, tako da je zdaj spredaj leva noga. Nadaljujemo obračanje glave v levo in v desno, tako kot je opisano pri točki 9. Nato še nekajkrat pogledamo proti stropu in proti tlu. Pri katerem položaju nog lažje vzdržujemo ravnotežje? Vrnemo nogi v začetni položaj in počivamo.

11. Spet prekrižamo nogi tako, da je desna noga pred levo. Zakrožimo z medenico in občutimo spreminjanje pritiskov stopal ob tla. Zavemo se, da z medenico rišemo krog po zraku, s stopali pa po tleh. Vrnemo nogi v začetni položaj in si oddahnemo.

12. Spremenimo položaj nog tako, da je zdaj leva noga pred desno. Nadaljujemo kroženje medenice in se ponovno zavemo, kako se s kroženjem medenice spreminjajo pritiski stopal ob tla. So pri tem položaju nog krogi, ki jih rišejo stopala v stiku s tlemi, bolj gladki, bolj okrogli? Prenehamo kroženje medenice in se sprehodimo po prostoru. Opazujemo hojo in zaznamo morebitne razlike s hojo pred izvajanjem opisanih gibov. So stopala med hojo manj razmaknjena kot običajno? Ponovno občutimo stopala, kolke, medenico, prsni koš, ramena.

Srečno na vaših poteh – in dobro ravnotežje vam želim! ○

Vaja v domačem kraju
Arhiv Jerneja Ržena

Učasih kava ni samo kava

Tiha zahvala bovških reševalcev

Spominjam se lanskega poletja in enega od dežurstev na Brniku. Neka posebnost mi je ostala v spominu in me prepričevala, da jo je morda smiselno zapisati. Verjetno zato, ker je lepe zgodbe danes vedno težje najti, in tudi zato, ker gredo majhni in posebni trenutki v pozabo, če o njih ne poveš drugim. In lepe stvari je lepo deliti.

Pozno poletno popoldne je. Beton in asfalt na letališču Brnik sta razgreta od vročega poletnega sonca. Dežurna soba gorskih reševalcev na Brniku. Vzdušje je mirno in skorajda lenobno. Za nami sta že dve dokaj zahtevni reševalni intervenciji na Bovškem koncu. V prvi smo iz strme grape v helikopter, ki je lebdel le nekaj metrov od stene, dvignili planinko s poškodovano nogo. Druga akcija je bila na moč podobna prvi, le da je bila zavarovana plezalna pot še nekoliko strmejša, da je bila poškodovana planinka noseča ter da se je elisa helikopterja vrtela še za nekaj decimetrov bliže steni. Po vrnitvi na Brnik, z vmesnima postankoma na Jesenicah, smo morali nekaj pojesti, zato se nam trenutno tudi razmišljati ne da kaj preveč.

Kljub temu zazvoni telefon. Iz Centra za obveščanje sporočajo, da sta se dva francoska planinca izgubila v megli nekje na območju Prisanka. Čeprav govorita samo francosko, jima je s pomočjo gorskih reševalcev poliglotov iz Bovca uspelo sporočiti, da sta tudi premražena. Pri vkrcavanju v helikopter s posadko ugotovljamo, da imamo danes očitno plačan abonma za reševanje pri Bovčanih. S helikopterjem priletimo na območje Prisanka, vendar zaradi goste megle

in oblakov, ki se krčevito oklepajo gore, v kateri se skriva Ajdovska deklica, ne moremo pregledati vseh pobočij in planinskih poti. Pilot se v pogovoru z bovškimi gorskimi reševalci zato odloči, da bomo pristali v Trenti ter počakali, da se oblaki razkadijo, nato pa bomo nadaljevali iskanje ter poskušali najti premražena in izgubljena francoska planinca. Planincema je uspelo sporočiti še, da ima eden od njiju oblečeno belo vetrovko ter da ne znata poslati koordinat GPS, da bi videli, kje sta. Super, vsaj nekaj. Bela vetrovka, odličen kontrast na našem apnencu. Planinca bomo našli, kot bi mignil.

Helikopter pristane v bližini informacijskega središča v Trenti. K nam pristopijo lokalni gorski reševalci ter nekaj radovednežev. Eden od reševalcev je na hitro preštel, koliko nas je v helikopterju, ter odšel. S preostalimi reševalci smo se pogovarjali, katera območja smo že pregledali in kje bi bilo še smiselno nadaljevati iskanje.

Čez nekaj minut se je vrnil reševalec, ki je pred tem brez besed odšel. V roki ni imel računa za turistično takso ali kaj podobnega, ampak pladenj s šestimi kavami iz avtomata.

"Vzemite si kavo, da pridete malo k sebi ter da ne boste zaspali med čakanjem," je rekel v šali, nato pa vsakemu v helikopterju podal kartonasti kozarček z vročim napitkom.

Dobili smo kavo

Ob koncu vročega poletnega dne smo dobili še bolj vročo kavo. Ampak tokrat kava ni bila samo kava, bila je veliko, veliko več. Za hip je pregnala skrbi, kaj se dogaja s premraženima in izgubljenima planincema na gori. Bila je tiha zahvala bovških reševalcev, ker smo jim tega dne pomagali že na dveh zahtevnih akcijah. Med pitjem kave smo začutili, da nas kolegi reševalci podpirajo ter da tudi njim ni vseeno, kaj se dogaja tam zgoraj. Kava nam je dala potrditev, da delamo prav, ko vsi skupaj pomagamo ljudem v stiski. Bila je hvaležnost reševalcev, ker jim pozno popoldne ne bo treba oditi na goro iskat planincev, ker bomo, če bo to le mogoče, to namesto njih opravili s helikopterjem. Čeprav vem, da bi tudi v trdi temi ter dežju in vetru odločno odšli na goro, če bi bilo treba. V kavi so bili skrite besede, ki si jih gorski reševalci ne povemo drug drugemu, ker baje nismo "mevžasti". S kavo in med pitjem kave smo si sporočili: "Lepo te je po dolgem času spet videti. Kako si? Kako ti gre? Ali greš še kaj plezat? Oglasi se kdaj, ko boš v naših koncih! In pazi nase, ko boš lazil po hribih!" Kava je bila še mnogo več, ampak vsega se ne da oz. ne znam opisati z besedami. Da, bila je samo kava, ampak imela je povsem drugačen okus in vrednost. Bila je dobrodošlica in slovo hkrati.

Ajdovski deklici je naposled uspelo prepričati oblake in meglince, da so se odmaknili od njenega skalnatega domovanja, zato smo se ponovno zbasali v helikopter ter odleteli proti Prisanku. Nadaljevali smo in iskali, vendar se bela vetrovka nikakor ni hotela prikazati, zaradi česar se je v nas počasi plazila vedno večja zaskrbljenost. Potem pa hreščanje v radijski postaji in sporočilo bovških reševalcev, da je planincema uspelo najti markirano pot ter da sama sestopata proti Vrščicu. Veselje, olajšanje in hvaležnost, da sta planinca v redu. Polet nazaj proti Brniku. Polet čez naše lepe hribe, ki žarijo v poslednjih žarkih zahajajočega poletnega sonca. Prvinska lepota. Ko veš, da je poseben dan. Takrat, ko je res lepo in gredo kocine pokonci. Ko tudi pilot, ki je vaje takih pogledov in razgledov, iz žepa potegne telefon in naredi nekaj fotografij Triglava, ki se kopa v večernem soncu. Na vrhu Triglava opazimo samotnega planinca. Samo predstavljamo si lahko, kako uživa v tem razgledu. Pomahamo mu, čeprav našega pozdrava verjetno ne vidi. Ampak to nobenega od nas ne moti. Včasih več občutimo s srcem, kot pa vidimo in slišimo. Še posebej v gorah. Na Brniku se nihče ne pritožuje, ker smo morali nekoliko podaljšati delovnik. Vsi vemo, da je bil za nami poseben dan.

Hvala gorskim reševalcem iz Bovca, ekipi GRS na Brniku ter posadki helikopterja za takšen dan in takšne izkušnje. Tistega poletnega dne kava ni bila samo kava. In dan je bil preveč lep, da bi se končal žalostno. ◉

Bližamo se vrhu Slovenije. Foto Jernej Ržen

Prelet Triglava Foto Jernej Ržen

Mire Steinbuch

Zlati cepin za življenjsko delo Silvu Karu

Angleški alpinist Paul Pritchard je v svojem knjižnem prvencu *Nevarna igra* (Sidarta, 2009) Silvu Karu posvetil poglavje z naslovom Naključni junak. Piše, da lokalni poznavalci v Patagoniji "govorijo o njegovih smereh s kančkom humorja, ker so tako nesramno drzne". Za dve od njih, Hudičevo zajedo v Fitz Royu in Peklensko direktisimo v Cerro Torreju je značilna ne samo velika težavnost, temveč tudi velika objektivna nevarnost, zaradi katere ju včasih nekateri neodvisno imenujejo "tisti slovenski splakovalni kuloar smrti".

Silvo z zlatim cepinom, nagrado za življenjsko delo; nagrada, poimenovano po Walterju Bonattiju, Briançon 2022
Arhiv Silva Kara

Ko sta se spoznala na Škotskem, kamor je Silvo prišel predavat o svojem alpinizmu, je Pritchard spoznal, da je tudi Silvo Karo samo človek, prijazen in brez nadnaravnih razsežnosti, saj gre v slabem vremenu raje na kavo kot plezat po ledu, kajti slabega vremena se je dovolj naužil v že gorah. V omenjenem poglavju se pojavita tudi imeni Janez Jeglič in Franček Knez. Silvo je nekaj svojih najboljših in najdrznejših vzponov, v slogu lahek in hiter, opravil z enim ali drugim ali z obema skupaj. Trojno navezo so poimenovali trije mušketirji; Bernadette McDonald jim je v svoji knjigi *Alpski bojevniki* (Sidarta, 2016) posvetila poglavje.

Z odličnimi vzponi je Silvo nadaljeval tudi po Janezovi in Frančkovi mnogo prezgodnji smrti. Preplezal je več kot dva tisoč smeri, od tega čez tristo prvenstvenih. Znan je tudi po nekaterih hitrih vzponih, stenskih dirkah gor in dol, a tudi plezalnih solo maratonih v slovenskih stenah; v Paklenici je z Markom Lukičem preplezal šest smeri v petnajstih urah. Precej je plezal s Švicarjem Aishanom Ruppom, v Patagoniji z Rolandom Garibottijem iz Argentine, v domačih

gorah pa s slovenskimi soplezalci in soplezalkami. Z Ruppom sta npr. opravila takrat najhitrejši vzpon v smeri Direct Northwest Face, 750 m, v Half Domu v Yosemiteh v enajstih urah in dvajsetih minutah. Dobre vzpone je nanizal tudi z Andrejem Grmovškom v Patagoniji in Karakorumu; v Planji je z njim splezal prvenstveno Johanovo smer, posvečeno Janezu Jegliču. Z Luko Lindičem sta v domačih in evropskih stenah preplezala več odmevnih smeri, tudi Steber, spominsko smer Frančku Knezu v Široki peči.

Rekel je, da je konkurenca za laskavo priznanje, poimenovano nagrada Walterja Bonattija, velika. Lahko bi ga dobil kdor koli izmed živečih vrhunskih alpinistov. Postal je drugi Slovenec z zlatim cepinom v tej kategoriji, leta 2018 ga je dobil Andrej Štremfelj. Pridružila sta se družini legendarnih imen, kot so Walter Bonatti, Reinhold Messner, Kurt Diemberger, Chris Bonnington, Woyciech Kurtyka, Catherine Destivelle – če omenim le nekatere.

Leta 2007 je Silvo Karo ustanovil Festival gorniškega filma Domžale. Na tovrstnih festivalih po svetu je bil nekajkrat član žirije, bil je tudi v žirijah za podelitev zlatih cepinov. Napisal je avtobiografijo z naslovom *Alpinist* (samozaložba, 2018); prevedena je v italijanščino (*Versante Sud*, 2018) in angleščino (samozaložba, 2020). Za knjigo *Voices from the Summit* je napisal esej Patagonia: Terra Mystica. Posnel je tudi nekaj dokumentarnih filmov. Njegov *Cerro Torre South Face* je leta 1989 na festivalu v Trentu prejel srebrni encijan kot najboljši alpinistični film. Prejel je številna domača in mednarodna priznanja ter nagrade.

Leta 1992 so ga povabili v skupino G.H.M., *Le Groupe de Haute Montagne*. Njen član je leta 1994 postal tudi Marko Prezelj. Leta 2010 je Karo postal častni član najstarejšega alpinističnega kluba na svetu, angleškega *Alpine Club*. Še istega leta, po osmih letih odlašanja, je tedanji predsednik republike odlikoval Frančka Kneza in Silva Kara z redom za zasluge za "njune dosežke v slovenskem alpinizmu in za prispevek k ugledu slovenskega gornišva ter za večjo prepoznavnost Slovenije po svetu". ◉

Posvet tudi o pasteh družbenih omrežij

Marsikateri nesreči bi se dalo izogniti

Na 16. strokovnem posvetu Gore in varnost, ki so ga 26. novembra na Igu pripravili PZS, Gorska reševalna zveza Slovenije (GRZS) ter skupni Odbor Gore in varnost v sodelovanju z Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje, je inštruktor GRZS Jurij Jeršin predstavil primere gorskih nesreč in posameznih dogodkov, ki so se zgodili v zadnjih dveh letih v slovenskih gorah in ki nekateri, kot je dejal predavatelj, že mejijo na bizarnost.

Foto Matjaž Šerkezi

Največkrat se nesreče v gorah pripetijo zaradi pomanjkljive priprave na planinski izlet in slabega znanja uporabe tehnične opreme. Med vzroki so pogosto še nepoznavanje terena, neupoštevanje vremenske napovedi in slaba telesna pripravljenost. Izpostavil je tudi nesreče v gorah, ki bi se jim dalo izogniti ob upoštevanju vremenske napovedi in/ali uporabe ustrezne opreme: "Priča smo bili smrti osebe, ki je uporabljala samo zgornji del pasu in se je ob padcu zadužila." Reševali so tudi osebe, ki so padec v ferati sicer preživele, vendar s hudimi telesnimi poškodbami. "Tako v Sloveniji kot tujini beležimo porast *selfie* primerov, ko se oseba poskuša fotografirati na določenem slikovitem kraju, pri tem pa ni pozorna in izgubi ravnotežje in pade v globino," je opozoril na nesmiselnost in pritiske družbenih omrežij. Zadnje leto je v porastu tudi število nesreč gorskih kolesarjev, predvsem pri spustih. V veliki večini gre za primere na e-kolesih, saj ti omogočajo, da z njimi na dokaj preprost način prikolesarimo na vrh hriba, ne glede na znanje. V zadnjih dveh letih so v GRZS zabeležili tudi primere posredovanja v nesrečah beguncev.

Klemen Belhar, gorski reševalec, inštruktor GRZS in strokovnjak za javno komuniciranje, je predstavil, kako pravilno postopati v kriznih situacijah ter kako

komunicirati z mediji, koliko in katere informacije podati v prvih izjavah, če smo prisotni pri nesreči. Izpostavil je tudi pasti družbenih omrežij, njihov paradoks in odgovornost, kaj objavljamo in kako interpretiramo objave drugih: "Moč komuniciranja je v količini pravilno podanih informacij, iz katerih se lahko posameznik nekaj nauči."

Zadnji del posveta je bil namenjen novostim na področju plazovnih žoln in plazovnih nahrbtnikov. Aljaž Anderle, gorski vodnik z mednarodno licenco, gorski reševalec in strokovnjak na področju plazovne opreme, je poudaril pomembnost znanja in pravilne rabe plazovnega trojčka in nahrbtnika z zračnim balonom. Po mednarodnih smernicah Mednarodne organizacije za gorsko reševanje ICAR bi plazovna žolna morala zadostiti trem zahtevam: mora biti digitalna, imeti mora tri antene in možnost markiranja. "Analogne žolne starejšega tipa, kot je npr. Ortovox F1, so svoje odslužile in je čas za njihovo upokožitev," pravi Anderle. Posebej je opozoril, kako ravnati v primeru razlitja baterije v žolni: "Če se v žolni razlijejo baterije, morate imeti do tega ničelno toleranco in žolno obvezno nesti v pooblaščen servisni center. Domače servisne delavnice, ki jih lahko zasledimo tudi na družbenih omrežjih, so neodgovorne in zavajajoče." ●

Foto Jošt Gantar,
www.slovenia.info

Od hladnih ledenikov do toplega morja

Deset let projekta Alpe Adria Trail

Kdor išče nekaj nepozabnega, bo to našel na poteh Alpe Adria (AAT) v treh deželah, ki jih povezujejo tri kulture – Avstriji, Sloveniji in Italiji. Pot AAT je pohodniška in vodi od vznožja Velikega Kleka (Grossglocknerja), 3798 m, do Jadranskega morja v Miljah (Muggia). Letos pot zaznamuje deseto obletnico. Več opisov etap smo objavili tudi v *Planinskem vestniku*.

Pot je bila razvita in zasnovana v sodelovanju treh partnerjev – iz Avstrije (Kärnten Werbung), Slovenije (Slovenska turistična organizacija) in Italije (Turistična organizacija Furlanija-Juljska krajina). Pri organizaciji so sodelovala še nekatera planinska društva (ÖAV, CAI in PZS), ki so tudi partnerji poti ter odgovorni za vzdrževanje in označitev poti s tablami. Pot Alpe Adria je lahko prehodna in večinoma speljana po nealpskem območju. Etape potekajo po obstoječih poteh, ki so ustrezne pohodniške kakovosti in sledijo rdeči niti "Pohodništva po rajskem vrtu" – metafore za veliko raznovrstnost na južni strani Alp in v prostoru Alpe Jadran. Na pohodu od ledenikov Visokih Tur (Hohen Tauern), vzdolž jezer, potokov, vse do obale Jadranskega morja pohodniki spoznavajo kulturno raznovrstnost treh dežel, ki jih povezuje dolga skupna zgodovina. Lepota in čarobnost pokrajine bosta poskrbeli za nepozabne vtise in trenutke.

Pot se začne na avstrijskem Koroškem, v osrčju Narodnega parka Visoke Ture (Hohe Tauern). Vodi do Heiligenbluta, Grosskirchheima in srednjeveškega umetniškega mesteca Gmünd (Sovodenj), ki je dobitnik nagrade EDEN 2011. Nadaljuje se čez osupljive Miljske Alpe (Millstätter Alpe) s položnimi zaobljenimi vrhovi gorovja Nockberge. Nato poteka skozi biosferni park Nockberge do Arriacha, geografskega središča avstrijske Koroške, čez panoramske Osojske Alpe (Gerlitz Alpe) do Vrbe (Velden) ob znamenitem Vrbskem jezeru. V nadaljevanju se AAT poda na slovensko ozemlje in poteka skozi Kranjsko Goro ter vzdolž smaragdne Soče, skozi Triglavski narodni park v osrčju čudovitih Julijskih Alp, vse do vinorodnega okoliša Goriških brd ter do kobilarne in konjeniškega parka Lipica. V vinskem raju Brd prvič prestopi mejo z Italijo in na zahodu prispe v tradicionalno mesto Čedad (Civiale del Friuli). Naslednji cilj je divja pokrajina visoke kraške planote. V Devinu se

pot spusti k morju. Le nekaj naprej je končni cilj poti v idiličnem pristaniškem mestecu Milje, ki je mojstrsko položeno v soj Jadranskega morja.

Kontrastna, čezmejna in strastno navdihujoča je panorama, ki se odpira ob poti in jemlje dih. Korak za korakom, na vsakem od sedemsto petdesetih kilometrov, ki odkrivajo dežele po poti Alpe Adria. Rajske razgledi v "rajskem vrtu" so nepozabni sopotniki, ki nas v času čarobnega, meditativnega potovanja vedno znova vabijo k postanku. Tako uživamo v čudoviti igri narave z bobnečimi slapovi, v navdušujočem, delno že redkem živalskem in rastlinskem svetu, v toplih, lesketajočih se jezerih, žuborečih potokih in šumečih rekah. V paket je vključeno tudi milo sredozemsko podnebje, ki nagradi s številnimi sončnimi urami in prijetnimi temperaturami. Mamljivi vonji vzdolž poti že od daleč opozarjajo na dobrote iz ustvarjalne kuhinje Alpe Jadran. Nanjo vplivajo regionalne kulture prehranjevanja treh dežel, značilne lokalne dobrote pa postrežejo družabni gostitelji. Pohodniška zabava za mlado in staro je zagotovljena.

Etap je triinštirideset, od katerih je vsaka dolga približno dvajset kilometrov. Etape je med seboj mogoče kombinirati ali jih prehoditi kot posamezne pohode, in tako pokrajinske vrhunce doživeti v krajši in strnjeni različici. V vsaki etapi so na voljo številni razpoznavni znaki, ki pomembno vplivajo na ritem hoje, poti pa so opremljene tudi z informativnimi tablamami. Na vsakem pohodu lahko najdete vsaj en "čarobni kraj", posebno mesto harmonije. Ti prostori kot dragulji pokrajine vabijo, da sedemo k njim in uživamo. Pot je označena tako, da jo je mogoče prehoditi v obe smeri.

Vsako startno ali ciljno mesto je opremljeno z enotnimi znaki – tremi informativnimi stebri z informativnimi tablamami. Sredinska tabla podaja najpomembnejše podatke o trenutni etapi, leva in desna tabla pa predstavljata prejšnjo in naslednjo etapo. Leta 2012 je bil projekt prvič predstavljen na Mednarodni turistični borzi (ITB) v Berlinu. Pot AAT se je v tem času razvila v mednarodno priznan paradni proizvod na temo pohodništva ter se uveljavila kot turistična znamenitost in pomemben gospodarski dejavnik za partnerske regije. Letošnjega oktobra so se na Tromeji srečali predstavniki treh turističnih organizacij, ki že desetletje sodelujejo pri oblikovanju in promociji dosežka Alpe Adria Trail, in podpisali sporazum za obdobje 2022–2025. Leto 2022 se je kljub neugodnim razmeram (rušilna neurja v Langalmatalu, Arriachu, gozdni požari na Krasu) zapisalo kot najuspešnejše leto v času obstoja AAT. Približno dvajset tisoč pohodnikov je prehodilo celotno Alpe Adria Trail, ustvarili so sto tisoč prenočitev in skupni promet v višini približno deset milijonov evrov. Obletnici se pridružuje tudi *Planinski vestnik*, ki je do zdaj predstavil že celo vrsto etap po slovenskem ozemlju: etapa 37 v *Planinskem vestniku* 11/2021, etapa 30 v *Planinskem vestniku*

37. etapa Boljunec–Milje

je spremenjena. Iz doline Glinščica (Val Rosandra) pot vodi na Kraški rob do razvalin gradu Socerb, od koder so prekrasni razgledi, in nato v Osapsko dolino ter skozi Tinjan v rahlem spustu do morja. Za konec se v Miljah (Muggia) nagradimo z okusnimi ribjimi jedmi in zasluženim skokom v morske valove. Na poti je vrsta zanimivosti. **Dolina** vzdolž reke **Glinščice** (Rosandra) v italijanski občini Dolina je edina dolina, ki se zarezuje v pobočje tržaškega Krasa, in so jo leta 1996 razglasili za naravni rezervat. Severni del doline sega čez mejo v Slovenijo. Med okoliškimi prebivalci velja za priljubljeno rekreacijsko območje. **Grad** v bližini naselja **Socerb** stoji na Kraškem robu nad Tržaškim zalivom. Prvič je bil omenjen že v 14. stoletju in ima izredno strateško lego. **Osp** je ena najstarejših slovenskih vasi, omenjena že v 11. stoletju. V steni nad vasjo je Osapska jama, imenovana tudi Grad, kjer izvira reka Osp. Stena je poznana po plezališču. Mesteca **Milje** je nastalo iz stare utrdbe, od katere so še danes ohranjeni dolgi odseki srednjeveškega obzidja. Najstarejša jedra naselja segajo v čase vojaških okopov v Koroščih (Santa Barbara) in Starih Miljah (Muggia Vecchia). Več informacij na <https://www.alpe-adria-trail.com/sl/poti/>.

12/2020, etapa 36 v *Planinskem vestniku* 10/2020, etapa 26 v *Planinskem vestniku* 7–8/2019, etapa 23 v *Planinskem vestniku* 7–8/2018, etapa C6 v *Planinskem vestniku* 6/2017 in etapa 25 v *Planinskem vestniku* 6/2016.

Foto Jošt Gantar,
www.slovenia.info

Inflacija vplivala na dvig članarine

Članarina PZS v letu 2023

Inflacija in vsesplošne podražitve so vplivale na tudi dvig planinske članarine za leto 2023. Ugodnosti in višine članskega zavarovanja ob tem ostajajo nespremenjene.

Zakaj postati član največje planinske družine?

Za opravljanje številnih planinskih in gornjskih dejavnosti smo člani PZS nezgodno zavarovani. Zavarovanje krije tudi stroške reševanja v tujini s 24-urno asistenco in zdravstveno asistenco za tujino ter zavarovanje zasebne odgovornosti članov PZS. Z včlanitvijo pa podprete tudi vzdrževanje in obnavljanje planinskih poti ter delovanje planinskih društev, alpinističnih, športnoplezalnih in ostalih klubov, združenih v PZS, saj precejšen del članarine ostane izbrnemu društvu. V slovenskih planinskih kočah člani prenočujemo ugodneje, in sicer imamo 50- oziroma 30-odstotni popust. Ugodneje bivamo tudi v več kot 1250 kočah partnerskih organizacij v Evropi in Kanadi. V številnih trgovinah z gorniško in plezalno

opremo smo deležni prenekaterih ugodnosti in popustov, pa tudi z vlaki v domačem prometu se lahko peljemo ceneje. Po ugodnejši ceni lahko kupimo vodniške in leposlovne edicije ter zemljevide Planinske založbe PZS, našo edino slovensko gorniško revijo *Planinski vestnik* pa si lahko za celo leto naročimo za kar 25 odstotkov nižjo ceno.

Več o ugodnostih si pogledajte na <https://clanarina.pzs.si/ugodnosti-za-clane>.

Nezgodno zavarovanje

Člansko zavarovanje je sklenjeno pri zavarovalnici Generali. Z njo je sklenjena pogodba za nezgodno zavarovanje članov, zavarovanje stroškov reševanja v tujini s 24-urno asistenco in zdravstveno asistenco za tujino ter zavarovanje zasebne odgovornosti članov PZS. Zavarovanje v okviru članstva PZS zajema stroške za bolnišnično zdravljenje in vrnitev poškodovanega v domovino v okviru zdravstvene asistencе, ki pa velja samo v primeru reševanja ponesrečenca v gorah. Morebitni drugi zdravstveni zapleti, ki vas doletijo v tujini in niso povezani s planinsko dejavnostjo in z reševanjem v gorah, niso vključeni v člansko zavarovanje. Zato se pred odhodom v tujino pozanimajte glede sistema kritja v državi, kamor ste namenjeni. Vse o zavarovanju članov lahko preberete na <https://clanarina.pzs.si/predstavitev-zavarovanj>.

Kako se včlanim v PZS?

PZS ne včlanjuje posameznikov neposredno v PZS, njeni neposredni člani so društva in klubi. Posameznik se včlani v planinsko organizacijo prek društva oz. kluba. V izbrano planinsko društvo, alpinistični, športnoplezalni ali katerikoli drug klub, ki je član PZS (skupaj jih je 297), se lahko včlanite osebno v samem društvu oziroma klubu. Včlanitev je možna tudi na sedežu PZS v Ljubljani v času uradnih ur, na dogodkih, kjer je PZS prisotna s stojnico (sejmi, srečanja, prireditve ...), na portalu clanarina.pzs.si, v poletnih mesecih pa tudi na bencinskih servisih Petrol. Možnost včlanjevanja prek PZS je na voljo samo za tista društva, ki so PZS za to predhodno pooblastila. Novi član mora članarino poravnati tudi člansko izkaznico (2 evra). ●

Višina članarine v letu 2023

Kategorija članstva	Priporočena članarina (EUR)
A polnoletna oseba – aktivni obiskovalec domačih in tujih gora z največjim obsegom ugodnosti	68,00
A/d in A/i – družinski popust, popust za invalide	61,80
B polnoletna oseba – aktivni obiskovalec domačih in tujih gora z osnovnim obsegom ugodnosti	32,00
B/d in B/i – družinski popust, popust za invalide	25,80
B1 polnoletna oseba – oseba, starejša od 65 let z osnovnim obsegom ugodnosti	24,00
S+Š srednješolec ali oseba s statusom študenta do vključno 26. leta starosti z osnovnim obsegom ugodnosti	21,00
S+Š/d in S+Š/i – družinski popust, popust za invalide	17,00
P+O predšolski ali osnovnošolski otrok z osnovnim obsegom ugodnosti	9,00
P+O/d in P+O/i – družinski popust, popust za invalide	7,20
IN invalidna oseba in oseba s posebnimi potrebami z omejenim obsegom ugodnosti, brez zavarovanja	9,00
IN/d – družinski popust brez zavarovanja	7,20

Prvenstvene v Trenti

Letošnji oktober je nudil enkratno vreme, kar so plezalci dobro izkoristili. Sredi oktobra so se v Trenti zbrali mladi plezalci na taboru za perspektivne alpiniste, ki ga je organizirala Komisija za alpinizem PZS. Večina ducata udeležencev trentskih sten ni poznala, tako da je z vidika spoznavanja novih gora tabor vsekakor dosegel svoj namen. Udeleženci so ponovili **Sivi ideal** (VI/V, 450 m) v Jerebici, **Čašo opojnosti** (V/IV, 400 m) in **Zajedo v steni** (VI-/V, 400 m) v Pinji, **Likarjevo smer** (V+/IV, 350 m) v Planji, **Krajcarco** (6a+, 210 m) v Velikem Vršovcu in smer **Likar-Markič** (IV+/IV, 200 m) v Zapotoškem vrhu. Poleg teh sta bili na taboru preplezani tudi dve prvenstveni smeri. Ena v oddaljeni in nič kaj priročni steni, druga pa v priljubljenejši steni bližje izhodišču. V Šplevti, sosedi bolj znanega Pihavca, so 17. oktobra Andrej Jež (AK Črna), Gregor Kristan (AO Cerknjo) in Žiga Rozman (AO Rašica) preplezali prvenstveno **Direktno smer** (V+/V-IV, 450 m). Plezati so začeli v levem delu stene, ko pa so dosegli njen osrednji del, so se proti vrhu pognali v lepi direktni liniji. Za celotno smer so potrebovali šest ur plezanja.

*Direktna smer v Šplevti
Foto Gregor Kristan*

Druga prvenstvena smer je bila preplezana v priročni steni Velikega Vršovca pod Zadnjiškim Ozebnikom. Plezalcem je stena dobro poznana po moderno opremljenih smereh Harlekinu, Krajcarci, Gorski roži in Kopiščarjevi smeri. Še več je smeri, preplezanih na klasični način, prav vse pa zahtevajo visoko plezalno kilometrinjo. 17. oktobra je nastala še ena smer, delno opremljena s klini in svedrovci. Tudi ta spada med psihično in fizično naporne, saj prav veliko klinov in svedrovcev avtorji za seboj niso pustili. S svedrovci so solidno opremili varovališča in sidrišča za vrnitev pod steno, za samo plezanje pa bo treba imeti na pasu tudi nekaj svojih varoval. Avtorji Andrej Jež, Gregor Kristan in Urh Primožič (AO Tržič) so smer poimenovali **Femme fatale** (VIII+/VI+, 255 m).

Namenoma ali ne sta v steni nad Trento nastali še dve smeri. Ena teh je nastala v dolini Mlinarice. V zadnjem desetletju sta bili tam pogosteje obiskani Lešarjeva peč in Zidna stena kot pa v preteklosti priljubljena severna stena Planje. Seveda si tudi njene na pogled manj mogočne in bolj razčlenjene sosede zaslužijo obisk in to so spoznali plezalci v zadnjem desetletju. Prostora za prve ponovitve in prvenstvene pa je tako v Planji kot njenih sosedah še veliko. Med zadnjimi plezalci v dolini Mlinarice sta letos bila Jakob Skvarča (Akademski AO) in Maja Šlebir. (AO Kamnik). Da bi izkoristila nadpovprečno lep oktober, sta se odločila za obisk Lešarjeve peči pod Razorjem. Na dostopu pod njo

sta se zagledala na sončno stran doline. Tam sta desno od Škrbine, ki ločuje grebene Prisojnika od grebenov Razorja, zagledala lepo, v soncu kopajočo se linijo. Sledila je logična odločitev in kmalu sta prijemala čvrste in manj čvrste oprimke v jugozahodni steni Malega Razorja. Skala v smeri je povprečne kakovosti, varovala sta se s klini in metulji. Ponavljavci bodo našli dva klina. Smer sta poimenovala **Vesolje veselja** (VI-/V-, 120 m). Sestopila sta s krajšim poplezavanjem in enim spustom po vrvi.

Mali Razor se zaradi lege in velikosti skriva pred očmi plezalcev, nasprotno pa je s Pelcem nad Klonicami. Ta se vozniku, ki se pelje s primorske strani na Vršič, prav ponosno kaže visoko nad dolino. V njegovih stenah je že kar nekaj smeri, prav veliko ponovitev pa kljub zmerni težavnosti nima nobena. Tudi tu so še neponovljene smeri in še je prostor za kaj novega. Še največ ponovitev ima **Čaša opojnosti** (V/IV, 400 m), zabeleženih je že skoraj deset. Letos je bila večkrat obiskana. Zadnja sta se zanjo odločila Iza Abramič in Erik Pavusa (AO Nova Gorica). V steno sta vstopila, kot so načrtali prvi plezalci, kmalu pa sta nenamerno zavila po svoje in preplezala novo varianto. Čeprav sta večji del smeri plezala po svoje, sta varianto poimenovala **Izstopna varianta**. Težavnost variante je IV+/III, ocena celotne smeri ostaja ista.

Femme Fatale v Zadnjiškem Ozebniku Foto Gregor Kristan

Prvenstvena v Krofički

Naše gore so polne zakladov, ki jih nikoli ne bo zmanjkalo, če jih bomo znali opaziti in uživati njih lepote. Marko Volk in Andrej Grmovšek to še vedno znata, poleg tega po zaklad gresta pogosto tja, kamor ni šel še nihče. V jesen sta enega našla v južni steni Krofičke. Preplezala in opremila sta novo smer, ki bo primer-

Zaklad v južni steni Krofičke
Foto Andrej Grmovšek

Marko Volk v Zakladu Foto Andrej Grmovšek

na tudi za plezanje v hladnih dneh. Za varnost delno skrbijo svedrovci, delno pa moramo poskrbeti sami s setom metuljev in neskončnimi zankami, poleg teh je treba imeti še dvojno vrv. Sestop poteka s spusti po vrvi, ki sta jih avtorja opremila. Za smer sta potrebovala tri celodnevne obiske. Poimenovala sta jo **Zaklad** (6c, 380 m, S3).

Prvenstvena čez deviško steno

Pokrajino Solo Khumbu v Nepalju so letošnjo jesen obiskali Matija Volontar, Bor Levičnik in Žiga Oražem. Trojica, zdaj že dobro poznana po zahtevnih vzponih v naših in tujih gorah, je združila moči in nenačrtovano preplezala prvenstveno smer v deviški zahodni steni himalajskega šesttisočaka. Gre za dobre mlade alpiniste z različnimi izkušnjami iz Himalaje. Najvišje gorstvo sveta so leta 2019 že obiskali skupaj, takrat še kot člani Slovenske mladinske alpinistične reprezentance. Vremenske razmere jim takrat niso dovolile uresničiti želja v gorah Zanskarja v indijski Himalaji. Volontar, ki je gorstvo obiskal največkrat, je bil lani član odprave na Tsoboje, na kateri sta Luka Stražar in Nejc Marčič opravila zahteven prvenstveni vzpon. Njemu in Marku Prezju se v sosednji steni ni izšlo in sta se morala obrniti. Glavni cilj letošnje odprave je bil južni steber gore Tengji Ragi Tau, 6938 m, ki sta ga v preteklih letih neuspešno poskušali preplezati vsaj dve tuji odpravi. Matiji, Boru in Žigu je med aklimatizacijo pozornost pritegnila zahodna stena vrha Tengji Ragi Tau

South-East, 6187 m, znanega tudi pod imeni Pomlaca, Pahamlahaca, Ngole East in različnimi variantami teh imen. Potem ko so od lokalcev izvedeli, da je vrh še nedotaknjen, se je njihovo zanimanje za steno le še okrepilo. Informacija o nedotaknjenosti pa je bila napačna. Kmalu po vzponu in objavi novice so na plan prišle informacije o drugih vzponih. Do zmede je prišlo predvsem zaradi različnih imen, ki jih gora nosi.

Na goro sta leta 2002 prva priplezala češka alpinista Radek Lienerth in Alexandr Toloch po južnem grebenu. Leta 2004 so češko smer ponovili francoski alpinisti in v sklopu iste odprave preplezali še prvenstveno smer po jugozahodnem grebenu. Naši alpinisti podatkov o teh vzponih niso imeli, zaradi zmešnjave imen jih niti ni bilo lahko dobiti. V zahodno steno Pomlance oz. Tengji Ragi Tau South-East so se tako podali "na pogled". Zahteven je bil že sam dostop do stene, kjer so morali najti prehod mimo serakov. Na dostopu so preplezali dva raztežaja pete težavnostne stopnje v skali in tako dosegli lažji ledenik pod steno. Od blizu se je stena izkazala za zahtevnejšo, kot so domnevali, saj je bil naklon snežišč večji od pričakovanega. Dobro naitrenirani navezi ob spremljajočih dobrih razmerah to ni predstavljalo težav. Snežni in ledni odseki so bili primerno trdi, temperature pa so jim jasno kazale, da so v Himalaji, saj so se gibale okoli -20°C . Posledično se jim je večkrat zanohtalo, po čemer je

V smeri Screaming barfies
Foto Bor Levičnik

Zahodna stena Pomlaca z
vrisom prvenstvene smeri
Foto Žiga Oražem

smer dobila ime **Screaming Barflies** (WI5/70–90°/IV–V, 1100 m), kar je angleška sopomenka za alpinistom dobro znano bolečino pod nohti.

Novice je pripravil Mitja Filipič

LITERATURA

Zbornik ob 60. obletnici Alpinističnega odseka PD TAM Maribor. Uredila Špela Habulin. PD TAM Maribor, 2022. 256 str.

Najprej sem bil prijetno presenečen nad videzom, formatom in težo pričujočega zbornika. Nato sem postal vedno bolj navdušen nad vsebino. Ker približno vem, kako poteka nastajanje take knjige, si lahko predstavljam, koliko dela in entuziazma je bilo potrebnega zanjo. Z *Zbornikom* so člani AO TAM izkazali pripadnost ne samo svojemu odseku, temveč alpinizmu na sploh in zavedanje,

da je treba njihovo dejavnost dokumentirati tudi za tiste, ki prihajajo. Vsebinsko je zajetih zadnjih 20 let delovanja odseka. Prejšnja leta so popisana v dveh predhodnih zbornikih, v pričujočem je podan le kratek kronološki pregled pomembnih dogodkov od leta 1958 do leta 2001.

V poglavju *Kronika 2002–2021* so navedeni vzponi, ki so jih na odseku prijavi alpinisti, pripravniki in tečajniki. Opisi z osnovnimi podatki zasedajo strani od 24 do 148. Človeku dobro dene, ko med branjem naleti na smeri, ki jih je tudi sam preplezal in ob tem iz ozadja vstajajo spomini ... Nekateri vzponi so obogateni s komentarji plezalcev. V stranskih stolpcih so kratki intervjuji z nekaterimi člani odseka. Vprašanja so za vse enaka, odgovori pa so seveda različni ...

Prvenstvene smeri so nanizane v samostojnem poglavju, ki obsega več kot šest strani. Opazil sem, da je pri eni od njih sodelovala tudi naša urednica Mateja Pate. Sledi seznam odprav v zadnjih dvajsetih letih. Ni jih bilo malo; plezali so v Aziji, Afriki, Južni Ameriki, ZDA in še kje. Nekateri člani odprav so med drugim dosegli tudi vrhove Daulagiri VII, Aconcagua, Huascarán, Mustagh Ata, Denali; ponavljali so obstoječe smeri in preplezali nekaj novih. Člani AO TAM v več reševalnih skupinah delujejo tudi v okviru GRS Maribor. Zatem so navedeni člani, ki so se za vedno poslovili.

Sledijo *Zgodbe z višin*, avtobiografske prigode članov odseka, ki so potencialno zanimive tudi za ne-

plezalce in simpatizerje alpinizma. Iz njih diha zgodovina, saj segajo v leto 1968. Šele sedaj sem izvedel, kdo je Maks (Milč) – in kaj vse je počel. To je tisti fant, ki je na ljubljanskem rimskem zidu lahko poplezaval kot baletnik in si izmišljal vedno nove težke kombinacije gibov. Če bi to vedel že takrat, bi ga najbrž onikal, ne pa tikal. Zgodb je veliko, vsaka je po svoje zanimiva, omenil bom pa le dve. V zgodbi *V kraljestvu Zlatoroga* Samo Žnidaršič opisuje, kako je svoja priletna strica (70 in 68) vodil skozi Slovensko smer v Steni in jima s tem izpolnil dolgoletno željo. Tura ni obogatila samo njiju, temveč tudi avtorja. Druga zgodba so *Dnevniški zapisi*, s katerimi kot skozi ključavnico za hip poškilimo v široko alpinistično in turnosmučarsko dejavnost neumorne Maje Lobnik.

“Dolgost življenja našega je kratka,” je zapisal France Prešeren. Prijatelji, ki so se nekoč navezovali na isto vrh s preminulimi in si po turi z njimi nazdravljali z vrčkom piva, pišejo o zgodbah, ki so jih ustvarjali skupaj. Zato je poglavje *V spomin dostojen zaključek* imenitnega dokumenta nekega obdobja, da ne bi le-to prehitro utonilo v pozabo. Če sem zgoraj napisal, da so spomini vstajali, zdaj naravnost butajo ... Seveda ne gre spregledati fotografij, ki so včasih zgovornejše od besed. Nekatere pričarajo tudi vzdušje.

Mire Steinbuch

Vremščica, Brkini in Kras. Vodnik po poteh Planinskega društva Sežana. Planinsko društvo Sežana, 2022. 5 EUR.

V letošnjem letu sežansko planinsko društvo praznuje sedemdesetletnico delovanja. V počastitev tega

jubileja je izdalo planinski vodnik z naslovom *Vremščica, Brkini in Kras*, v katerem so opisi 114 kilometrov planinskih poti, s katerimi društvo upravlja, jih ureja in oskrbuje. Poti potekajo po območju petih občin, in sicer po občinah Sežana, Divača, Hrpelje - Kozina, Pivka in Postojna. Vodnik je nekakšna zelo posodobljena različica leta 1997 izdanega planinskega vodnika *Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras*, ki je že davno pošel. V pričujočem vodniku so zelo natančna priporočila o izhodiščih in ciljnih načrtovanih izletov ter o javnih prevoznih sredstvih za vrnitev na izhodišče po zaključeni turi. Ker je območje, ki je predstavljeno v vodniku, izredno primerno za načrtovanje izletov predvsem v kopnih razmerah, pričakujemo, da bo ta izdaja znatno pripomogla k povečanemu obisku teh krajev. Urednik publikacije je Albin Žnidarčič, ki je hkrati tudi soavtor nekaterih besedil. Vodnik je zaenkrat na razpolago na sedežu Planinskega društva Sežana po ceni 5 evrov za izvod; (informacije: sezana.pd@gmail.com, 05 73 00 114; op. ur.).

Planinsko društvo Sežana

Samo Rugelj: Soncu naproti. Peš v dvoje po najbolj samotnem delu Krete. UMco, Ljubljana, 2022. 241 str., 22 EUR.

"Niso sicer štiritisočaki, so pa vseeno lepi hribil" mi je v posvetilu ob tej knjigi napisal Samo Rugelj. Priznani publicist kar ne more počasneje pisati in izdajati svojih knjig, poleg strokovnih in leposlovnih še potopisne, tako da jim komajda sledimo. Iz zakulisja naj povem, da imam tudi sam nekaj zaslug pri nastanku, saj sem baje (žal ob tolikih vabilih av-

torjem to enostavno pozabim) sam pripomogel z vabilom: če si bil en cel teden na Kreti, moraš pa o tem kaj napisati!

Proti soncu je knjižica, ki jo prebereš na mah. Tu ni kaj, ne da se čakati na naslednji dan, ko boš utegnil, ker je preveč napeto. In Rugelj zna res privlačno napisati, da se tekoče bere. Zaljubljenec v ta grški otok, ki ga obiskuje že trideset let, v knjigi opisuje en teden bivanja po najbolj divjem delu otoka, kjer z ženo Renate opravi nekaj zahtevnejših pohodov, ki občasno kar pokažejo zobe. Moram priznati, da sem se ob sicer napetem branju in strahu, kako se bosta iz vseh nakopičenih težav izvlekla, tudi malce zabaval. To mi lahko oprostite, saj sem se zavedal, da sta še vedno živa in zdrava, drugače njuni zapleti ne bi bili popisani.

V čem je *point*? Jaz ga vidim predvsem v Samovem posvetilu, kjer omenja štiritisočake. Ja, seveda, to so hribi, ki vzbujajo spoštovanje. In kaj še? Seveda, omenja tudi pripravo na turo. Rečem si, ah, saj Kreta je otok, tam že ne more biti nič posebnega. Hm, in tako se začne. Kot pri letalskih nesrečah, ena napaka, pa druga, tretja ... in katastrofa je tukaj. Tu je bilo prisotno torej tudi podcenjevanje. Samo sicer pravi, da ga je vse skupaj presenetilo. Verjamem, seveda. Pa vendar, saj so ga vsi po vrsti opozarjali na možne težave, lastnik hotela, kolega Boštjan ... Torej?

Kakorkoli, pohvalno se mi zdi, da Samo samokritično opiše svoje napake, tudi podcenjevanje, kajti ni jih veliko, ki so tega sposobni. Tudi v naših, gornjskih, alpinističnih ali pa reševalskih krogih, veljajo napake za nedopustne, mi smo ja vsi močni, sposobni, hitri in ne delamo napak. Hm, pa ravno na napakah se lahko veliko naučimo, če o njih govorimo, jih priznamo in se jim v prihodnje poskušamo izogniti. Zato Samu izrekamo le priznanje, da si je drznil zapisati svoje precej tvegane poti z ženo Renate, tudi napake, ki za nas pomenijo izvrstno branje!

V naših gornjskih krogih bi tematiki v knjigi enostavno rekli – priprava na turo. To učimo v vseh planinskih šolah, na tečajih za vodnike, men-

torje, alpiniste. Kako se pripraviš, na kaj vse moraš pomisliti? Spomnim se teoretičnega izpita za alpinista. Na primer, kaj moraš vzeti s sabo, če greš poleti plezat 600-metrsko smer v južno steno? Mi smo vsi naštevili kline, vrvi, *frende* ... Kaj še, je spraševal inštruktor? Ja, vodo, vodo, tekočino! Južna stena, dolga smer, počasen si, ne pozabi vzeti dovolj vode. Spomnim se tudi žalostnega reševanja pred desetletjem, ko je mlada ženska enostavno ugasnila zaradi dehidriranosti. Takrat sem videl, kako blizu je nemoč zaradi pomanjkanja vode. Tako da sta bila Samo in Renate kar blizu zloma; morda se takrat tega še sama nista dovolj zavedala, kdo bi vedel.

Ne smem pozabiti bogatih opisov čudovite in navdihujoče pokrajine ter mistične in mitološke zgodovine, ki jo je avtor dodobra preučil in vrgel na papir. Vredno branja! In, Samo, napiši še kaj, saj te radi beremo, samo pazita se ...

Vladimir Habjan

Paolo Cognetti: Osem gorà. Totaliteta. Ljubljana, 2021. 238 str., 24,90 EUR.

V letošnji deseti številki naše revije smo predstavili drobno knjižico *Divji deček* avtorja Paola Cognettija, ki velja za italijansko literarno zvezdo. Tokrat predstavljamo še njegovo drugo, obsežnejšo knjigo, ki ga je ponesla v krog priznanih pisateljev. Za *Osem gorà* je Paolo Cognetti prejel več nagrad, med drugim italijansko Strega in francosko Prix Médicis étranger. Roman opisuje zgodbo dveh prijateljev, Pietra in Bruna, ki se spoznata že v otroških letih v odmaknjeni gorski vasi. Oba več let zapovrstjo skupaj raziskujeta tamkajšnjo pokrajino, od zapuščenih hiš in mlinov do bleščečih gorskih

vrhov. Pietro prihaja iz velemesta na počitnice, Bruno še ni nikoli zapustil domače vasi. Njune poti se z odraščanjem razidejo, Bruno ostaja v domačem kraju, Pietro pa obide svet vse do gora Nepala. Njuni poti se po smrti Pietrovega očeta spet prekrizata, ko se Pietro vrne v vasico, da bi tam obnovil hišo, ki mu jo je zapustil oče. Pripovedovalec ostaja razpet med himalajsko dilemo, zarisano v mandali: ali je bliže resnici tisti, ki se vzpne na najvišjo med osmimi gorami, ali tisti, ki ves čas hodi le po gorah okrog nje? Knjiga je prava lirična mojstrovina in poduhovljena zgodba o izzivih sodobnega človeka v moderni družbi. To je zgodba o predanosti, odraščanju in prijateljstvu, o vezi med očetom in sinom in obenem hvalnica naravi ter goram. Roman so prevedli v vse glavne svetovne jezike, beležimo več kot štirideset prevodov. O katerih osmih gorah je govora? Hm, za to bo pa treba prebrati knjigo. Ne bo vam žal.

Vladimir Habjan

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor (UO) PZS je na novembrski, sicer pa svoji tretji seji sprejel povišanje planinske članarine v letu 2023 in potrdil predlog prejemnikov najvišjih priznanj PZS, svečanih listih in spominskih plaket. Podelitev najvišjih priznanj PZS je bila 3. decembra v Slovenski Bistrici, pripravili so jo PZS, Občina Slovenska Bistrica in PD Slovenska Bistrica. Več o prejemnikih v naslednjem *Vestniku*. UO je potrdil tudi izhodišča za podrobni finančni načrt 2023 in sprejel stališče PZS glede predloga Akcijskega načrta usmerjanja obiska in rekreacijskih dejavnosti v Triglavskem narodnem parku (TNP) z dopolnitvami. PD Prebold je postalo skrbnik odsekov planinske poti Počivalnik Z-Tolsti vrh-Strnik-Mrzličar, PD Bohinjska Bistrica pa skrbnik odsekov planinskih poti Bohinjska Bistrica-AP Bohinjska Bistrica in

ŽP Bohinjska Bistrica-Strži. UO je v slovensko planinsko družino sprejela dve novi društvi, in sicer Društvo gorskoreševalni in izobraževalni center (GRIC) Ajdovščina in Športnoplezalno društvo Plezarna. Potrjena je bila nova sestava izvršnega odbora Mladinske komisije PZS.

Leto 2023 bo za PZS pomembno leto, saj bo zveza praznovala 130 let od ustanovitve Slovenskega planinskega društva in 70 let Slovenske planinske poti. Predsedstvo PZS je na podlagi zaključenega razpisa za soorganizacijo največjih dogodkov potrdil organizatorje prireditvev PZS 2023. Skupščino bo 22. aprila v jubilejnem letu v sodelovanju s PZS organiziralo PD Pohorje Zgornja Polskava, dan slovenskih planincev 10. junija PD Hrastnik in MDO PD Zasavje, podelitev najvišjih priznanj PZS pa PD Ljubno ob Savinji, in sicer 2. decembra.

Predstavniki planinskih organizacij Češke, Nemčije, Avstrije, Italije ter organizacij Evropske pohodniške zveze (ERA), Evropskega združenja planinskih organizacij (EUMA) in PZS so se 14. oktobra zbrali v Lučah in v okviru Erasmus+ projekta in delovne skupine za planinske poti so med drugim na srečanju pripravili simpozij na temo izzivov in priložnosti za planinske poti v ekoturizmu.

PZS je za vodstva planinskih društev pripravila jesenske posvete, in sicer v Kranju, Novem mestu, Mariboru, Velenju in na Vrhniki. Tokrat so obravnavali nov društveni portal na spletu PZS, članarino PZS v 2023, usposabljanja vodnikov PZS, planinske poti in novosti, pa nove edicije Planinske založbe, akcijski načrt usmerjanja obiska in rekreacijske dejavnosti v TNP.

Avto-moto zveza Slovenije, PZS in Zavarovalnica Triglav so začele s projektom Zelena transversala, v kateri vabijo v gore in hribe, kjer ni (takšne) gneče kot na najbolj obljubljenih gorskih ciljih, tja, kjer z našim obiskom ne ranimo okolja in kjer še vedno lahko najdemo svoj mir. Zelena transversala sestavlja deset vrhov, partnerji pobude pa so za vse, ki bodo v enem letu osvojili vsaj tri, pripravili kar nekaj privlačnih nagrad. Te bodo med srečneže razdelili z žrebom.

Odbor in Planinec. Slepí in slabovidni so se 5. novembra podali na Resevno, 13. novembra pa iz Podpeči na 1107 metrov visoki Krim. Povzpeli so se tudi na Sivko in Hleviško planino.

Štiriintridesetletna Maja Kuzma Ganič, ki že od rojstva ne sliši, je po prehojeni Slovenski planinski poti pred štirimi leti sedaj napisala knjigo *Odločena iti po neznanih poteh*.

Mladinska komisija. Na volilnem zboru mladinskih odsekov 12. novembra na Igu je bilo izvoljeno novo vodstvo. Novi izvršni odbor sestavljajo načelnica Ana Skledar (PD Poljčane) in člani Tim Petermel (PD Dovje - Mojstrana), Blažka Korun (PD "Dobrovlje" Braslovče), Brin Tomc (PD Onger Trzin), Tanja Žgajnar (PD Kobarid), Klara Kavčič (PD Idrinja), Julija Kralj (SPD Trst), Tomaž Skok (PD Nova Gorica), Matevž Eržen (PD Ljubljana - Matica), Neža Kočever (PD Tržič), Katarina Huč (PD Ljubljana - Matica) in Gregor Mansutti (PD Slivnica pri Celju). MO PD Sežana je za izjemne dosežke pri delu z mladimi na zboru prejelo priznanje Mladina in gore 2022.

19. novembra se je na regijskem delu 33. tekmovanja Mladina in gore v osnovnih šolah v Benediktu, Hrpeľjah in ljubljanskih Črnučah pomerilo 43 osnovnošolskih ekip, na državno tekmovanje, ki bo 21. januarja 2023 v Postojni, pa se je uvrstilo najboljših dvajset.

Vodniška komisija (VK) je 26. novembra na Igu pripravila zbor predstavnikov vodniških odsekov planinskih društev. Zbor je bil volilni, novi načelnik je postal Matej Kocbek (PD

PAUL PREUSS

GOSPODAR PREPADA
Življenje in smrt ob rojstvu prostega plezanja
DAVID SMART

Naročila na www.arna.si
29,90 €
+brezplačna poštnina

Biografija priznanega avstrijskega alpinista, ki je dosegel mednarodno prepoznavnost tako s svojimi izjemnimi **solo vzponi** kot z zagovarjanjem **najčistejšega sloga alpinizma**

Krka Novo mesto), člani izvršnega odbora VK pa Doroteja Bokavšek (PD Ptuj), Jure Brečko (PD Radeče), Franc Gričar (PD Zagorje ob Savi), Mitja Plohl (PD Ruše), Iztok Rojc (PD Kobarid) in Monika Verhovc (PD Lisca Sevnica). Potrdili so tudi poročila in načrte za novo obdobje ter podelili priznanja častni vodnik PZS, ki so ga prejeli Ciril Ambrož (PD Maks Meško Ormož), Mojca Črepnjak (PD Tam Maribor), Franc Drmota (PD Sovodenj), Anton Gleščič in Stanislav Jablanšček iz PD Nova Gorica, Marjan Olenik (PD Sežana, Tatjana Pečlin (PD Borovnica), Lovro Telban (PD Sovodenj), Bogomir Trop (PD Prevalje) in Vojko Zupančič (PD Hrastrnik).

Gospodarska komisija. PD Radovljica je razpisalo prosto mesto oskrbnika Valvasorjevega doma pod Stolom.

V letu 2021 je Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT) objavilo razpis za energetsko in okoljsko sanacijo planinskih koč v višini 5 milijonov evrov. V dveh rokih se je prijavilo več kot 30 investitorjev/planinskih koč. Zaradi omejenih sredstev je bilo na obeh rokih odobrenih skupno 26 projektov, en projekt pa je pozneje odstopil od izvedbe. Pretežni del projektov se je z novembrom 2022 končal. Prejemniki sredstev na razpisu so bili Aljažev

dom v Vratih (PD Dovje - Mojstrana), Cojzova koča na Kokrskem sedlu in Kamniška koča na Kamniškem sedlu (PD Kamnik), Dom na Smrekovcu (Višinski d.o.o.), Dom na Uršlji gori (PD Prevalje), Dom Planika pod Triglavom (PD Gorje), Dom pod Storžičem in Koča na Dobrči (PD Tržič), Frischaufov dom na Okrešlju (PD Celje Matica), Grmovškov dom pod Veliko Kopo (Vabo d. o. o.), Koča na Kokoši (Kulinarika Matjaž Cotič s. p.), Koča na Loki pod Raduho (PD Luče), Koča na Planini pri Jezeru (PD LPP) Koča pod Kremžarjevim vrhom (PD Slovenj Gradec), Koča v Grohotu pod Raduho (PD Mežica), Krekova koča na Ratitovcu (PD za Selško dolino Železniki), Mozirska koča na Golteh (PD Mozirje), Planinska koča na Sv. Jakobu (PD Preddvor), Planinska koča na Uskovnici (PD Srednja vas v Bohinju), Planinski dom na Boču (PD Poljčane), Planinski dom na Jančah (PD Litija), Planinski dom na Resevni (PD Šentjur), Planinski dom na Krnskih jezerih (PD Nova Gorica), Ribniška koča na Pohorju (PD Paloma Sladki vrh) in Vojkova koča na Nanosu (PD Postojna).

Komisija za planinske poti (KPP) je pripravila zbirko učnih videov, kako naj markacisti uporabljajo PlanGIS kot pomoč pri vodenju evidenc o svojih vzdrževalnih delih.

Zadnje dni oktobra je tehnična skupina petih markacistov PZS pod vodstvom markacista Jurija Videca opravila drugi del obnove zelo zahtevne Hanzove poti na Prisojnik, ki ste jo planinci izglasovali za naj planinsko pot 2022. Popravilo in obnova preostalega dela poti naj bi potekala naslednje leto.

KPP je pozvala vsa društva, skrbnike planinskih poti k oddaji poročila skrbnika (društva) o delu na planinskih poteh v letu 2022. KPP je povabila tudi k sodelovanju na natečaju Jakob, katerega tema je tematska pot kot turistični proizvod. Rok za prijavo je 20. december.

PD Šmartno ob Paki obvešča, da je na Martinovi poti zaradi rekonstrukcije mostu čez reko Pako v soteski Penk oviran prehod čez reko. Do 20. decembra bo na planinski poti tik pod vrhom Svete Trojice (nad Pivko)

potekala sečnja in odvoz lesa, zato bo pot zaprta med 7. in 15. uro.

Komisija za alpinizem (KA) je alpiniste in alpinistke pozvala k jesenskem roku za oddajo kategorizacije za leto 2022. KA je objavila tudi razpis za akcije v letu 2023. Glavni kriteriji pri izboru bosta cilj odprave, sposobnost članov realizirati zastavljeni cilj ter resnost članov pri organizaciji in izvedbi predhodnih akcij. Vsi člani odprav, ki bodo podprte s strani KA, bodo postali člani članske alpinistične reprezentance v tekočem letu (če niso že člani slovenske mladinske alpinistične reprezentance). Rok prijave je 9. januar 2023.

Šestčlanska kamniška odprava se je septembra mudila v območju Djangart v gorovju Kokšal Too (Tjanšan, Kirgizistan). Poročali so o preplezanih smereh, doseženih vrhovih in navdušeno zapisali, da je to pravi kraj za prvinski alpinizem.

Slovenski alpinisti Matija Volontar, Žiga Oražem in Bor Levičnik so 23. in 24. oktobra v Himalaji preplezali 1100 metrov dolgo prvenstveno smer na 6180 metrov visoko goro Pomlaca (Ngole East); poimenovali so jo Screaming Barfies, A15/70°-90°/IV-V.

KA je od 26. novembra od 3. decembra v Tatrah organizirala zimski alpinistični tabor.

Komisija za športno plezanje je pripravila seminar za pridobitev naziva sodnik športnega plezanja.

V športnem parku Svoboda na Viču bo Ljubljana dobila nov Center plezalnih športov Ljubljana. Prvo nagrado med sedemnajstimi prejetimi elaborati na natečaju za nov plezalni center je dobil projekt, ki so ga zasnovali Mojca Gregorski, Miha Kajzelj in Tina Kavčič.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je v novembru organizirala obnovitveno usposabljanje za turno-kolesarske vodnike 1 in turnokolesarske vodnike 2. KTK je objavila video *Varneje v gore s kolesom*, turnokolesarski bonton.

Komisija za gorske športe (KGŠ). Člani slovenske reprezentance v turnem smučanju Luka Kovačič, Klemen Španring, Maj Pritrznik in Jon Pritrznik so od 29. oktobra do 6. novembra na ledeniku Kitzsteinhorn nad Kaprunom izvedli sklop bazičnih

Spoštovani naročniki Planinskega vestnika,

obveščamo vas, da bodo položnice za letno naročnino na Planinski vestnik poslane februarja 2023. Do konca januarja 2023 imate čas, da si priskrbite članski popust.

Kaj morate za to storiti?

Sklenite ali podaljšajte svojo planinsko članarino v izbranem planinskem društvu do konca januarja 2023 in na položnici bo upoštevan 25 % članski popust. Upravičeni boste tudi do ostalih ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji. Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletu (<https://clanarina.pzs.si>) **Več informacij dobite na 01 43 45 690, pv@pzs.si, www.pzs.si**

priprav na zimsko sezono. V devetih dneh so udeleženci po načrtu treninga trenerja Nejca Kuharja in pod budnim očesom selektorja in trenerja Roberta Pritrznika opravili trideset ur treninga in pri tem nabrali slabih 19.000 višinskih metrov in 190 kilometrov.

Znan je koledar slovenskih tekem v tekmovalnem turnem smučanju za letošnjo zimo 2022–2023. Prva tekma je bila 11. decembra v Črni na Koroškem (državno prvenstvo sprinti), druga bo 7. januarja v Mariboru (državno prvenstvo vzpon), tretja 28. januarja na Jezerskem (državni pokal posamično), 12. marca se bodo pomerili na Zelenici (državno prvenstvo posamično), za zaključek pa bo 19. marca v Logarski dolini potekal državni pokal posamično.

Dolgoročni cilj članov slovenske reprezentance v turnem smučanju je nastop na zimskih olimpijskih igrah v Italiji v Bormiu leta 2026, kjer bo tekmovalno turno smučanje prvič del olimpijske družine.

KGŠ je razpisala usposabljanje za pridobitev naziva vaditelj turnega smučanja, ki bo potekalo od novembra 2022 do januarja 2023, februarja pa bodo izpitni roki.

Planinska založba (PZ). 38. slovenski knjižni sejem je med 22. in 27. novembrom na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani zbral knjigoljube od blizu in daleč. PZ tokrat ni bila prisotna, je pa od 22. novembra do 4. decembra ponudila veliko izdelkov po znižanih cenah.

V letu 2023 bo PZ izdala vodnik *Osnove turnega smučanja*, ki bo namenjen vsem, ki se spoznavajo s tovrstno zimsko aktivnostjo. V pripravi je tudi učbenik o športnem plezanju, hudomušni spisi staroste slovenskega alpinizma Petra Mucka, knjigi z izbornimi članki Jane Remic in Marjana Bradeška. Ob 130-letnici delovanja planinske organizacije bodo izdana zbrana dela alpinista in častnega člana PZS Toneta Škarje, ki jih je uredil Žarko Rovšček. V pripravi je tudi *Izbirni vodnik Karnijske Alpe* avtorjev Vladimira Habjana in Irene Mušič Habjan s kar stotimi cilji, ki bo namenjen bolj ali manj izkušenim planincem. Inštruktor planinske vzgoje Martin Šolar pripravlja vodnik

Bohinjska planinska pot, v pripravi pa je tudi izbirni vodnik *Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke*, ki ga pišeta Andraž Poljanec in Irena Mušič Habjan. Naš izvrstni pisec Dušan Škodič pa pripravlja novo delo o zgodovini Slovenskega planinskega društva, predhodnika PZS, in o alpinizmu pred prvo svetovno vojno.

Preventivna dejavnost. PZS je ob vstopu v jesensko-zimsko obdobje opozarjala na pasti tega obdobja, pred začetkom zimske sezone pa so 6. decembra pripravili novinarsko konferenco, kjer so predstavili osebno in tehnično opremo za zimski obisk gora, osnove varnejšega turnega smučanja in nasvete, kako izbrati primerne ture za zimske planinske ali turnosmučarske izlete.

65-letni vrhunski alpinist in gorski vodnik Andrej Štremfelj je ob 50-letnici ukvarjanja z alpinizmom in ob 30. obletnici prvega zlatega cepina, ki ga je prejel skupaj z Markom Prezljem, napisal avtobiografijo z naslovom *Kristali sreče*. Prva predstavitev je bila 15. novembra v Kranju.

Vsealpski festival Brati gore je ob mednarodnem dnevu gora 11. decembra pod okriljem stalnega sekretariata Alpske konvencije letos zaživel že osmič. Letošnja tema je bila Ženske premikajo gore, dogodki pa so se zvrstili po številnih krajih po Sloveniji.

Zdenka Mihelič

BOFF – Bovški filmski festival

Letos se bo od 27. do 30. decembra v Bovcu odvijal 15. festival filmov o naravi in dejavnostih v njej. Tokrat bo prvič trajal štiri dni. Prvega dne, v torek, bodo ob 16 h v Strgulčevi hiši predavanja in pogovori o knjigah. Sodelovali bodo Klemen Mihalič, Nace Novak, Jernej Šček in Dušan Jelinčič. Filmske projekcije bodo na sporedu od srede do petka v Kulturnem domu Bovec z začetkom ob 17 h. Tematika zajema smučarsko-deskarsko, avanturistično-alpini-

Prizor iz filma *Skalarjevo brezno* Arhiv BOFF

Prizor iz filma *Egoland* Arhiv BOFF

stično in družbeno-naravovarstveno dejavnost. Odrvtelo se bo trideset filmov, od tega pet domačih. Gledalci bodo izglasovali dve nagradi – eno za domači in eno za tujejezični film. Med spremljevalnimi prireditvami bo na bovških ulicah na ogled fotografska razstava z naslovom *Večna sprememba*, v baru Gouf v Stergulčevi hiši pa bo večerni glasbeni program. V torek bodo igrali Mihael Imperl & band, sledil jim bo *deep house* DJ Andrei, v četrtek pa bo nastopil bovški kantavtor Peter Della Bianca. Vstopnice si lahko nabavite na spletni strani boff.si. Abonmajska vstopnica, le za dva evra dražja od lanske, je po znižani ceni na voljo do 25. decembra, število vstopnic pa je omejeno.

Po sporočilu za medije priredil
Mire Steinbuch

U SPOMIN

Rupko Godec

(1925 – 2022)

Življenje to poletje umrlega Rupka Godca se je po otroštvu v ljubljanski Šiški nadaljevalo s težko mladostjo, saj je bil decembra leta 1941 njegov razred izključen iz šole zaradi protiokupatorske dejavnosti. Naslednje leto (1942) ga je italijansko vojaško sodišče obsodilo na šest let zapora, ki ga je prestajal v Italiji, od koder so ga oktobra leta 1943 premestili v Dachau. Po osvoboditvi 29. aprila 1945 se je skozi München in Salzburg najprej peš, nato z vlakom 7. julija 1945 končno vrnil domov.

Po treh razredih gimnazije za borce in aktiviste se je leta 1946 izredno vpisal na ekonomsko fakulteto, po dveh letih pa redno na pravno fakulteto, kjer je jeseni 1950 diplomiral. V letih 1951–1991 je bil asistent na katedri za javno upravo, obranil doktorsko disertacijo *Zakonitost pravnih predpisov*, bil izvoljen za docenta in nato za izrednega profesorja. Bil je soustanovitelj Inštituta za javno upravo leta 1956, nato urednik njegovega *Vestnika*. Od leta 1978 je bil redni profesor za predmete javna uprava, upravno pravo, upravni postopek in upravni spor. Prof. dr. Godec je bil poltretje leto tudi dekan. Strokovno se je izpopolnjeval v ZDA, Združenem kraljestvu, Nizozemski in Franciji, tudi predaval je v tujini. Napisal je precej strokovnih del. Čeprav ga je stroka zelo zaposlovala, je deloval še na drugih področjih, povezanih z dejavnim, zdravim preživljanjem prostega časa. Že pred vojno je bil skavt, po vojni pa je bil med ustanovitelji takratnega Združenja tabornikov Slovenije. Na ustanovni skupščini 22. aprila 1951 je bil izvoljen v starešinski svet in nato še v letih 1952–1957. To je bilo obdobje

razcveta taborniške organizacije. Pripravil je več priročnikov o življenju v naravi, ki so jih uporabljali tudi v planinski organizaciji: *Izleti in tabornjenja*, *Vozli*, *Šotori*, *Camping – turistično šotorjenje*, *Gremo na izlet*, leta 1972 pa je sodeloval pri izdaji obsežnega dela *Življenje v naravi*. Nekaj so jih izdali tudi v srbohrvaščini, mnoge od njih je nazorno ilustrirala žena Ančka Gošnik Godec. Pomembno je bilo njegovo delovanje pri organiziranju planinstva po osvoboditvi, posebno z novimi metodami in oblikami dela z mladino. Dolga leta je vodil planinsko propagando kot vodja propagandne komisije PZS ter s svojimi taborniškimi izkušnjami organizacijsko in vsebinsko pomagal pri planinski vzgoji. In še na enem področju se je izkazal: kar štirideset let je bil med najboljšimi enigmatiki za otroke in mladino v Sloveniji. Že od mladosti je hodil v hribe, s tovariši tudi na zahtevne ture, nekaj celo alpinističnih. Posebno ljub mu je bil Bohinj, kjer sta si z ženo leta 1965 postavila drugi dom. Za svoje delovanje je prejel medaljo za zasluge za narod in številna druga priznanja.

Planinski prijatelji

Si predstavljate svet, v katerem vse poti vodijo proti soncu?

Svet, v katerem so sledi, ki jih puščamo, kažipoti tistim, ki so zašli ali tavajo v megli?

Naj bodo naše sledi takšne, kot je markacija, ki nam pokaže pot iz megle –

pa naj bodo to nasmehi, ponujene dlani, stopinje v snegu, zgodbe, ki jih napišemo na papir, ali fotografije, od katerih ne moremo odtegniti oči. Naj bodo naše poti kažipoti, ki vodijo proti soncu ...

Spoštovane bralke in bralci *Planinskega vestnika*, miren božič vam želimo in vse dobro v letu 2023!

Uredništvo

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Etika v gorah

INTERJUJ

Franc Pušnik in Stanislav Mihev, Uli Guček

Z NAMI NA POT

Rockbergi, Loški potok

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

IGLU ŠPORT 30^{LET}